

จริยศาสตร์หลังนวยุค

บรรณานุกรม

Bauman, Zigmunt, *Postmodern Ethics*. Oxford: Blackwell, 1996.

ความหมาย

จริยธรรม (ethic) คือชุดหนึ่งของคุณธรรมที่ทำให้คนคนหนึ่ง หรือ คนกลุ่มหนึ่งได้ชื่อว่าดี ในความหมายกว้างยังอาจหมายถึง ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับความประพฤติ ซึ่งสื่อต่างๆนิยมนำออกตีแผ่ เพราะผู้อ่านนิยมติดตามด้วยความมั่งรู้ นักสังคมวิทยาจะพยายามจัดเป็นหมวดหมู่และตั้งทฤษฎีด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์ที่ปรับปรุงให้เหมาะกับข้อมูลสังคม ก็ยังถือว่าอยู่ในขอบข่ายของ จริยธรรมอยู่

จริยศาสตร์ (ethics) คือการศึกษาจริยธรรมตามหลักวิชาการ แบ่งออกได้เป็น 7 แห่งเพื่อการศึกษา 7 ด้าน คือ นิยามจริยะ ประวัติศาสตร์จริยะ วิทยาศาสตร์จริยะ จิตวิทยาจริยะ สังคมวิทยาจริยะ ปรัชญาจริยะ วัฒนธรรมจริยะ (อันประกอบด้วยศาสนา ขนบประเพณี ภูมิปัญญาชาวบ้าน)

ศีลธรรมกับจริยธรรมต่างกันอย่างไร มีผู้ชี้แจงต่างกันเป็น 2 แนวว่า 1)ความหมายเหมือนกันใช้แทนกันได้ 2)ศีลธรรมใช้กับประมวลกฎความประพฤติของศาสนา ส่วนจริยธรรมใช้กับประมวลกฎความประพฤติที่สรุปจากปรัชญาบริสุทธิ์

ก็นับว่าถูกต้องและใช้ได้ แต่ก็ไม่ถูกเสมอไป เรื่องมันซับซ้อนกว่านั้น

Morality มาจากภาษาละตินว่า mores แปลว่าธรรมเนียม ส่วน Ethic มาจากภาษากรีกว่า Ethos แปลว่าธรรมเนียม เช่นกัน

นักปรัชญากรีกโบราณไม่รู้จักภาษาละติน จึงใช้ Ethics สำหรับเรียกสาขาปรัชญาที่ศึกษา Ethos ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความประพฤติจากศาสนาหรือปรัชญา

ชาวโรมันใช้ทั้ง 2 คำ ชาวโรมันสามัญชนจะชอบใช้ Moralitas เพราะถนัดกว่า ส่วนชาวโรมันที่มีการศึกษาสูงจะนิยมคำ Ethica มากกว่าเพราะโก้เก๋กว่า เนื่องจากมาจากภาษากรีก

ชาวคริสต์ยุคกลางรู้แต่ภาษาละตินในกรอบของศาสนาคริสต์และอิสลาม จึงใช้แต่ moralitas (ประมวลคุณธรรม, จริยธรรม, ภาวะจริยธรรม)

ตอนต้นยุคใหม่ นักปรัชญาชอบใช้คำ ethics เพราะรู้ดีกว่า morals มีกลิ่นอายทางศาสนา แต่ต่อมานักเขียนศาสนาบางทีก็หันมาใช้คำ ethics เพื่อให้คนนอกวงการศาสนาสนใจอ่าน จึงมี Christian Ethics ส่วนนักปรัชญาบางคนก็ใช้คำ morals และ morality เพราะไม่ต้องการได้ชื่อว่าไร้ศีลธรรม จึงใช้ศัพท์ให้มีความหมายดังต่อไปนี้

moral philosophy (ปรัชญาความประพฤติ)

moral theology (เทววิทยาความประพฤติ)

morals (ข้อพึงปฏิบัติ, จริยธรรม, ข้อธรรม)

Christian morals (พระบัญญัติคริสต์ศาสนา)

บอแมน (Zygmunt Bauman) ในหนังสือ *Postmodern Ethics* ตั้งใจใช้ Morality เพื่อหมายถึง ประมวลข้อพึงปฏิบัติทั้งหมดเกี่ยวกับความประพฤติ ไม่ว่าจะมาจากบ่อเกิดศาสนาหรือปรัชญา และรักษาคำ Ethics ไว้เฉพาะให้หมายถึงการศึกษาจริยธรรมตามหลักวิชาการซึ่งรวมปรัชญาจริยะไว้ด้วย ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น

ปรัชญาจริยะ (Ethical Philosophy) คือการเอาผลสรุปจากจริยศาสตร์สาขาอื่นๆ (Scientific Ethics, Psychological Ethics, Sociological Ethics, Traditional Ethics) มาตีความด้วยปรัชญาบริสุทธิ์

จริยศาสตร์หลังนวยุค (Postmodern Ethics) คือการศึกษาจริยศาสตร์สาขาต่างๆ จากมุมมองของกระบวนการทศวรรษที่ 5 หรือกระบวนการทศวรรษหลังนวยุค

ปรัชญาจริยศาสตร์หลังนวยุค (postmodern Ethical philosophy) คือการนำเอาปรัชญาบริสุทธิ์ หลังนวยุคไปตีความผลสรุปของประเด็นต่างๆ ของจริยศาสตร์

วิถีหรือเป้าหมายเป็นเส้นทางของความประพฤติ

นวยุคนิยม (modernism) กำหนดกฎเกณฑ์ไว้เพื่อพัฒนามนุษยชาติ กฎเกณฑ์ทั้งระบบเป็นวิถีทางเดียวสำหรับทุกคนต้องเดินตามเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายโดยอัตโนมัติ ทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันและต้องใช้วิถีเดียวกันเพื่อบรรลุถึงเป้าหมาย เมื่อทุกคนถูกกำหนดให้เข้าหลอมตัวในเป้าหมายเดียวกัน หลอมออกมาเป็นคนที่มีความสัมพันธ์กัน แตกต่างกันไปเพียงสภาพแวดล้อมภายนอก หากนับถือศาสนา ก็ให้ใช้ปัญญาและเข้าใจเป้าหมายและวิถีที่เชื่อว่าศาสนากำหนดไว้ตายตัวสำหรับคนทุกยุคทุกสมัย และศาสนาที่ถูกต้องมีเพียงศาสนาเดียว กระบวนการเช่นนี้เป็นผลมาจากความเชื่อต่อวจนศูนย์นิยม (logocentrism) ซึ่งต่อมาหลังนวยุคนิยม (postmodernism) มองว่าผิด เพราะมนุษย์มีที่ไกลไกลที่สร้างขึ้นด้วยสูตรเดียวกันเหมือนผลิตหุ่นยนต์ การรู้ว่าคุณประพฤติเช่นไรผิดหรือถูก มิใช่เป็นความเข้าใจวัตถุวิสัยถึงมาตรการตายตัวภายนอก ในทำนองว่าต้องเรียนรู้ตามมาตรการตายตัวนั้นโดยไม่มีทางเลือก **เสรีภาพของมนุษย์จึงจำกัดอยู่ที่ที่จะเลือกและตัดสินใจทำถูกหรือผิดเพื่อจะเป็นคนดีหรือเลวตามกรอบ** ชาวหลังนวยุคมองเห็นว่าเป็นการจำกัดกรอบของเสรีภาพลงแคบเหลือเกิน และที่ตีกรอบเช่นนี้ก็เพราะเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์อย่างบกพร่องมากๆ **ธรรมชาติของมนุษย์ไม่ใช่แบบตายตัวคงที่ถาวรตั้งแต่เกิดจนตาย** มาตรการดี-ชั่วมิได้มีตายตัวเป็นมาตรการเดียวสำหรับใช้ประเมินความประพฤติ ทั้งหนุ่มสาวแก่แม่เฒ่าและผู้ใหญ่ แต่ทว่าจริงๆ แล้ว เหมือนอย่างที่คุณนักอรรถาภิธานนิยามแกล้งไว้ก่อนแล้วว่า ธรรมชาติของมนุษย์คือสิ่งที่มนุษย์แต่ละคนพัฒนาขึ้นตั้งแต่อายุรู้ความจนหมดความสำนึก เด็กแรกเกิดมีธรรมชาติมนุษย์เพียงในฐานะที่มีศักยภาพรู้ว่าอะไรคู่กันเคยและอะไรไม่คู่กันเคย เขาเริ่มรู้ว่าอะไรเป็นอะไรก็ต่อเมื่อมีความสำนึก และความสำนึกนั้นเองเป็นฐานให้เขาเลือกและตัดสินใจเลือก หลังจากการเลือกตัดสินใจแต่ละครั้ง **ธรรมชาติเฉพาะตัวของเขา (ซึ่งนักอรรถาภิธานนิยามเรียกว่า “อรรถาภิธาน”) จะพัฒนาขึ้น** **ธรรมชาติจึงเป็นอรรถาภิธานเฉพาะตัว เปลี่ยนแปลงเรื่อยไปตามกระแสแห่งการเลือก** เสรีภาพของมนุษย์มิได้จำกัดอยู่แค่การตัดสินใจเลือก แต่รวมถึงการสำนึกและการพัฒนาความสำนึก ซึ่ง **บันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยไป** เสรีภาพจึงเป็นแก่นสารของมนุษย์ อรรถาภิธานทั้งหมดคือ

เสรีภาพ กระแสแห่งความสำนึกทั้งกระแสคือเสรีภาพ ความสำนึกแต่ครั้งมีมีมโนธรรมกำกับ มโนธรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพและเป็นส่วนหนึ่งของอัตถิภาวะ มโนธรรมพัฒนาไปกับอัตถิภาวะทุกครั้งที่อัตถิภาวะเลือกและตัดสินใจเลือก ถูก-ผิดจึงขึ้นกับการตัดสินใจในแต่ละครั้งที่ทำการ ซึ่งพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆไม่ตายตัว **มนุษย์แต่ละคนต่างมีมโนธรรมของตนซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาตนเอง (self-realization) ผลิตตนเอง (self-production) มาตรการถูก-ผิดจึงอยู่ในตัวเองที่พัฒนามุ่งไปสู่ความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์** ไครบรลลูถึงก็เป็นอรหันต์ เป็นนักบุญ เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ แต่ส่วนมากจะไม่ไปถึง มักจะจบประวัติแห่งความสำนึกของตนครึ่งๆกลางๆ ชาวพุทธเชื่อว่าทุกคนมีสิทธิ์เกิดใหม่จนกว่าจะบรรลุถึงความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์ของตน ชาวคริสต์เชื่อว่ามิใช่พระเยซูทรงช่วยให้รอดโดยการเสริมความสมบูรณ์ให้หลังความตายของแต่ละคน

นักหลังนวยุคสุดขั้ว (extreme postmodernist) คิดว่าไม่มีเป้าหมายและเพราะฉะนั้นไม่มีวิถี มนุษย์เราตัดสินใจสะเปะสะปะตามยถากรรมไม่มีเป้าหมายให้บรรลุ **และไม่มีวิถีที่เรียกได้ว่าถูกหรือผิด** นอกจากจะทักทักเอาเองโดยสร้างเกณฑ์ให้แก่ตนเองอย่างไรพื้นฐานความเป็นจริง **ส่วนนักหลังนวยุคสายกลาง (moderate postmodernist) คิดว่ามนุษย์มีเป้าหมายร่วมกันที่ความสมบูรณ์แห่งความเป็นอัตถิภาวะของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน และแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเลือกวิถีตามมโนธรรมของตนเองในแต่ละขณะแห่งชีวิต** ชีวิตมนุษย์จึงเป็นกระบวนการที่แต่ละคนมีของตนเองโดยเฉพาะ หากเชื่อว่ามนุษย์มาจากการสร้างสรรค์ของพระเจ้า ก็หมายความว่าพระองค์ทรงสร้างมนุษย์มาแต่ละคนๆ ไม่ให้มี 2 คนที่เหมือนกันทั้งในภาวะที่สมบูรณ์และยังไม่สมบูรณ์ หากเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาตามกฎแห่งกรรม ก็หมายความว่ากฎแห่งกรรมเปิดโอกาสให้มนุษย์แต่ละคนกำหนดอนาคตของตนตามการตัดสินใจเลือกของตนเองแต่ละครั้ง มโนธรรมจึงเป็นสมรรถนะที่บอกทางพัฒนาคุณค่าชีวิตของแต่ละบุคคล แต่จุดพัฒนาจริงๆอยู่ที่การตัดสินใจ

มนุษย์แต่ละคนเป็นผู้พิพากษาตนเองตามมโนธรรมของตนในแต่ละขณะ อย่างไรก็ตาม **มนุษย์เรามีการเรียนรู้การสอนกันได้ ผู้มีประสบการณ์มากกว่า ย่อมประเมินค่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติได้รอบคอบกว่าผู้มีประสบการณ์น้อยกว่า จึงย่อมสอนให้ผู้มีประสบการณ์น้อยกว่าให้ระวังตัวและปรับเปลี่ยนมโนธรรมของตนได้โดยไม่ต้องรอให้มีประสบการณ์จริง** ครั้นมีประสบการณ์จริงก็ตัดสินใจและเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ที่ไม่มีใครสอนไว้ล่วงหน้า ในทำนองนี้มนุษย์เราจึงควรเรียนรู้จากกันและกัน เพราะมนุษย์แต่ละคนย่อมมีประสบการณ์ที่ไม่มีใครมีเหมือนตน เขาจึงอยู่ในฐานะที่จะสอนคนอื่นทุกคนในสวนประสบการณ์พิเศษนั้น ตามปกติผู้ใหญ่ย่อมมีอะไรจะสอนเด็กได้เสมอ แต่เด็กก็มีบางเรื่องผู้ใหญ่ควรเรียนรู้จากเด็ก เพราะเด็กทุกคนมีประสบการณ์เฉพาะตัวที่จะบอกคนอื่นรู้ให้ได้รวมทั้งผู้ใหญ่ด้วย

ข้อคิดจากชาวลัทธิคานท์ใหม่

วิลเฮลมินด์ (Wilhelm Windelband 1848-1915) ชาวเยอรมัน เป็นผู้ก่อตั้งสำนักคานท์ใหม่แห่งฮายเดลเบิร์ก (Heidelberg) เสนอให้เอาความรู้ที่แน่ใจได้จากเหตุผลปฏิบัติ (practical reason) ของคานท์

เป็นพื้นฐานของปรัชญา อันได้แก่คุณค่าของความจริง ความดีและความงามที่รู้ได้แน่นอนจากเหตุผลปฏิบัติ (เหตุผลปฏิบัติของคานท์เป็นสมรรถภาพรู้ระดับสูงที่รู้โดยตรง เหมือนการหยั่งรู้ แต่รู้ในลักษณะรู้สึกว่าเป็นหน้าที่จะต้องปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติจะไม่สบายใจ และรู้สึกเพียงแค่นั้น ไม่มากไม่น้อยกว่านั้น คุณค่าของศาสนาถือว่าเป็นผลบวกของทั้ง 3 คุณค่าที่ยกสู่ระดับความเป็นจริงเหนือผัสสะ (supersensible reality) และเพราะเหตุนี้วินเดลบานด์จึงได้ชื่อว่า **บิดาของปรัชญาคุณค่า (philosophy of value)**

ตัวประธาน (subject) ที่ให้ความหมายเหล่านี้ วินเดลบานด์เรียกว่า Archetypal Consciousness (Normalbewusstsein = ความสำนึกต้นแบบ) ซึ่งดัดแปลงมาจาก Pure Consciousness (ความสำนึกบริสุทธิ์) ของคานท์นั่นเอง และทำหน้าที่คล้ายกัน จะต่างกันก็อยู่ที่ว่า ความสำนึกบริสุทธิ์ของคานท์ให้เพียงความสำนึกในคุณค่าว่าควรจะเป็นอย่างไร เอาไปใช้เป็นพื้นฐานให้แก่ความเป็นจริงไม่ได้ แต่ความสำนึกต้นแบบของวินเดลบานด์เอาไปใช้เป็นพื้นฐานให้แก่ความเป็นจริงได้ และเป็นพื้นฐานให้เกิดความรู้ประเภท nomothetic (law-based knowledge = ความรู้บนฐานแห่งกฎ) อันเป็นความรู้ส่งเสริมวจนศูนย์นิยม (logocentrism) หรือความรู้ที่เป็นระบบ ซึ่งสำหรับวินเดลบานด์จำกัดวงอยู่ในประเภทความรู้ก่อนประสบการณ์เท่านั้น ถ้าต้องฟังประสบการณ์แล้ว จะได้เพียงความรู้บนฐานแห่งหน่วย อันเป็นความรู้เฉพาะหน่วย (ideographic = knowledge based on the particular individual) วินเดลบานด์ยังคงสนับสนุนวจนศูนย์นิยมโดยเสนอให้วิชาธรรมชาติทั้งหลายเป็นประเภทให้กฎสากลที่ประสานกันเป็นระบบ ส่วนวิชาสังคมวิทยาซึ่งวินเดลบานด์ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิชาวัฒนธรรม (cultural sciences) สังกัดความรู้ที่เป็นหน่วยๆ และวิชาประวัติศาสตร์ที่ควบ 2 ลักษณะคือ เริ่มจากเหตุการณ์เฉพาะหน่วย (individual) ผูกสัมพันธ์เป็นเครือข่ายกับเหตุการณ์อื่น ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เอามาสร้าง (reconstructing) เป็นระบบเครือข่ายของวิชาประวัติศาสตร์ หลังจากนั้นก็เอาไปใช้อ้างอิงเพื่อตีความส่วนใดส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ได้

ฮายน์ริช ริคเคิร์ต (Heinrich Rickert 1863-1936) เป็นประธานสำนักคานท์ใหม่แห่งฮายเดลเบิร์กแทนวินเดลบานด์และคิดค้นคำว่าสืบต่อไป คือรับรู้สืบต่อไปในสำนักว่ามีความรู้อยู่ 2 อย่างคือความรู้บนฐานแห่งกฎที่มีเนื้อหาเป็นมโนภาพที่ให้ความเข้าใจสากล (generalizing concepts) อันได้แก่วิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ และความรู้บนฐานแห่งหน่วยที่มีเนื้อหาเป็นมโนภาพที่ให้ความเข้าใจเป็นหน่วย (individualizing concepts) อย่างวิชาประวัติศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งประวัติปรัชญาด้วย เช่น ประวัติศาสตร์การปฏิวัติฝรั่งเศสให้ความเข้าใจแก่ประวัติศาสตร์ยุโรป อันเป็นมโนภาพรวมของมันแต่ก็ยังเป็นหน่วย ไม่เป็นสากล เหมือนต้นไม้ต้นนี้เฉพาะหน่วยให้ความเข้าใจแก่ต้นไม้สากล โดยไม่กลายเป็นต้นไม้สากลเสียเอง วิชาทั้ง 2 ประเภทมีกรอบแห่งความถูกต้อง (realm of validity) เท่ากัน แต่กรอบแห่งภาวะ (realm of being) ไม่เหมือนกัน คือ เนื้อหาของวิทยาศาสตร์ได้แก่วัตถุที่สัมผัสได้ (sensible objects) แต่เนื้อหาของประวัติศาสตร์และวิชาวัฒนธรรมทั้งหลายได้แก่สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นในสังคม (cultural objects) ความเป็นจริงทางวิทยาศาสตร์กับความเป็นจริงทางวัฒนธรรมอยู่กันคนละกรอบแม้จะศึกษาได้อย่างน่าเชื่อถือเสมอ กัน และการที่น่าเชื่อถือเสมอเหมือนกันเช่นนี้แสดงว่ามีภาวะรวมเรียกว่ากรอบก่อนธรรมชาติ (prephysical

realm) คือ ก่อนจะแบ่งออกเป็นภาวะวิทยาศาสตร์หรือภาวะวัฒนธรรม และทั้ง 2 ความเป็นจริงตั้งอยู่บนพื้นฐานของกรอบคุณค่า (axiological realm) สำหรับความจริง ความดี และความงาม ตามวิชา มนุษยศาสตร์ หรือกรอบอภิปรัชญา (metaphysical realm) สำหรับวิทยาศาสตร์ หรือกรอบอูตระ (transcendental realm) สำหรับศึกษาศาสตรา

วิธีศึกษาวิชาวัฒนธรรม หรือคุณค่า หรือมนุษยศาสตร์ (รวมประวัติศาสตร์) เรียกว่า verstehen (การซาบซึ้งใจ) ซึ่งดีลธายจะศึกษาต่อ

ดีลธาย (Wilhelm Dilthey 1833-1911) ชี้ขาดลงไปว่าวิชาธรรมชาติใช้วิธีอธิบาย (erklären = clarify) ส่วนวิชามนุษย์ใช้วิธีซาบซึ้งใจ (verstehen = understand) ความซาบซึ้งใจมี 2 แบบคือ แบบซาบซึ้งใจทันทีเพราะเรียบง่าย (simple) กับแบบซับซ้อน (complex) ซึ่งต้องการการตีความ (interpretation) และดีลธายก็ได้ศึกษาวิธีอรรถปริวรรตตามที่ตนชอบเพื่อใช้ตีความวิชามนุษย์ ซึ่งจริยศาสตร์เป็นส่วนหนึ่ง

ดีลธายเริ่มต้นสังเกตว่าความสำเร็จของวิทยาศาสตร์ ทำให้มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมใช้วิธีเดียวกันกับวิทยาศาสตร์ และคิดจะให้เนื้อหาความรู้ของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์รวมอยู่ในเครือข่ายเดียวกันกับวิทยาศาสตร์ก็เลยทำให้สับสนกันมาก ถึงเวลาที่จะต้องแยกใช้วิธีต่างกันเพื่อให้คล่องตัว

ดีลธายเสนอให้ศึกษาจิตของมนุษย์เพื่อใช้วิธีจิตวิทยาทำการวิเคราะห์และตีความวิชาทุกอย่างที่เกี่ยวกับมนุษย์

แมกซ์เวเบอร์ (Max Weber 1864-1920) สืบทอดเจตนาธรรมณ์ของสำนักคานท์ที่ใหม่ และเน้นทางด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจรรยาบรรณของนักการเมือง เผยแพร่หนังสือชื่อ *ความเป็นกลางทางจริยศาสตร์* (Ethical Neutrality, 1981); *วิทยาศาสตร์ในฐานะวิชาชีพ* (Science as a Calling, 1919); *การเมืองในฐานะอาชีพ* (Politics as Calling, 1919) ตัวแมกซ์เวเบอร์เองเคยเล่นการเมืองก่อนเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่ก็ไม่ร่ำมือจากการเมืองเสียทีเดียว จึงได้มีประสบการณ์และรู้เห็นอย่างมากมาย

แมกซ์เวเบอร์แก้ไขความคิดของสำนักที่ว่า วิทยาศาสตร์เป็นความรู้พื้นฐานแห่งกฎเกณฑ์อันเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือข่ายนั้นหาจริงไม่ แต่ทว่าความรู้ไม่ว่าในด้านใดของมนุษย์เป็นเพียงส่วนจำกัดนิดเดียวของความเป็นจริง (a finite portion of reality) แต่ทว่าในวิถีทางต่างๆกัน (different ways)

วิชาธรรมชาติเลือกเอาเฉพาะส่วนที่จะตั้งกฎเกณฑ์แห่งความเป็นสาเหตุได้ เอามาปะติดปะต่อกันเป็นระบบ **มีเนื้อหาอีกมากมายที่ไม่เข้าระบบ** ส่วนวิชามนุษย์ (รวมวิชาสังคมด้วย) นั้นเลือกเอาส่วนหนึ่งของความเป็นจริงมาตีความให้มีความหมายตามวัฒนธรรมของตน **การตีความย่อมรวมการประเมินค่าอยู่ในตัว** ซึ่งก็ย่อมจะลำเอียงไปตามวัฒนธรรมของผู้ตีความ

ครั้นอนุมานหลักการต่างๆที่วิเคราะห์ได้มาถึงขนาดนั้น แมกซ์เวเบอร์ก็พบว่ามีความขัดแย้งซ่อนเร้น (hidden conflicts) หนักหน่วงระหว่างเป้าหมายกับวิถีที่ถูกต้อง ทำให้รู้สึกว้าวุ่นทางตัน เพราะ

ความเป็นจริงที่พบใหม่ไม่ใโสภา (disenchanted) และไร้ความหมาย (meaningless) +(Routledge's Encyclopedia of Philosophy, vol. 9, p.697.)+

เหมือนกับซีโพรงให้กะรอก **คนช่างคิดตั้งแต่นั้นมาก็เห็นความขัดแย้งในวิชาการและในความพยายามสร้างระบบมากขึ้นตามลำดับ จนถึงจุดที่ชาวหลังนวยุคจะแถลงการณ์โดยเสนอให้เลิกสนใจกับความขัดแย้งเพราะแก้ไม่ไหว ยิ่งแก้ก็ยิ่งยุ่ง ก็เลยต้อง “embrace the unembraceable” (โอบสิ่งที่ไม่โอบไม่ได้) “to replace diversity with uniformity” (รับเอาความหลากหลายเข้าแทนที่ความสม่ำเสมอ) “ambivalence with coherent and transparent order (รับความกำกวมเข้าแทนที่ระเบียบที่สั่นไหวกันอย่างโปร่งใส) เหล่านี้คือความเป็นจริงใหม่สำหรับปรัชญาใหม่และจรรยาบรรณใหม่ของลัทธิหลังนวยุค + (Bauman, *Postmodern Ethics*, p.5.)**

หน้า 1 ก

“สิ่งที่แตกแล้วจะแสดงให้ดูได้ดีที่สุดโดยชิ้นส่วนของมัน” +(Rainer Maria Rilke) + หมายความว่าอะไรที่ชำรุดไปแล้ว หากซ่อมแซมจะเสียภาพเดิมยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาตามชิ้นส่วนเท่าที่มีเหลืออยู่จะดีกว่า

หน้า 1 ข-ค

พฤติกรรมใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์

หากจะพยายามศึกษาจริยธรรมในขณะนี้ ก็อาจจะพุ่งเป้าให้ได้ตัวข้อมูลครบถ้วนกระบวนการ ให้เข้าใจปัญหาจริยธรรมที่คนในโลกหลังนวยุคจะต้องเผชิญหน้าและดิ้นรนที่จะแก้ปัญหา และปัญหาที่เห็นก็คงจะเป็นปัญหาใหม่ที่ไม่เคยรู้มาก่อนเลยในอดีต หรืออาจจะเป็นรูปแบบใหม่ของปัญหาเก่าๆที่ศึกษากันมาอย่างถี่ยวนแล้ว แต่ถึงขนาดนั้นไม่อาจเห็นอย่างที่คุณทุกวันนี้เห็น ปัญหาจึงมีได้จากทั้ง 2 แบบอย่างอุณหนาผาคัง การศึกษาจริยธรรมในปัจจุบันมักจะยกหัวข้อที่นักเขียนจริยธรรมในอดีตไม่สู้ได้แตะ หรืออาจจะมีแต่ยังไม่เคยมีใครเอ่ยถึงมาก่อนเลยก็ได้ ซึ่งก็เป็นเหตุผลของสมัยนั้น เพราะประเด็นปัจจุบันยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของมนุษย์สมัยนั้นก็เป็นได้ เฉพาะที่พบเห็นกันในชีวิตประจำวันเฉพาะสมัยนี้ก็มีหลายประเด็นเหลือเกินอยู่แล้วในชีวิตประจำวันนี้แหละ เช่น จริยธรรมซับซ้อนที่เกิดจากสภาพแวดล้อมปัจจุบันของความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคน ซึ่งอาจจะเป็นเพียงความสัมพันธ์ทางเพศหรือความผูกพันเป็นครอบครัว อันเป็นผลจากสภาพที่รู้ๆกันอยู่ว่าเพราะสถาบันสังคมมีความเด็ดขาดน้อยเกินไปก็เป็นได้ การยอมให้มีการยืดหยุ่น การเปลี่ยนแปลงรวดเร็วของปรากฏการณ์ต่างๆ และความเปราะบางของคุณค่าทางสังคม หรือมิฉะนั้นก็เป็นผลมาจากการพบกันระหว่างชนบะประเพณีหลากหลาย บางชนบะก็ยืนหยัดรอดตัวมาได้จากการต่อต้านต่างๆนานา บางชนบะที่เคยตายไปแล้วก็กลับคืนชีพขึ้นมาใหม่ และบางชนบะก็ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งต่างก็แข่งขันกันให้เป็นที่ยอมรับและมีประกาศิตในการชี้แนะความประพฤติของมนุษย์ แม้จะไม่หวังว่าจะสามารถแทรกตัวเข้าไปกำหนดระดับของคุณค่าและเกณฑ์ต่างๆให้ทุกคนยอมรับโดยมีนัยว่าหากเป็นที่ยอมรับกันทั่วหน้าเมื่อไร ผู้เลื่อมใสก็จะไม่ต้องยุ่งยากในการชั่งน้ำหนักเลือกหาทางตัดสินใจ เพราะมีเกณฑ์ให้อ้างได้โดยไม่ต้องคิดชั่งน้ำหนักเป็นส่วนตัว หรืออาจจะสุดซึ้งไปอีกทางหนึ่ง

อันเป็นบริบทโลกาภิวัตน์ของชีวิตปัจจุบัน เช่นการเสี่ยงทำเรื่องใหญ่ๆที่มีหันตภัยอย่างไม่เคยได้ยินมาก่อน และเรื่องใหญ่ๆนี้ก็เข้ามาโดยสลัซซ์เข้าเป้าหมายต่างๆที่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง และเดาไม่ได้ว่าผลจะไปถึงไหน หรือจะพยายามคาดคะเนก็เดาไม่ถูกในขณะวางแผน ทั้งนี้ก็เพราะโครงสร้างมันสลัซซ์ซับซ้อนมากเกินไปเกิน อย่างเช่นการเสี่ยงทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาและนางาซากิในปี ค.ศ.1945 เป็นต้น

ความเป็นจริงใหม่

นักจริยศาสตร์ในอดีตต่างก็ได้ขบคิดปัญหาจริยธรรมและได้ใช้วิธีการสังคมศาสตร์กำหนดจริยธรรมอันเหมาะสมไว้แล้วในแต่ละยุคแต่ละสมัย แต่ก็ล้าสมัยไปตามกาลเวลา หากยังคงใช้ตามเดิมก็คงจะดูมั่วร่วมมั่วล้าสมัยสิ้นดี จำเป็นต้องคิดสร้างจรรยาบรรณใหม่สำหรับสายอาชีพต่างๆที่ต้องเผชิญปัญหาและเหตุการณ์ใหม่ๆที่ไม่เคยมีมาก่อนในอดีต เป็นหน้าที่ของนักจริยศาสตร์ปัจจุบันที่จะต้องช่วยกันจัดหาสิ่งที่เหมาะสมกับสมัยมาเสนอ ปัญหาและเหตุการณ์ใหม่ที่อยู่เบื้องหลังของปัญหาดังกล่าวนี้แหละเรียกตามศัพท์ปรัชญาของนักหลังนวยุคว่าความเป็นจริงใหม่ (new reality)

ความเป็นจริงใหม่ที่นักหลังนวยุคสังเกตได้ มีดังต่อไปนี้ เป็นอาทิ

1. สังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจนถึงกฎเกณฑ์ตายตัวกำกับไม่ได้ นอกจากชี้ให้เห็นสภาพการเปลี่ยนแปลง
2. ข้อเท็จจริงใหม่ๆในวงการครอบครัว เช่น
 - ทดลองอยู่กันก่อนแต่งงาน
 - เห็นฟ้าขึ้นไปแต่งงานกันในอากาศหรือดำลงไปใต้ทะเลลึก
 - หย่าล้างกันเป็นว่าเล่น
 - เรียกร้องสิทธิแต่งงานระหว่างคนเพศเดียวกัน
 - ทำบุตรในหลอดแก้ว
 - ขอสิทธิทำโคลนนิ่งอย่างเสรี
 - ขอสิทธิทำแท้งอย่างเสรี
3. การสื่อสารรวดเร็วทำให้โลกดูเหมือนว่าเล็กงเท่าหมู่บ้านเดียว
4. การเมืองเปลี่ยนแปลงไปจนกลายเป็นว่าเงินซื้อได้ทุกอย่าง สร้างความไม่ไว้ใจกันอย่างกว้างขวาง
5. จริยศาสตร์มีแนวโน้มทางประโยชน์นิยมส่วนตัวและส่วนกลุ่มรุนแรงชัดเจนขึ้นทุกขณะ

แนวโน้มของจริยธรรมใหม่

1. ศาสนาต่างๆมีระบบจริยธรรมควบคุมความประพฤติของสมาชิกของตนทุกสายอาชีพอยู่แล้ว ต้องพิจารณาเป็นศาสนาๆไป มีบทลงโทษกำหนดอยู่แล้วทั้งในโลกนี้และโลกหน้า สมาชิกของแต่ละศาสนาพึงปฏิบัติตามด้วยศรัทธา และผู้อื่นพึงให้การสนับสนุนด้วยความยำเกรงและจริงใจ

2. ปรัชญานวนยุคซึ่งใช้วจนศูนย์เป็นหลัก กำหนดจริยธรรมตามความเชื่อที่มีต่อวจนศูนย์ของแต่ละลัทธิ ฟังไม่ก้าวก่ายกันแต่ฟังเห็นใจกันและหวังดีต่อกันอย่างจริงจัง
3. ปรัชญาหลังนวยุคสุดขั้ว (extreme postmodernism or deconstructionism) ปฏิเสธวจนศูนย์อย่างสิ้นเชิง จึงไม่รับจริยธรรมใดๆทั้งสิ้น และคิดว่าจริยธรรมเป็นเพียงคำพูดหูๆที่ทำไปโดยมารยาทในสังคมเท่านั้น แต่ก็ฟังเกรงใจกันด้วยมารยาทเป็นอย่างน้อย
4. ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง (moderate postmodernism or reconstructionism) เชื่อว่ามีวจนศูนย์ (logocenter) แต่มนุษย์เรารู้กันคนละส่วน จึงต้องเคารพความรู้ของกันและกันและเรียนรู้จากกันในทางปฏิบัติ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมก็ฟังพร้อมใจตกลงกันในแต่ละกลุ่ม ซึ่งอาจจะปรับปรุงได้เสมอตามความเหมาะสม โดยเชื่อว่าจริยธรรมใดที่ออกมาจากปัญญา และน้ำใจดีของมนุษย์ย่อมมีส่วนถูกบ้างด้วยกันทั้งนั้น

จริยศาสตร์กับสถานภาพความประพฤติในปัจจุบัน

จริยศาสตร์ (ethics) คือวิชาว่าด้วยความประพฤติ แบ่งออกเป็น 5 สาขา คือ วิทยาศาสตร์จริยะ จิตวิทยาจริยะ สังคมวิทยาจริยะ ปรัชญาจริยะ ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือชนบจริยะ แต่สาขาทั้ง 5 ต้องการนิยามเพื่อความชัดเจน และมีประวัติศาสตร์เฉพาะด้านของตน จึงนับรวมได้เป็นการศึกษาจริยศาสตร์ 7 ด้าน หรือ 7 แห่ง

Morality นอกจากจะแปลว่าจริยธรรมหรือประมวลคุณธรรมแล้ว ยังอาจจะหมายถึงสถานภาพความประพฤติได้ด้วย ไม่ว่าจะสถานภาพเฉพาะบุคคลหรือสถานการณ์ในสังคมในเรื่องของความประพฤติ

สถานภาพความประพฤติในปัจจุบันมีปัญหามาก ถ้าจะรวบรวมให้รอบด้านจริงๆก็จะพบว่า ปัญหาจริยธรรมที่มนุษย์ในโลกหลังนวยุคกำลังต้องเผชิญหน้าและต้องค้นหาทางแก้ให้ทันนั้น ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาจริงๆอันเกิดขึ้นกับมนุษย์แห่งยุคโลกาภิวัตน์แบบหลังนวยุคโดยเฉพาะ เพราะคนรุ่นก่อนไม่รู้จักและไม่มีสื่อเค้าวาค่อยประสบ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันโดยแท้ อย่างปัญหาการก่อการร้ายข้ามชาติ ปัญหาโคลนนิ่ง ปัญหาพีเร็กซ์และเชกซ์หมู ปัญหาปิ่นหุ่น บางปัญหาก็เป็นปัญหาเก่าในรูปแบบใหม่ เป็นปัญหาที่คนรุ่นก่อนได้ประจันบานมาแล้วอย่าง โชกโชน จนคิดว่าแก้ปัญหาดตกไปแล้ว แต่บัดนี้ไผ่ล้นขึ้นมาในรูปแบบใหม่ อย่างเช่น ปัญหาโสเภณีแอบแฝง ปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหาซื้อสิทธิ์ขายเสียง ปัญหาเอาศาสนาบังหน้าหาเงิน ปัญหาการพนันด้วยเทคโนโลยี ปัญหายาเสพติดช้อนรูป ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นกำลังรุมล้อมกรอบคนปัจจุบันอย่างไม่ให้ลืมหูลืมตา รายการสัมมนาแก้ปัญหายจริยธรรมที่จัดกันมากมายในปัจจุบัน ก็เพื่อหาทางจัดการกับปัญหาเหล่านี้ทั้งเพ ประเด็นเหล่านี้นักเขียนจริยศาสตร์รุ่นก่อนไม่ผู้ได้กล่าวถึงหรือบางคนก็ไม่พูดถึงเอาเสียเลยด้วยซ้ำ จะตำหนิพวกเขาก็ไม่ถูก เพราะปัญหาเหล่านี้แต่ก่อนไม่ปรากฏในประสบการณ์ของมนุษย์ จะขอยกตัวอย่างเฉพาะในระดับชีวิตประจำวันเท่านั้น ก็พบปัญหายจริยธรรมมากมาย เช่น การเอาเปรียบกันในชีวิตคู่ ความคิดเรื่องชู้สาวและบรรยากาศภายในครอบครัว อันเป็นผลมาจากการลดระดับมาตรฐานสถาบันลงต่ำมากๆ อย่างที่รู้จักกันอยู่ มีการยี้ดหยุนกัน

มากเกินควร ปรับเปลี่ยนอยู่บ่อยๆ เขาแน่นอนอะไรไม่ได้ แม้แต่ขนบประเพณีก็เถอะ บางข้อต้องฟันฝ่า มรสุมรุนแรงเพื่อจะคงอยู่รอดมาได้ บางข้อเลิกล้มไปแล้วกลับคืนชีพมานิยมกันใหม่ก็มี บางข้อก็กู้ขึ้นมา ตามใจชอบ บางข้อถูกล้นให้น่าเชื่อถือและมีประกาศิตให้เป็นบรรทัดฐานความประพฤติ ทั้งๆที่ไม่มีหวังจะ ได้รับการยอมรับทั่วไปให้อยู่ในระดับคุณค่าและมาตรการที่เชื่อถือได้เสียด้วยซ้ำ แต่กลับได้รับการยกย่องขึ้น เป็นมาตรการที่พากันเชื่อว่าจะช่วยผู้มีศรัทธาให้สบายใจได้โดยไม่ต้องรับภาระคิดหาด้วยตนเอง ก็เลยยอม หมอบราบคาบแก้วรับด้วยศรัทธาแต่โดยดี

ที่น่าเป็นห่วงมากกว่านั้นก็คือ มีจริยธรรมเกิดใหม่ในบริบทโลกาภิวัตน์ของชีวิตปัจจุบัน เสนอ เป้าหมายที่สุดชั่วไม่รอบคอบ เพียงแต่จับโน่นนิดจับนี่หน่อยเอามาผสมผสานกัน เสนอให้ประชาชนทั่วไป รับเป็นวิถีชีวิต ทั้งๆที่มองเห็นอยู่ว่าเสี่ยงอันตรายอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ เสี่ยงหายนะใหญ่ หลวงจริงๆ คาดคะเนล่วงหน้าไม่ถูกว่าความเสียหายจะร้ายแรงเพียงใด จะหลีกเลี่ยงก็ไม่ได้ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคม ทุกครั้งที่วางแผนจะทำอะไรสักอย่าง ก็ต้องยอมรับเข้ามาอย่างไม่มีทางเลือก อย่างเช่นประชาธิปไตยครึ่งใบ ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมอย่างเลเยกิต ระบบการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการ สร้างสรรค์และพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น

หน้า 2 ก

ปัญหาต่างๆของสถานภาพความประพฤติจะปรากฏในการศึกษาค้นคว้าของจริยศาสตร์อยู่เสมอ เพราะเป็นข้อมูลที่จำเป็นและเป็นพื้นฐานให้เหตุผลต่อไป ในความคิดของนักปรัชญาหลังนวยุค ซึ่ง ประยุกต์ออกมาเป็นจริยศาสตร์หลังนวยุค จึงนับว่าสถานภาพความประพฤติในปัจจุบัน เป็นข้อมูลสำคัญ ให้คิดออกมาเป็นแนวคิดของจริยศาสตร์หลังนวยุค เพื่อแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมหลังนวยุค

ปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้น คงจะต้องยกขึ้นมาเตือนความจำกันบ่อยๆ เพื่อมิให้การศึกษาค้นคว้าของเราหลงทิศ ทั้งนี้จะเป็นพื้นฐานให้จริยศาสตร์ในยุคปัจจุบันของเรานี้ดำเนินความคิดได้ เราจะต้องตีแผ่ ปัญหาเหล่านี้ให้เชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่เป็นบริบทเพื่อให้ระบบจริยธรรมหลังนวยุคมี **ทฤษฎีวิสัย มีทิศทาง** เสนอตัวสู่ประชาชนอย่าง **มีรูปแบบ**ได้ รูปแบบที่จะเกิดขึ้นในทำนองนี้จะต้องสามารถชี้ให้เห็น **ความสำคัญ**ว่า ทฤษฎีวิสัยของจริยศาสตร์หลังนวยุคจะมีบทบาทอย่างไรและแค่นั้น ในการช่วย แก้ปัญหาทางตันที่ประสบกันอยู่ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เราต้องช่วยกันค้นคว้าให้เป็นรูปธรรมว่า จริยศาสตร์ หลังนวยุคจะต้องคิดแก้ปัญหาอะไร จะดำเนินไปทางไหน มีรูปแบบอย่างไรถึงเรียกว่าหลังนวยุค

การแก้ปัญหาจริยธรรมมีมาพร้อมกับปรัชญา เพราะจริยศาสตร์ก็คือด้านปฏิบัติของปรัชญา ทั้งนี้ ตลอดทุกยุคของประวัติปรัชญา

มนุษย์แสวงหาอะไรในแต่ละยุค

ยุคดึกดำบรรพ์ มาตรฐานความประพฤติของยุคนี้ ก็คือความเกรงกลัวเบื้องบนและความพร้อม เอาใจเบื้องบนทุกประการ ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดเฉพาะตัวและการได้เปรียบเหนือคนอื่นและสิ่งอื่นทั้งหมด

แต่ละปัจเจกพร้อมที่จะสละบุตรภรรยาให้เทพหรือคนของเทพถ้ามีสัญญาณบ่งบอกว่าต้องการ ยอมฆ่าคน
แม่ลูกของตนบูชาัญที่เบื้องบนต้องการอย่างอัปราหัมในไบเบิลเป็นตัวอย่าง

ยุคโบราณ ระยะเริ่มต้นดำเนินชีวิตตามกฎธรรมชาติ ระยะรุ่งเรืองแสวงหาปรัชญาญาณ ระยะ
เสื่อมแสวงหาความสุขในโลกนี้

ยุคกลาง สละโลกให้มากที่สุดและปฏิบัติศาสนิกให้มากที่สุดและเข้มข้นที่สุด เพื่อแลกกับ
ความสุขในโลกหน้า ทำราวกับว่าบุญบาปเป็นธุรกิจอย่างหนึ่ง

ยุคใหม่หรือนวยุค แสวงหาเกณฑ์ให้ผู้อยู่ในสังคมเดียวกันมีความสุขในสังคมร่วมกันโดยไม่
คำนึงว่านับถือศาสนาใด มี 3 มาตรการคือ 1)แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวให้มากที่สุดภายใต้กฎหมาย
บ้านเมืองโดยเบนธัมเป็นหัวหอก 2)แสวงหาประโยชน์ส่วนรวมแล้วประโยชน์ส่วนตัวจะตามมาเองโดย
ออตโนมิตีโดยมีสจ๊วต มีลเป็นหัวหอก 3)ทำตามหน้าที่จะได้สบายใจ โดยมีคานท์เป็นหัวหอก

หลังยุคใหม่หรือหลังนยุค พวกสุดขั้วเอาสุนทรียภาพเป็นจริยธรรม พวกสายกลางมุ่งพัฒนา
คุณภาพชีวิตแล้วคุณธรรมจะเกิดขึ้นและพัฒนาสูงขึ้นโดยออตโนมิตี

พฤติกรรมของมนุษย์หลังนยุค

ประเด็นที่เราต้องการศึกษากันก็คือทฤษฎีสัจหลังนยุค ประเด็นแรกที่จะแฉให้เห็นว่าปรัชญา
นยุคที่ค้นคว้ากันมาหลายร้อยปีนั้น ได้มาถึงจุดที่ปรัชญานยุคเองจะต้องวิจารณ์ตัวเอง บางครั้งจะต้อง
ถล่มตนเองและจะต้องลอกคราบตัวเองด้วยหลายวิธี พฤติกรรมเหล่านี้ปรัชญาหลังนยุคจะต้องรับ
ถ่ายทอดมาดำเนินต่อไป เพื่อจับให้ได้ว่ามีแนวทางดำเนินชีวิตหลายแนวทางที่ทฤษฎีจริยศาสตร์ได้เคย
กำหนดไว้แล้วนั้น บัดนี้กลายเป็นทางตันไปหมดแล้ว คงเหลือแต่ความหวังต่อคุณภาพจริยธรรมให้
เราต้องดูแลกันต่อไป แล้วเราก็พบว่ามันเป็นไปได้ใหม่เปิดสู่ความเข้าใจใหม่เอี่ยมให้เข้าใจ
ปรากฏการณ์ใหม่เกี่ยวกับจริยธรรม

จริยธรรมใหม่คือจริยธรรมแบบหลังนยุค จำเป็นต้องศึกษาปรัชญาหลังนยุคให้เข้าใจอย่างถ่อง
แท้แล้วช่วยกันจูงใจให้สนใจจริยธรรมหลังนยุค ซึ่งจะต้องช่วยกันค้นคว้า เพราะไม่มีสูตรสำเร็จรูปวางขาย
ในท้องตลาด

หน้า 2 ข

สังคมโลกาภิวัตน์ต้องการมุมมองใหม่

เนื้อหาที่เป็นเป้าหมายของหนังสือเล่มนี้คือ จริยศาสตร์ตามแนวหลังนยุค และที่ต้องเรียกว่า
หลังนยุค ก็เพราะตระหนักได้ว่าปรัชญานยุคได้มาถึงจุดอิมิตัวแล้ว ซึ่งเมื่อประเมินผลงานของตนเอง
ด้วยตนเอง (self-critical) ก็ต้องยอมรับว่ามีประเด็นน่าตำหนิมากมาย (self – denigrating) และต้องยอม
ถอดใจในหลายๆด้าน (self – dismantling)ปรากฏการณ์ต่างๆเหล่านี้แหละคือประเด็นที่ปรัชญาหลังนยุค
มีบทบาทจะต้องจับให้ถูกประเด็นและเสนอให้สังคมรับรู้และเมื่อทำได้เช่นนี้แล้วก็จะพบว่าหลายวิธีที่เคย
ได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎีจริยธรรมหลายๆทฤษฎีกลับพบทางตัน จึงต้องสละทิ้งมุมมองที่ล้าสมัย แต่

ทว่าความพยายามและความสนใจทำความดี (concern) ไม่เคยล้าสมัย แต่กลับเปิดทางให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางจริยธรรมชนิดใหม่ถอดด้ามจริงๆได้จะต้องหาทางออกให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

หน้า 2 ค

ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ดูเหมือนกับว่าสิ้นหวัง

ลีเพอเวทสกาย แสดงความเป็นนักหลังนวยุคสุดขีด โดยคิดว่าจริยศาสตร์หลังนวยุคต้องเป็นจริยศาสตร์หลังหน้าที่ (post-deontic or after-duty ethics) ซึ่งนิยามว่าได้แก่การแสวงหาชีวิตที่ดี มีขีดจำกัดอยู่ที่ต้องระวังให้มีขันติธรรมเท่านั้น (the search for the good life, limited solely by the demand for tolerance)

นักหลังนวยุคสุดขีดอย่างเช่นลีเพอเวทสกาย (Lipovetsky) คิดว่า ตนมีหน้าที่ปฏิรูปจรรยาบรรณเชิงรุก (contentious revolution = ปฏิรูปที่ต้องล้มล้างกันด้วยคารม) เพื่อล้มจริยธรรม (demise of ethical) และเอาสุนทรียศาสตร์มาใช้แทนจริยศาสตร์ (substitution of aesthetics for ethics) เพื่อทำการปลดปล่อยขั้นสุดท้าย (ultimate emancipation) จนกว่าจรรยาบรรณทั้งหลายลงถึงขยะแห่งประวัติศาสตร์ (dustbin of history) ปลดปล่อยมนุษยหลังนวยุคจากโซ่ตรวนที่ไม่จำเป็น (superfluous fetters)

ผู้ที่สนใจอ่านเรื่องราวของหลังนวยุคและปรัชญาหลังนวยุคมาจนคืบแล้ว ก็คงจะรู้ว่าทัศนคติต่อการปฏิวัติความคิดสู่หลังนวยุคตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้มีผู้ไม่เห็นด้วย อันที่จริงแล้วไม่เคยมีความคิดปรัชญาใดเสนอขึ้นใหม่แล้วไม่มีคนค้าน ความคิดเห็นแตกต่างเป็นเรื่องปกติในแวดวงปรัชญา จึงไม่ใช่ความคิดเห็นเดียวที่จะมองสังคมปัจจุบัน พอพูดถึงจริยธรรมหลังนวยุคหลายคนก็จะคิดทันทีว่าจะต้องฉลองชัยให้กับความตายของจริยธรรม เนื่องจากเข้าใจผิดไปว่าชาวหลังนวยุคไม่สนใจจริยธรรม เพียงแต่เอาสุนทรียศาสตร์เข้ามาแทนที่จริยศาสตร์ แล้วคนในยุคปัจจุบันก็จะโล่งอกที่รู้สึกว่าได้รับการปลดปล่อยขั้นสุดท้าย (ultimate emancipation) จากจริยธรรม นั่นคือปลดปล่อยจากการจู้จู้จุกจิกของมโนธรรมและผู้ตีแปดสาแหรกที่มีเอือมสาปปากถือศีล ตำราจริยศาสตร์จะต้องถูกย้ายเยาะเย้ย รวากับว่าเป็นสัญลักษณ์ของกฎเกณฑ์คร่ำครึของยุคใหม่ ซึ่งจะต้องฉีกออกเป็นชิ้นๆแล้วโยนลงถึงขยะแห่งประวัติศาสตร์ รวากับว่าเป็นโซ่ตรวนที่คนรุ่นก่อนถือว่ามีจำเป็นต้องคล้องเอาไว้ แต่บัดนี้ทุกคนก็เห็นชัดแล้วว่าไม่จริง มันเป็นเพียงนิทานหลอกเด็กที่คนหลังนวยุคไม่เห็นว่ามีจำเป็นต้องมี ใครต้องการอ่านตัวอย่างว่าคนหลังนวยุคมองการปฏิวัติจริยธรรมหลังนวยุคว่าเป็นอย่างไร ไม่มีอะไรดีกว่าหาหนังสือที่เพิ่งวางตลาดของ จายส์ ลีเพอเวทสกาย (Gilles Lipovetsky) ชื่อหนังสือว่า *The Twilight of Duty*, 1992 เขาเสนอความคิดไว้ว่าเราเข้าสู่ยุคหลังหน้าที่แล้ว (post deontic epoch) ความประพฤติของเราบัดนี้ได้รับการปลดปล่อยจากอภัยสุดท้ายของเสียงเรียกร้องให้ทำหน้าที่อันไร้จุดจบ (infinite duty) ที่กดขี่เรามาจนรวมทั้งบทบัญญัติต่างๆและข้อบังคับที่ท้วงติงไม่ได้ ในสมัยของเรานี้ความเสียสละหมดสิทธิ์เรียกร้องอะไรจากพวกเราอีกต่อไปแล้ว ไม่มีปฏิภคยสืบเราอีกแล้ว เราไม่ต้องเกร็งตัวตะเกียกตะกายให้บรรลุดมคติ และไม่ต้องรักษาคุณภาพทางจริยธรรมอีกต่อไปแล้ว ส่วนนักการเมืองก็มุ่งหาแต่เงินมากกว่าสร้างรัฐในอุดมคติ พวกกินอุดมการณ์ก็กลายเป็นพวกกินผลประโยชน์กันหมดแล้ว คติประจำใจของพวกเขา คือ “อย่าให้เกินไป” ก็พอแล้ว ยุคของ

เราคือยุคปัจเจกนิยมเต็มตัว (unadulterated individualism) เพื่อจะได้ชื่อว่าเป็นคนดีก็ขอให้มันติดอก
 กลั่นบ้างก็พอแล้ว สำหรับผู้ยึดปัจเจกนิยมมาก ๆ ก็ขอให้รู้จักทำให้ตัวเองดูดี (self-celebratory) และกล้า
 ใต้กล้าเสียไม่กลัวบาป (scruple-free) ปฏิบัติการวางเฉยอย่างมีขันติได้ก็ดีแล้ว ยุคหลังหน้าที่เช่นนี้ขอให้
 มีจริยธรรมหลงเหลืออยู่สักนิดเดี๋ยวก็พอ ลิเพอเวทสคายเป็นสภาพใหม่ของมนุษย์จริงๆ และเขาก็
 แนะนำให้เราปรับมือต้อนรับและเสวยเสรีภาพที่มันนำมาให้ตั้งแต่เริ่มมาถึง เราจะยอมจำนนอย่างคน
 สิ้นคิดตามคำแนะนำของลิโพเวทสคายเป็นหรือ

การตีความปฏิวัติหลังนวยุคในประวัติศาสตร์มีลักษณะวิวาทะ (contentious) ซึ่งไม่จำเป็นเสมอไป
 เพราะจะอธิบายกันอย่างประนีประนอมก็ได้ แต่ที่จะต้องทำการตอบโต้กันอย่างรุนแรงก็เพราะถูกใส่ร้าย
 ป้ายสี วิธีศึกษาจริยธรรมแบบหลังนวยุคนั้นมีแต่ทำให้จริยศาสตร์ตายลง โดยเอาสุนทรียศาสตร์มาศึกษา
 แทนจริยศาสตร์เท่านั้นเอง นักหลังนวยุคถูกกล่าวหาว่าทำลายจริยศาสตร์ด้วยการปฏิเสธไม่เหลือเยื่อใย
 และเยาะเย้ยว่าถูกตีจนแตกหักไม่เหลือเป็นชิ้นเป็นอัน ควรโยกไปทิ้งลงสู่ถังขยะแห่งประวัติศาสตร์ ซึ่ง
 พวกตนได้กระซอกหน้ากาทำให้ดูได้สำเร็จแล้วว่าเป็นเรื่องเหลวไหล เป็นภาพลวงตาที่ไม่มีประโยชน์อะไร
 เลย ที่จริงก็มีที่วิจารณ์แยกๆ อยู่นี้ก็อีกมาก ลิโพเวทสคายเป็นเล่นสำนวนเรียกจริยธรรมหลังนวยุคว่าเป็น “การ
 ปลดปล่อยหลังนวยุค” (Postmodern liberation) ซึ่งเป็นคำพูดแตกดัน เพราะได้เขียนบทความต่อมาโดย
 วิจารณ์เป็น “ยุคแห่งความว่างเปล่าทางจริยธรรม” (The Era of the Void) และเป็น “อาณาจักรแห่งสิ่ง
 ฉาบฉวย” (Empire of Ephemeris) โดยชี้แจงว่าเราถึงยุค “หลังหน้าที่” หมายความว่าต่อไปนี้เป็น
 อิศระจากหน้าที่ทุกอย่างที่เคยบีบคั้นมนุษยชาติมานานแสนนาน เราไม่ต้องยี่หระต่อบทบัญญัติของ
 ศาสนาหรือคำสั่งเด็ดขาดในมโนธรรมอีกต่อไปแล้ว มนุษย์ไม่กังวลใจและไม่สนใจพัฒนาตนสู่อุดมคติทาง
 จริยธรรมหรือรักษาค่านิยมทางจริยธรรม นักการเมืองต้องการอะไรก็เตรียมจ่ายเงินไว้ให้ดูคุ้มค่าเสียงผิด
 กฎหมาย นักอุดมคติเมื่อวันวานวันนี้กลายเป็นนักปฏิบัตินิยมกันหมดแล้ว ลัทธิประจำยุคคือปัจเจกนิยม
 สุดขีด เราแสวงหาชีวิตที่ดี (good life) อยู่เหมือนกัน โดยจำกัดเขตความเห็นแก่ตัวด้วยขันติ หากขันติ
 ประคบกับการยกตนโดยไม่กลัวผิดศีลธรรม ก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้วางเฉย (indifference) ยุคหลังหน้าที่จึงมี
 จริยธรรมได้แค่เลื่อนรางหรือลดทอนลงแทบจะไม่เหลืออะไรเลยก็ว่าได้

หน้า 3 ก

วิจารณ์ลิเพอเวทสคายเป็น

บอแมน (Bauman) ชี้ให้เห็นว่าลิเพอเวทสคายเป็นเช่นเดียวกับนักวิจารณ์ลัทธิหลังนวยุคโดยทั่วไป
 ที่วิจารณ์ผิดประเด็นที่เข้าทางวิบัติอยู่ 2 วิบัติ คือ

1) วิบัติในการสืบสนระหว่างประเด็น (topic) กับที่มาของประเด็น (resource) ประเด็นเป็น
 สิ่งที่เป็นปัญหาหรือคำถามที่ตั้งไว้เป็นเป้าหมายให้หาคำตอบ ส่วนที่มาเป็นสาเหตุหรือเงื่อนไขหรือปัจจัยให้
 เกิดประเด็นเหมือนแม่กับลูกจะเป็นหน่วยเดียวกันไม่ได้ ความผิดพลาดของลิเพอเวทสคายเป็นข้อแรกนี้
 คือแทนที่จะค้นคว้าให้รู้ว่าจริยธรรมในปัจจุบันเป็นอย่างไรก็เสนอเพียงแต่ที่มาของจริยธรรมปัจจุบัน คือคน
 เล็กเชื่อมาตรการเดิมๆ แล้วก็ไม่ค้นคว้าไปให้ถึงจุดที่ว่าจริยธรรมปัจจุบันควรเป็นอย่างไร

กล่าวได้อีกอย่างว่า ประเด็นที่ตั่งใจจะหาข้อสรุปจะกลับลำเสนอเป็นข้อมูลไปเสียเลยตั้งแต่ต้นไม่ได้

“ประเด็นที่ตั่งใจจะหาข้อสรุป กลับเสนอเป็นข้อมูลไปเสียเลยตั้งแต่ต้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ประเด็นที่ต้องการเสนอให้หาคำอธิบายเพื่อรอคำตอบ กลับเสนอเป็นคำอธิบายมีคำตอบเรียบร้อยแล้ว อธิบายว่ามาตรการจริยะหลังนวยุคมีความสับสน โดยอ้างว่าเพราะปรากฏว่ามีหลายมาตรการสับสนกันเหลือเกิน การบอกว่าปัจจุบันมีพฤติกรรมสับสนกันมากยังไม่หมายความว่านั่นเป็นมาตรการจริยะแล้ว พฤติกรรมทางจริยะกับมาตรการจริยะจะต้องเป็นคนละส่วนกันไม่ว่าจะศึกษาจริยธรรมหลังนวยุคหรือยุคใดก็ตาม”¹ (หน้า 3)

2) ในทำนองเดียวกันสิ่งที่ต้องอธิบายกับคำอธิบายต้องเป็นคนละฟากกัน ไม่ใช่ฟากเดียวกัน เช่น การบรรยายพฤติกรรม หรือบรรยายสถานภาพความประพฤติ (morality) ว่ามีลักษณะอย่างไร ยังไม่ใช่จริยธรรมอันเป็นข้อความตัดสิน ดี - ชั่ว สองกระบวนการนี้แยกเป็นคนละขั้นตอนไม่ว่าจะในหมู่นักหลังนวยุคหรือก่อนหน้านั้น คำบรรยายอันถูกต้องของลีเพอเวทสคายที่ว่าเรากำลังเผชิญหน้ากับชีวิตสังคมที่ไม่สนใจด้านจริยธรรมนับเป็นสถานภาพความประพฤติ สถานภาพ “เป็นอย่างไร” (What is?) ไม่บอกสู่สถานภาพ “ควรเป็นอย่างไร” (How ought to be?) คือบรรยายสถานภาพความประพฤติที่ใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมโดยไม่ระบุถึงข้อบังคับต่อกันและหน้าที่ต่อกัน

ในฐานะนักปราชญ์ เมื่อพบว่าคนปัจจุบันไม่ถือจรรยาบรรณ ก็มีหน้าที่ต้องสืบหาดูว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และจะเสนอจรรยาบรรณอย่างไรจึงจะเป็นที่ยอมรับ ไม่ใช่ “ไม่อยากมีก็ไม่ต้องมี” ซึ่งจะไม่แก้ปัญหาอะไรเลย มีแต่ทำให้ปัญหาหนักขึ้น

เป็นหน้าที่ของนักสังคมศาสตร์ (อย่างเช่นลีเพอเวทสคายไม่ใช่หน้าที่ของนักจริยศาสตร์หรือนักปรัชญาจริยะ) ที่จะตั้งคำถามถามว่า ทำไมคนในสังคมจึงล้มหลักจริยธรรม ซึ่งแต่ก่อนเป็นอาวุธติดตัวทุกคนในสังคมที่ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดและสืบเชื้อสายให้คงอยู่ หากนักสังคมวิทยาคนใดคิดเชิงวิจารณ์ตามกระแส ก็คงไม่ยอมหยุดอยู่แค่นั้น เพราะเขาจะต้องถามตัวเองต่อไปว่าข้อมูลจะถูกต้องเสมอไปหรือไม่ เพราะอย่างไรเสียคงเป็นไปไม่ได้หรอกว่าเมื่อมนุษย์ทำอะไรลงไปจะไม่ตัดสินว่าที่ตนทำนั้นถูกต้องหรือไม่ คือสักแต่ว่าทำแล้วก็จบเรื่อง คงไม่ง่ายอย่างนั้น

“ถ้าข้อสังเกตของลีเพอเวทสคายจริงตามที่บรรยายไว้ในหนังสือที่อ้างถึงข้างต้น นั่นคือทุกวันนี้เราเผชิญหน้ากับชีวิตสังคมที่ไม่ใช่หะกับจริยธรรมกันแล้ว ไม่มีคำว่า “ควร” (ought) คอยควบคุมคำว่า “เป็น” (is) อีกต่อไปแล้ว การติดต่อกันในสังคมตัดเรื่องข้อบังคับและหน้าที่ออกไปได้เลย ถ้าเป็นอย่างนั้นจริง นักสังคมวิทยาก็มีหน้าที่ที่จะต้องค้นคว้าหาคำตอบให้ได้ว่า เพราะเหตุใดกฎ จริยธรรมจึงได้ถูกปลดระวางออกจากสรรพอาวุธที่สมัยหนึ่งเรียงรายอยู่ในสังคมที่ดิ้นรนพัฒนาตนเอง แม้ว่าชาวสังคมวิทยาจะพบจุดวิกฤตในความคิดทางสังคมวิทยาก็มิได้หมายความว่าภารกิจของพวกเขาจะต้องหยุดซังกาลงก็หาไม่ พวกเขา ยังคงไม่ยอมเห็นด้วยกับความคิดเห็นว่าทำอะไรก็ถือว่าถูกหมด ทั้งไม่ยอมเชื่อว่ามนุษย์เพียงแต่

¹ Zigmunt Bauman, *Postmodern Ethics* (Oxford : Blackwell, 1993), p.3.

คิดว่าจะทำอะไรดีพอแล้ว หรือสักแต่เล่าว่าทำอะไรมาบ้างก็พอแล้ว ไม่จำเป็นต้องลงมือทำอะไรจริงๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน”² (หน้า 3)

นักหลังนวยุคสายกลางอย่างบอมนันคิดว่านักหลังนวยุคทั้งหลายได้ช่วยกันดีมาก ที่ชี้ให้เห็น จุดอ่อนของปรัชญานวยุคที่สร้างเกราะหุ้มตัวเองแล้วหลงระเหิง (illusion) อยู่ในเกราะที่ตนเองกำหนดขึ้น นักหลังนวยุคช่วยชี้ให้เห็นเกราะ และช่วยชี้ทางออกจากเกราะเพื่อเผชิญหน้ากับความเป็นจริงใหม่ๆ พลังสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แอบแฝงอยู่ก็ถูกเปิดเผยออกมา ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติใหม่ๆ พัฒนาจรรยาบรรณให้สมกับความเป็นมนุษย์มากกว่าเดิม ปัญหาเดิมๆ ทางจริยธรรมก็จะได้วิธีมองใหม่ในทิศทางใหม่ๆ

ปรัชญาวิเคราะห์แยกประโยค is (ข้อเท็จจริง) ออกจากประโยค ought (คำสั่ง) ประโยค is มีความจริง-เท็จ แต่ไม่มีค่าดี-ชั่ว ส่วนประโยคหลังมี

หน้า 3 ข

จริยธรรมในความคิดของนักหลังนวยุคสายกลาง

นักหลังนวยุคสายกลางอย่างบอมนันคิดว่านักหลังนวยุคทั้งหลายได้ช่วยกันดีมาก ที่ชี้ให้เห็น จุดอ่อนของปรัชญานวยุคที่สร้างเกราะหุ้มตัวเองแล้วหลงระเหิง (illusion) อยู่ในเกราะที่ตนเองกำหนดขึ้น นักหลังนวยุคช่วยชี้ให้เห็นเกราะ และช่วยชี้ทางออกจากเกราะเพื่อเผชิญหน้ากับความเป็นจริงใหม่ๆ พลังสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แอบแฝงอยู่ก็ถูกเปิดเผยออกมา ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติใหม่ๆ พัฒนาจรรยาบรรณให้สมกับความเป็นมนุษย์มากกว่าเดิม ปัญหาเดิมๆทางจริยธรรมก็จะได้วิธีมองใหม่ในทิศทางใหม่ๆ

เชื่อได้ว่าความสำคัญของปรัชญานักหลังนวยุคน่าจะอยู่ตรงจุดที่ว่ามันเปิดโอกาสให้นักสังคมวิทยาที่มีวิจรรย์ญาณได้ค้นคว้าได้ผลกว้างขวางมากกว่าเดิมเป็นอันมาก นวยุคภาพได้มีความสามารถชนิดไม่ธรรมดา (uncanny) สำหรับปิดกั้น (thwart) การสำรวจตัวเอง มันห่อหุ้มกลไกแห่งการมองเห็นตัวเอง (self-reproduction) โดยอาศัยมันแห่งภาพลวงตา ด้วยภาพลวงจึงเห็นแต่ภาพลวงแทนการได้เห็นตัวเอง ถ้าไม่มีภาพลวงเช่นนี้กลไกเหล่านั้นก็คงทำงานไม่ได้อย่างที่ทำอยู่ นวยุคภาพต้องกำหนดตัวเองเป็นเป้าหมายเอื้อมไม่มีใครจะถึง ก็เพื่อจะเอื้อมให้ถึงสิ่งที่ตนสามารถเอื้อม (= ฝันให้ไกลไปไม่ถึงไม่เป็นไร) คือให้ตั้งเป้าเผื่อๆไว้ ก็จะไปได้ไกลที่สุดตามความสามารถจริง มิฉะนั้นก็อาจจะใช้พลังไม่เต็มที่ให้ได้ไปไกลที่สุดเท่าที่จะไปได้ ทรรศนวิสัยหลังนวยุคที่เราหมายในที่นี้ หมายถึงการฉีกหน้ากากแห่งการลวงตาที่สูญเสียพร้อมยอมรับว่าการเสแสร้งบางอย่างก็จอมปลอมและวัตถุประสงค์บางอย่างก็บรรลุไม่ถึง และเพราะฉะนั้นไม่พึงอยากได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ความหวังที่กระตุ้นงานค้นคว้าหลังนวยุคก็คือว่า ภายใต้เงื่อนไขที่มองเห็น อยากจะเปิดเผยบ่อเกิดของพลังจริยธรรมที่ซ่อนเร้นอยู่ในปรัชญาจริยชนวยุคและการเมืองนั้น มีโอกาสปรากฏแก่สายตาให้ได้ ส่วนเหตุผลที่ว่าทำไมในอดีตจึงมองไม่เห็นนั้นก็สามารเข้าใจได้ขึ้น และ ทั้งนี้เพื่อว่าโอกาสของการทำให้ชีวิตสังคมมีจริยธรรมสูงขึ้นจากผลข้างต้น อาจจะดีขึ้นกว่าเดิมก็ได้ใครจะรู้

² Ibid.

ก็จะต้องเฝ้าดูกันต่อไปว่าช่วงเวลาของหลังนวยุคนี้ จะเป็นอสังคตหรือรุ่งอรุณของสถานภาพของความประพฤติกันแน่ เชิญติดตามดู

หนังสือเล่มนี้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า ความสำคัญของปรัชญาหลังนวยุคอยู่ตรงที่ว่า จะเปิดโอกาสให้นักสังคมวิทยาที่ถึงจุดวิกฤตไม่รู้จะไปทางไหนแล้ว ให้เดินหน้าขบปัญหาข้างต้นต่อไปโดยตั้งความหวังไว้ว่าจะได้คำตอบที่ยิ่งใหญ่กว่าในอดีต ความหวังนี้เป็นปณิธานของนักหลังนวยุคสายกลางทุกคน โดยให้กำลังใจกันว่า เรานับว่าโชคดีที่ได้มีโอกาสมาเป็นนักปรัชญาในช่วงวิกฤต เพราะมีโอกาสได้เสนอความคิดใหม่ๆ และเสนอผลงานใหม่ๆ นับเป็นโชคดีที่มีโอกาสเช่นนี้ ภาพลวงที่นักนวยุคตั้งไว้เป็นเป้าที่ไม่อาจไปได้สิ่งนั้น ก็คือ ความรู้ครบตามระบบเครือข่ายที่เป็นจริงของเอกภพนั่นเองแหละ

ส่วนทรรศวินัยหลังนวยุคนั้น ตั้งใจฉีกมันลวงตานี้ออก เพื่อให้ปัญญามนุษย์ได้รู้อะไรตรงๆ จะๆ แจ้งๆ ไม่ต้องมีมันนวยุคคอยหลอกลวงให้หลงไหล อยากจะแฉให้เห็นว่าคำอ้างบางข้อที่เคยรับรู้มานั้นไม่จริงและวัตถุประสงค์ที่เคยอ้างกันมาแต่ก่อนนั้นบางเรื่องไม่มีทางจะทำได้จริง และไม่ต้องบรรลุดังก็ได้ (เช่น สวรรค์ในโลกนี้) จึงหวังว่าพลังจริยธรรมซึ่งแต่ก่อนนี้มองไม่เห็น เอาจะแฉให้เห็นว่าทำไมจึงมองไม่เห็น และให้แต่ละคนเห็นตรงๆชัดๆว่า สิ่งของแต่ละคนต้องการเพื่อมีความสุขกันได้ตามอัตภาพนั้นมันแคไหน ไม่ต้องฝืนฝืนให้เกินจริงจนเป็นไปไม่ได้ ถึงจุดนั้นก็หวังได้ว่าชีวิตสังคมจะมีจริยธรรมขึ้นมาใหม่ อาจจะมีระดับสูงกว่าเดิม ก็ต้องคอยดูกันว่าหลังนวยุคนี้จะเป็นสายันห์(ถ้าปรัชญาหลังนวยุคล้มเหลว) หรือตะวันรุ่งกันแน่ (ถ้าปรัชญาหลังนวยุคประสบผลสำเร็จดังที่ตั้งใจ)

หน้า 3 ค

หลังนวยุคไม่ทิ้งขว้าง แต่สร้างใหม่ให้ดีกว่าเดิม

ขอเสนอความคิดเห็นเห็นว่า ความใหม่ของวิธีศึกษาจริยศาสตร์จะต้องระวังอย่างมากที่สุด นั้นมิใช่ทิ้งความสนใจที่เป็นเอกลักษณ์ของนวยุค แต่ทิ้งละทิ้งวิธีศึกษาปัญหาจริยธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของนวยุค นั่นคือตอบสนองการทำทายทางจริยธรรมโดยเสนอกฎข้อบังคับใช้ทำการเมือง และใช้ปรัชญาแสวงหาสิ่งอสังคต สันติภาพ และพื้นฐานสำหรับตั้งทฤษฎี ประเด็นใหญ่ๆของจริยศาสตร์ อย่างเช่นสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมทางสังคม ความพอดีระหว่างการพัฒนาคุณภาพชีวิตกับการร่วมมือกับผู้อื่น อย่างสันติ ความประสานกลมกลืนระหว่างความประพฤติส่วนตัวกับประโยชน์ส่วนรวม เหล่านี้มีได้สูญเสียความสำคัญลงไปเลย แต่ต้องการการตีความและการปฏิบัติให้สมสมัย

วิธีศึกษาจริยศาสตร์แบบหลังนวยุค ไม่ควรละเลยความสนใจ นั่นคือต้องสนใจใช้การปฏิบัติการทางการเมืองควบคุมปัญหาจริยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ให้นักปรัชญาหลังนวยุคค้นหาคำอธิบายความเชื่อตามกระบวนทรรศวินัยของแต่ละคน ไม่ใช่เหวี่ยงแหคลุมทุกคนให้เชื่ออย่างเดียวกันเป็นสากล ชัดช่วนให้แต่ละคนมีเหตุผลที่น่าเชื่อของตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางของหลังนวยุคสายกลาง รับรองได้ว่าประเด็นต่างๆของจริยศาสตร์ที่มีมาแต่เดิมไม่มีข้อใดสูญเสียความสำคัญลงไป ไม่มีปัญหาใดล้ำสมัยเลย เพียงแต่ต้องย้อนอ่านและหาทางออกใหม่ๆเท่านั้น

หน้า 4 ก

มโนธรรมของนักหลังนวยุคสุดขีด

ถ้าเรื่องจริยธรรมมีการแยกพิจารณาประเด็นของตนเองเป็นเอกเทศโดยการใช้ความคิด ความรู้สึก กำหนดการกระทำของมนุษย์เฉพาะเรื่องความผิด-ถูกเท่านั้น โดยไม่ต้องพิจารณาร่วมกับด้านอื่นๆ ก็ต้องนับว่าเป็นผลงานเอกลักษณ์ของกระบวนทรรศน์ที่ 4 ที่เดียว เพราะกระบวนทรรศน์อื่นๆ ไม่ชอบแยกพิจารณามาตรฐานของมนุษย์เป็นอย่างไรแยกกันอย่างไรที่กระบวนทรรศน์ที่ 4 ปฏิบัติอยู่ เช่น มาตรฐานด้านประโยชน์ ความจริง ความงาม และความเหมาะสม เป็นต้น ในวิถีชีวิตปกติของมนุษย์ มาตรฐานต่างๆ ถือกันว่า แทรกอยู่ในวิถีชีวิตจนไม่ลึ่งจะตระหนักว่ามีอยู่ หากจะตระหนักถึงบ้างก็มักจะรู้สึกว่ามีมีความสำคัญระดับเดียวกันทั้งสิ้น มีน้ำหนักเสมอกับมาตรฐานถูก-ผิด วิถีดำเนินชีวิตทั้งหมด ไม่ว่าในแง่ใด ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ได้รับพลังให้ดำเนินการได้อย่างดีจนเอาทฤษฎีเจตจำนงหรือพลังบ้ำระห้ำมาทาบทาบก็ยังไม่ติด บอมนักทวอย่างการตีความของชาวคริสต์ที่อธิบายว่าเป็นพลังที่ได้รับจากผู้สร้างที่ยังดูแลอยู่ เป็นต้น เจตจำนงเสรี หากมีจริงก็ต้องมีความหมายตามที่เซนต์ออกัสตินได้ เน้นไว้และคริสต์จักรขานรับรองมาจนทุกวันนี้ ต้องเป็นเสรีภาพที่จะเลือกทำดีหนีชั่ว และทำชั่วก็คือ ละเมิดพระบัญญัติ นั่นคือดำเนินชีวิตในโลกไม่ตรงกับที่กำหนดไว้ และการกระทำใดๆ ที่ผิดทำนองคลองธรรม ก็ถือว่าละเมิดพระบัญญัติทั้งสิ้น ตามความคิดในรูปแบบนี้ การทำถูกคือการกระทำที่ไม่ต้องตัดสินใจ เพราะไม่มีการฝืนใจ เป็นการกระทำตามครรลองปกติของชีวิต หากลดความเคร่งครัดต่อประเพณีลง (พูดตามสำนวนสังคมวิทยาว่า การดูแลและการจัดการที่สังคมเคยมีต่อความประพฤติของบุคคลที่เคยรัดกุม ทั่วถึง และครอบคลุมนั้น กลับหย่อนยานลง) ในขณะที่ในปัจจุบันมีบริบทหลายรูปแบบเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กล่าวได้อีกอย่างว่า เมื่อนักหลังนวยุคมองบุคคลเหล่านั้นว่าล้วนแต่เป็นปัจเจก มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่ยังกำหนดไม่ได้ หรือกำหนดได้ก็ยังไม่ครบถ้วนเรียบร้อย เพราะพวกเขากำลังปั้นอัตลักษณ์ของตนแต่ละคนอยู่ และในทุกขั้นตอนแห่งการปั้นเขาแต่ละคนจะต้องทำการเลือกไปเรื่อยๆ

ข้อความข้างต้นนี้แสดงจุดยืนของลัทธิหลังนวยุคสุดขีดว่า ตรงข้ามกับลัทธินวยุคทั้งในด้านอภิปรัชญาและญาณปรัชญา

อภิปรัชญานวยุคเชื่อว่า สากลภาพมาก่อนปัจเจกภาพ เช่น $1 + 1 = 2$ มีมาก่อน 1 ก่อน + 1 ก่อน = 2 ก่อน แต่ปรัชญาหลังนวยุคถือว่าปัจเจกภาพมาก่อนสากลภาพ นั่นคือ 1 ก่อน + 1 ก่อน = 2 ก่อน มีมาก่อนที่จะมีมนุษย์นำเอามาคิดเป็นสากลว่า $1 + 1 = 2$

ญาณปรัชญานวยุคเชื่อว่า คนเราสามารถเข้าใจความจริง ความดี ความงาม ฯลฯ อย่างเป็นอิสระต่อกันได้อย่างสมบูรณ์ แต่ญาณปรัชญาหลังนวยุคคิดว่าคุณสมบัติต่างๆ ต้องเข้าใจให้ประสานกัน มิฉะนั้นจะเป็นความเข้าใจแบบเบี่ยงหัวแตก

กิริติ บุญเจือ ได้วิเคราะห์เรื่องมโนธรรมของมนุษย์ไว้ในหนังสือพื้นฐานจริยศาสตร์วิชาชีพ บทที่ 1 ความว่า มนุษย์แต่ละคนมีมโนธรรมเฉพาะของตน และแต่ละคนมีหน้าที่ที่จะต้องเดินตามมโนธรรมของตน สังคมมีหน้าที่ให้การอบรมมโนธรรมแบบประโยชน์นิยมส่วนรวม และออกกฎหมายควบคุมการก้าวก้าวประโยชน์ส่วนตัว และสนับสนุนให้มีองค์การเอกชนสร้างมโนธรรมให้สำนึกในหน้าที่และส่งเสริมศาสนาที่

สอนให้คนเสียสละโลกนี้เพื่อโลกหน้า สังคมที่มีองค์ประกอบอย่างนี้เรียกว่าสังคมอารยะ (civilized or civil society)

นวยุคแบบไม่มีศาสนาชอบอ้างว่าเอกภพมีระบบเครือข่ายแน่นอนตายตัวไม่เปลี่ยนแปลงมาแต่นิรันดร เรียกว่ากฎธรรมชาติ (natural law) ส่วนศาสนานวยุคก็จะชอบอ้างว่าระบบเครือข่ายชนิดเดียวกันนั้น หรือกฎธรรมชาติแบบเดียวกันนั้น เป็นผลจากการสร้างสรรค์ของพระเจ้า มีพระญาณสอดส่อง (Divine Providence) คอยเตือนสติอยู่เสมอ เจตจำนงเสรีถ้าจะมีก็อย่างที่เซนตอเกิสทีนได้เน้นไว้และคริสตจักรก็ตอกย้ำอยู่บ่อยๆ คือ เสรีภาพที่จะเลือกฝืนมโนธรรมแทนที่จะคล้อยตามมโนธรรมที่พระเจ้าประทานให้ประจำตัว นั่นคือเสรีภาพที่จะละเมิดพระบัญญัติของพระเจ้า เฉลไธออกจากวิถีทางของโลกตามที่พระเจ้าได้ทรงวางระเบียบไว้ให้ ดังนั้นอะไรก็ตามที่เห็นได้ว่าเบนออกจากประเพณีนิยมก็ถือว่าเป็นการละเมิดพระบัญญัติของพระเจ้าทั้งสิ้น ส่วนการทำถูกต้องนั้นไม่ใช่เป็นการเลือกเสรี แต่ถือกันว่าเป็นการไม่เลือก นั่นคือดำเนินตามวิถีปกติของชีวิต

แต่บัดนี้นักหลังนวยุคเปลี่ยนกลับตาลปัตรหมดแล้ว อันเป็นผลมาจากการค่อยๆ คลายประเพณีออกไป โดยประณามว่าเป็นอภิเรื่องเล่า (metanarrative or grand narrative) และให้สร้างมโนธรรมส่วนตัวให้เข้มแข็ง

หน้า 4 ข

มโนธรรมของนักหลังนวยุคสายกลาง

มนุษย์แต่ละคนจะต้องเลือกกิจการของตนเอง เลือกกิจการหนึ่งก็ต้องทิ้งกิจการอื่นๆ มากมายที่สามารถเลือกแต่ไม่เลือก ดังนั้นเมื่อเลือกแล้วก็ต้องถูกประเมิน ถูกวัดระดับ และถูกประเมินค่า การประเมินค่าจึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้คู่กับการเลือก คู่กับการทำการตัดสินใจ มันเป็นความต้องการที่ตัวมนุษย์เองรู้สึกในฐานะผู้ทำการตัดสินใจ แต่ส่วนมากก็ได้แต่เพียงรู้สึกตามความเคยชินเท่านั้น โดยไม่นำเอาไปตรึกตรองต่อไป ถึงตอนประเมินค่าก็จะรู้สึกได้ชัดเจนว่า สิ่งมีประโยชน์ไม่จำเป็นต้องดีเสมอไป หรือสิ่งงามก็ไม่จำเป็นต้องจริงเสมอไป ครั้นตั้งคำถามว่าอะไรคือมาตรการคุณค่า มิติแห่งการวัดก็เริ่มที่จะแตกกิ่งก้านสาขาและแยกห่างออกจากกันไปเรื่อยๆ ที่แต่ก่อนทางถูกต้องมีอยู่ทางเดียวไม่อาจแบ่งแยกก็เริ่มแตกออกเป็นหลายทางเช่นที่รู้สึกได้ ทางเศรษฐกิจที่พอใจ ทางสุนทรีย ที่เหมาะสมทางจริยธรรม เป็นต้น การกระทำอาจจะถูกในแง่หนึ่ง แต่ผิดในอีกแง่หนึ่ง เป็นต้น จนเกิดมีการแยกออกไปได้ว่าการกระทำใดควรจะถูกตัดสินด้วยมาตรการใด และถ้าใช้หลายๆ มาตรการในเรื่องเดียวกัน อันไหนควรมีน้ำหนักมากกว่ากันอย่างไรและเพียงใด

หน้าที่ของนักหลังนวยุคสายกลางก็คือ จะต้องประเมินผล วัดผล และประเมินค่าการกระทำต่างๆ ที่จะต้องเลือกทำ การกระทำที่ได้เลือกทำ การกระทำที่ควรได้เลือกแต่ไม่ได้เลือก ในฐานะเป็นมนุษย์ที่ทำการเลือก เลือกแล้วก็ต้องประเมินค่า เรื่องนี้ผู้ทำการเลือกด้วยความเคยชินมักจะไม่ผู้มีใครคำนึงถึง ดังนั้น กิริติ บุญเจือจึงเสนอหลัก 3 กล่าวให้เป็นหลักยึดเหนี่ยวแต่ไม่ยึดติดสำหรับนักหลังนวยุคสายกลางว่า มนุษย์มีเสรีภาพ แต่ไม่ใช่เสรีภาพแบบเสือในป่าที่อยากจะทำอะไรและทำได้ก็ถูกทั้งสิ้น เสรีภาพของมนุษย์

เป็นคุณภาพชีวิตที่ต้องใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่ตนเองและผู้อื่น จึงต้องดำเนินเป็น 3 ขั้นตอน คือต้องทำด้วย 3 กล้า 1) กล้าเผชิญปัญหา 2) กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ 3) กล้าลงมือทำการด้วยความรับผิดชอบให้ดีที่สุดจริง

3 กล้าดังกล่าวไม่ใช่กรอบที่จำกัดเสรีภาพ แต่เป็นเงื่อนไขค่าประกันให้เป็นเสรีภาพเป็นจริงตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์

หน้า 5 ก

ที่มาของนวยุคนิยม

แมกซ์เวเบอร์ (Max Weber 1864-1920) นักปรัชญาสังคมได้เสนอขั้นตอนแก้ปัญหาเรื่องประสบการณ์ยุคใหม่ไว้ดีกว่านักคิดคนใดที่อาจจะสนใจกรณีปัญหานี้ ได้ชี้แจงไว้ว่านวยุคภาพเป็นผลจาก 2 ตัวการที่ขัดแย้งกันชนิดร่วมบัญญัติหรือลงโบสถ์ด้วยกันไม่ได้ ตัวการที่หนึ่งตามที่เรารู้มาก็คือว่านวยุคภาพเริ่มด้วยการแยกระหว่างเป้าหมายของครอบครัวกับเป้าหมายของธุรกิจ ที่ต้องแยกกันก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกันระหว่างมาตรการด้านประสิทธิผลและผลประโยชน์ฝ่ายหนึ่ง (เท่าไรจึงจะถูกต้องและเหมาะสมสำหรับธุรกิจ) และมาตรฐานจริยธรรมแห่งการเสียสละแบ่งปันและเอาใจใส่ต่อกัน (อย่างไรจึงจะถูกต้องและเหมาะสมสำหรับชีวิตครอบครัวอยู่ดีมีสุข) สองด้านนี้ชอบโคจรมาพบกันทำให้เกิดความลังเลใจว่าจะทำอย่างไรดี เวเบอร์ยังได้รายงานไว้ด้วยว่านักปฏิรูปโปรเตสแตนต์ได้กลายเป็นผู้บุกเบิกชีวิตยุคใหม่โดยปริยาย ทั้งนี้ก็เพราะพวกเขาได้เน้นว่า “ความสุจริตเป็นนโยบายที่ดีที่สุด” (Itonesty is the best policy) และยังเน้นอีกด้วยว่าชีวิตในส่วนรวมไม่อาจมองข้ามความสำคัญของจริยธรรม คือไม่ว่าเราท่านจะทำอะไรก็ตาม ในชีวิตด้านใดก็ตาม ย่อมมีความหมายทางจริยธรรมทั้งสิ้น แต่ทว่าผลผลิตจริยธรรมให้ครอบคลุมทุกปัญหาของชีวิตได้ทั้งหมด โดยไม่หลุดแ่งมุมใดของชีวิตเลยย่อมไม่ได้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่ามีข้อขัดกันอย่างมากที่ระหว่าง 2 เรื่อง แต่ตรรกวิทยาก็ไม่ขัดข้องเพราะไม่จำเป็นจะต้องหมายความว่าเรื่องหนึ่งจะต้องผิด ประเด็นมันอยู่ตรงที่ว่านักนวยุคให้ความสนใจกฎเลือก (Laws of Disjunction ของตรรกวิทยาน้อยเกินไป ทำให้ต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งจะเลือกทั้ง 2 อย่างก็ไม่ได้) แต่ทว่าความขัดแย้งระหว่าง 2 เรื่องนี้ก็สะท้อนอย่างตรงไปตรงมาให้เห็นถึงการปะทะกันจริงๆระหว่างความโน้มเอียงที่มีพลังพอกันในชีวิตของสังคมยุคใหม่ สังคมซึ่งใหม่ตราบเท่าที่มันพยายามอยู่เสมอ แต่ไร้ผลที่จะรวบรวมสิ่งที่ยอมให้รวบรวม ที่จะเอาความสม่ำเสมอเข้าแทนที่ความไม่สม่ำเสมอ และความประสานโปร่งใสเข้าแทนที่ความกำกวม และขณะที่พยายามจะทำอย่างนี้ก็กลายเป็นสร้างความแตกแยก ความแตกต่าง และความกำกวมยิ่งขึ้นอย่างไม่รู้ทางหยุดยั้งจนไม่อาจจะหาวิธีใดขจัดออกไปได้

หมายความว่า แมกซ์ เวเบอร์ เปรียบรายการไว้ให้เราเปรียบร้อยกว่านักปรัชญาอื่นๆสำหรับใช้แก้ปัญหาเรื่องประสบการณ์ของคนยุคใหม่ ท่านได้เสนอรายงานไว้ 2 เรื่อง เข้ากันไม่ได้เลยในแง่ตรรกะ เรื่องที่ 1 ท่านแนะนำให้เห็นว่านวยุคเกิดจากการแยกมาตรการเอาดีทางด้านบรรยากาศครอบครัวออกจากมาตรการเอาดีทางด้านดำเนินการดำเนินธุรกิจ ที่เสนอให้แยก 2 มาตรการนี้ออกจากกันก็เพื่อขจัดอันตรายในหลักการอันจะนำไปสู่ความขัดแย้งกันระหว่างมาตรการประสิทธิผลด้านกำไร (efficiency in gain) อันเป็น

เป้าหมายถูกต้องของธุรกิจ กับมาตรการจริยธรรมดูแลเอาใจใส่ (morality of care) อันเป็นเป้าหมายถูกต้องของชีวิตครอบครัวที่รักห่วงใยกัน ซึ่ง 2 มาตรการนี้จะต้องปะทะกันอยู่เสมอบนเวทีเดียวกันแห่งชีวิตจริง ผลก็คือใครทำธุรกิจก็อย่าห่วงครอบครัว และใครอยากมีครอบครัวที่ดีก็อย่าห่วงทำธุรกิจ

เรื่องที่ 2 เวเบอร์บอกว่านักปฏิรูปโปรเตสแตนต์คือผู้บุกเบิกชีวิตแบบนวยุค ไม่ว่าจะพวกเขาจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม (willy-nilly) ทั้งนี้ก็ด้วยคติพจน์ของพวกเขาว่า “ความซื่อสัตย์เป็นนโยบายที่ดีที่สุด (honesty is the best policy) ถ้าปฏิบัติตามคติพจน์นี้จริงๆ ชีวิตทุกแง่มุมก็จะต้องมีความหมายบ่งบอกถึงจริยธรรมคือไม่ว่าจะทำอะไร ไม่ว่าจะในด้านใดของชีวิต จะต้องถือจริยธรรมเป็นที่ตั้ง (matters morally) และแน่นอนว่าชีวิตแบบนั้นจะต้องผลิตหลักจริยธรรมที่ครอบคลุมชีวิตทั้งหมด และจะไม่ยอมอย่างเด็ดขาดที่จะละเลยแง่ใดเลยของชีวิตให้ขาดจริยธรรมไปได้

ไม่มีอะไรสงสัยได้เลยว่า 2 เรื่องที่แฉให้เห็นชัดแย้งกันทางตรรกะ ซึ่งถ้าคิดแบบนวยุคแล้วก็เข้ากันไม่ได้อย่างเด็ดขาด แต่นักหลังนวยุคก็แย้งตรรกะได้ว่า 2 เรื่องนี้ไม่จำเป็นต้องให้เรื่องหนึ่งถูกเรื่องหนึ่งผิดประเด็นก็คือว่าชีวิตของคนปัจจุบันมิได้เดินตามกฎอย่างเถรตรงชนิดที่เลือกได้ข้างเดียว (either-or, exclusive or) ความขัดแย้งที่ปรากฏใน 2 เรื่องเล่าข้างต้นสะท้อนให้เห็นภาพอย่างตรงไปตรงมาว่ามีความขัดแย้งกันจริงระหว่างความต้องการของสังคมยุคใหม่หลายด้านที่มีน้ำหนักพอๆกัน สังคมแบบนั้นได้ชื่อว่าสังคมยุคใหม่ ก็เพราะพยายามอยู่ตลอดเวลาทั้งที่ไร้ผล คือพยายามที่จะโอบล้อมสิ่งที่โอบล้อมไม่ได้ (embrace the unembraceable) พยายามที่จะดึงความแตกต่างให้อยู่ในหลักการเดียวกัน พยายามผลักดันความกำกวมให้ต้องอยู่ในระเบียบที่สั่นไหวกัน (coherent) เป็นระบบเครือข่ายอย่างโปร่งใสให้ได้ ยิ่งพยายามเท่าไร ยิ่งพยายามทะลอมให้เข้าระบบเครือข่ายมากเท่าใดก็ยิ่งพบกับความแตกกระจาย ความแตกต่าง ความกำกวม มากยิ่งกว่าที่เคยมีมาก่อนที่จะพยายามเสียอีก

ปัญหาข้างต้นนี้เกิดจากกระบวนการทอสรณ์ของชาวนวยุคเอง ที่เห็นว่าปัญหา 2 ปัญหาข้างต้น ต้องเลือกอยู่ข้างหนึ่งและทิ้งอีกข้างหนึ่ง คือต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เหมือนเลือกว่าจะไปหรือจะอยู่ ถ้าไปก็ไม่อยู่ ถ้าอยู่ก็ไม่ไป แต่ชาวโปรเตสแตนต์ (ซึ่งก็คือนิกายแคลวินิสต์ ซึ่งจอห์น แคลวินเป็นผู้ก่อตั้งขึ้น) ที่เวเบอร์ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างนั้น หาได้ยอมจำนนต่อเงื่อนไขไม่ พวกเขาพยายามค้าขายให้ได้กำไรและร่ำรวยเพื่อจะมีเงินเผยแผ่ลัทธิความเชื่อของตน และขณะเดียวกันก็พยายามปฏิบัติตนเป็นชาวคริสต์ที่ดี ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ต่อพระเจ้าและครอบครัว ด้วยนโยบายนี้ชาวแคลวินิสต์ในช่วงนั้นจึงกลายเป็นผู้มีฐานะดีกว่าชาวคริสต์กลุ่มอื่นๆ มีเงินบริจาคบำรุงศาสนาและมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เป็นการท้าทายมติของชาวคริสต์แต่เดิมมาว่า พระเจ้าจะอวยพรเฉพาะคนยากจน คนรวยพระเจ้าจะละทิ้ง พวกเขาได้พิสูจน์ด้วยตนเองว่าพวกเขารวยและรักพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ได้ด้วย ตรรกวิทยาเรียกการเลือกทั้ง 2 อย่างว่า inclusive or คือเลือกทั้ง 2 ข้างได้ ต่อมาชาวคริสต์อื่นๆ ก็ใช้นโยบายเดียวกัน ทุกนิกายจึงได้มีนักธุรกิจร่ำรวย และต่อมานักธุรกิจร่ำรวยบางคนก็เลิกนับถือศาสนา กลายเป็นเศรษฐีไร้ศาสนา เป็นเหตุให้นักปรัชญาหลังนวยุคต้องนำมาคิดกันใหม่ว่าจะเสนอจริยธรรมแบบไหนแก่พวกนี้

หน้า 5 ก

นวนิยายถึงจุดอิมิตัว

คนปัจจุบันที่เป็นผลผลิตของนวนิยาย เน้นปัจเจกมากเข้าทุกที สนใจแต่ตัวเองและเห็นแก่ตัว ยิ่งมีปรัชญานวนิยายมาช่วยโหมด้วยแล้ว พวกเขาที่ยังไร้ชีวิตพระเจ้า สูญเสียศรัทธาต่อศาสนา ปัจเจกชนแห่งนวนิยายล้วนแต่ตัวเอง เป็นผลผลิตของโลกียาภิวัตน์ (secularization) คือเดินตามโลกียวิสัยหรือทำให้เป็นโลกียวิสัย จริยธรรมหลังนวนิยายเสนอทางแก้ไขให้ 2 ทางคือ 1) รื้อฟื้นศรัทธาต่อศาสนาดังเดิมตามแบบยุคกลาง 2) สร้างแนวคิดที่ไม่ต้องอิงศาสนา แต่ให้ความหวังว่าจะสามารถแก้ปัญหาได้รอบด้านเหมือนศาสนาใหญ่ๆ ได้ทำสำเร็จมาแล้วเกือบจะสมบูรณ์ก่อนที่จะถูกโจมตีจนสั่นไหวไปโดยลัทธิวิวัฒนาการของนวนิยาย

นักวิเคราะห์บางคนก็เห็นตรงกันข้ามว่าไม่ใช่การหันหลังให้ศาสนา ทำให้เกิดกระแสหลังนวนิยาย แต่กระแสนวนิยายต่างหากเล่าที่ทำให้เกิดการหันหลังให้ศาสนา การพัฒนาความคิดนวนิยายบีบบังคับให้คนเราปรับเงื่อนไขของปัจเจก ทำให้รู้สึกที่ชีวิตถูกแบ่งเป็นส่วนๆ ภายใจจิต ฯลฯ เป้าหมายของคนคนหนึ่งแตกเป็นหลายทิศทางที่รวมกันอยู่อย่างหลวมๆ การปฏิบัติหน้าที่ของคนๆหนึ่ง ก็เลยมีหลายหน้าที่ที่ประสานกันอย่างหลวมๆเช่นกัน เพราะแต่ละอย่างก็มีบริบทแห่งการปฏิบัติงานของตน และมีวิธีปฏิบัติเฉพาะอย่างต่างๆกัน ทำให้รู้สึกว่าแนวคิดที่ส่งเสริมโลกทรรศน์เดียว รู้สึกจะใช้การไม่ได้ จึงไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

มาถึงจุดนี้ก็น่าจะคิดได้ด้วยว่าแทนที่จะมองว่าความเป็นปัจเจกทำให้เกิดแนวคิดนวนิยาย คือเมื่อมีใครเก่งขึ้นมาสักคนหนึ่งอย่างเด่นชัด พุดอะไรใครก็เชื่อ เขาก็เลยถือโอกาสสร้างระบบความคิดให้ทุกคนเชื่อตาม อย่างเช่นระบบความคิดของจอห์น ล็อค ก็ให้คิดกลับกันดูบ้างว่าแนวคิดนวนิยายที่พัฒนาขึ้นมาตั้งแต่ก่อนคนเข้าสู่สภาพปัจเจกอย่างช่วยไม่ได้ เพราะเมื่อระบบการศึกษาตามแนวนวนิยายเช่นนั้นเร่งเร้าให้แข่งขันกันรู้ระบบเครือข่ายให้มากที่สุดไว้ รู้แค่นั้นก็เชื่อว่าจริงแค่นั้น แต่ก็รู้ไม่เท่ากันและรู้ไม่เหมือนกัน ทำให้รู้สึกความจำเป็นต้องเชี่ยวชาญกันคนละอย่าง ทำให้คนเรารู้สึกที่ชีวิตของตนถูกแบ่งส่วนออกเป็นชิ้นๆ ชีวิตมีเป้าหมายหลายอย่างต่างๆกัน ที่สัมพันธ์กันอย่างหลวมๆ และมีหน้าที่ต้องทำต่างๆกันหลายอย่าง แต่ละอย่างก็มีบริบทของมัน และตามหลักปฏิบัติศาสตร์ของมัน (pragmatics = วิชาว่าด้วยการปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลสูงสุด) หมายความว่าคนปัจจุบันค่อยๆเกิดเป็นนวนิยายโดยอัตโนมัติ เพราะเหตุมาจากนวนิยายภาพเอง ทำให้รู้สึกขึ้นมาเองว่าแนวคิดเดียวที่ครอบคลุมทุกอย่างตามทฤษฎีวิจักษณ์ศูนย์กลางนิยม (logocentrism) ที่เอื้ออำนาจให้มีโลกทัศน์เดียวมองได้ทุกอย่าง อย่างที่นวนิยายเสนอมาให้นั้น ไม่น่าจะใช้ได้ดี จึงไม่สนองจินตนาการของคนหลังนวนิยายอีกต่อไปแล้ว

หน้า 6 ก

ลัทธินวนิยายวัฒนธรรมชาติมนุษย์

นักนิติบัญญัตินวนิยายและนักคิดนวนิยายรู้สึกตรงกันว่าจริยธรรมจะต้องถูกออกแบบประกาศใช้เป็นกรอบความประพฤติของมนุษย์ ไม่ใช่ปล่อยให้ไปตาม “ลักษณะนิสัยธรรมชาติ” (natural trait) ของ

ชีวิตมนุษย์ลักษณะนิสัยคือ บุคลิกภาพทั้งดีและไม่ดีที่รวมอยู่ในตัวของคนคนหนึ่ง จึงอธิบายได้ว่าทำไมพวกเขา (คือนักนิติบัญญัติและนักคิดนวยุค) จึงได้พยายามที่จะเรียบเรียงจริยศาสตร์โดยตั้งใจให้เป็นระบบเดียวที่พวกเขาเชื่อว่าครอบคลุมหมดทุกประเด็นและพยายามยึดเยียดให้แก่ทุกคน และนั่นคือที่มาของประมวลกฎหมายจริยธรรมที่สั่นแน่นแน่นแฟ้น (cohesive) ที่นำมาสอนแก่มวลมนุษยและบังคับให้ทุกคนต้องเชื่อฟัง แม้พวกเขาจะได้พยายามอย่างขะมักเขม้นสักปานใดก็ไร้ผล แต่ก็ปรากฏว่าความพยายามยังผลน้อยเท่าใด พวกเขาก็ยิ่งเพียรพยายามมากขึ้นเท่านั้น นักคิดนวยุคพากันเชื่ออย่างจริงจังว่าช่องว่างที่ฝ่ายศาสนจักรทิ้งไว้ให้อับเฉาและไร้ผลนั้นควรจะเอากฎเหตุผลที่จัดเข้าชุดกันอย่างละเอียดละเมียดละไมมาเสริมเติมแต่ง นั่นคือตรงไหนศรัทธาท่างงานไม่ได้ผลก็ให้เอาเหตุผลเข้าไปแทน พวกเขาเชื่อว่าด้วยสายตาที่เปิดกว้างไกลและเมื่ออีกเลศถูกควบคุมให้สงบนิ่งได้แล้ว คนเราจะสามารถควบคุมความสัมพันธ์ต่อกันได้เป็นอย่างดี ไม่ยิ่งหย่อนหรืออาจจะดีกว่าเดิม นั่นคือพวกเขาจะมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีอารยธรรมมากกว่า อย่างสันติมากกว่า และด้วยท่าทางที่เป็นไปตามเหตุผลมากกว่า สมัยที่พวกเขาใช้ศรัทธาอย่างตาบอด (กระบวนทรรศน์ที่ 3) และสมัยที่พวกเขาปล่อยให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของอย่างป่าเถื่อนไม่มีอะไรควบคุม(กระบวนทรรศน์ที่ 1) ด้วยความเชื่อมั่นเช่นนี้ พวกนวยุคจึงได้พยายามอย่างสม่ำเสมอที่จะสร้างจริยธรรม ชนิดไม่ต้องแอบอิงบทบัญญัติทางศาสนาอีกต่อไปแล้ว แต่จะประกาศอย่างโจ่งแจ้งว่าเหตุผลธรรมดาของมนุษย์สามารถสร้างระบบจริยธรรมได้ดีกว่าคำสอนของศาสดาศาสนาเสียอีก และเพราะเหตุนี้เองจึงออกปากชักชวนให้ทุกคนที่มีสติสัมปชัญญะรู้จักด้วยเหตุผลพึงยอมรับและปฏิบัติตาม ยิ่งกว่านั้นการค้นคว้ายังคงเดินหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งเพื่อให้มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผล จึงคิดได้ถึงชุดกฎหมายและระเบียบสังคมที่วางระเบียบการบริหารอย่างดีให้บุคคลทุกคนปฏิบัติตาม แม้จะใช้เสรีภาพและตัดสินใจเลือกได้อย่างเสรี ก็น่าจะเลือกเฉพาะสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมแทนที่จะเลือกสิ่งผิดและเลวทรามชั่วช้า นี่คือนิคมของ อิมมานูเอล คานท์

หน้า 6 ข

จริยศาสตร์นวยุคเพื่อธรรมาภิบาล

บ่อยๆเราได้ยินว่าคนทั่วไปตระหนักความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นทุกวัน เอาแต่ใจตนและเห็นแก่ตัวมากขึ้นทุกวัน ตั้งแต่ยุคใหม่คลานคืบเข้ามา พวกเขา ก็กลายเป็นผู้ไม่เชื่อในพระเจ้าและได้สูญเสียศรัทธาในข้อเชื่อทางศาสนา ตามข้อมูลข้างต้นนี้ ความสาลวนถึงตัวเองของคนยุคใหม่ เป็นผลจากการทำให้สังคมไร้ศาสนา เรื่องนี้สามารถแก้ไขได้โดยการปลูกข้อเชื่อทางศาสนาให้คืนชีพ หรืออีกทางหนึ่งก็คือส่งเสริมมนคติซึ่งแม้ไม่เกี่ยวกับศาสนาก็น่าจะอ้างได้อย่างเต็มปากว่าครอบคลุมทุกแง่ของชีวิตคล้ายคลึงกับมนคติของศาสนาใหญ่ๆของโลก ซึ่งได้ครองโลกเกือบทั้งหมดมาแล้วก่อนที่จะถูกโจมตีและถูกกัดกร่อนโดยลัทธิวิมตินิยมยุคใหม่ อันที่จริงเราควรต้องมองความเกี่ยวเนื่องย้อนหลัง โดยดูว่าเนื่องจากการพัฒนายุคใหม่ได้บังคับให้คนเรายอมรับเงื่อนไขของตัวบุคคล ซึ่งพบว่าชีวิตของตนถูกลบเป็นเสี่ยงๆ ถูกแยกออกเป็นเป้าหมายและบทบาทหน้าที่ต่างๆที่สัมพันธ์กันอย่างหลวมๆ ซึ่งแต่ละส่วนๆจะต้องแยกกันไปหา

ความสำเร็จในบริบทต่างๆกัน และตามชุดปฏิบัติต่างๆกัน ขนาดที่ว่าจะหามโนคติรวบยอดอันใดให้ส่งเสริม
ทฤษฎีวิสัยรวมของโลก ดูเหมือนไม่อาจจะทำหน้าที่ได้ดีสมกับที่มุ่งมาตราบรรณา

พวกนวยุคเสนอ 3 หลักการให้ใช้ตามบริบทของกาลและเทศะในขอบข่ายของวจนศูนย์ คือ 1) ประโยชน์นิยมแบบเสรี(liberal utilitarianism)ของเบนเจมสำหรับอะไรทุกอย่างที่เกี่ยวกับกฎหมาย เช่น ตรากฎหมาย(สภานิติบัญญัติ) รักษากฎหมาย(ตำรวจ) ใช้กฎหมายพิจารณาคดีในศาลตุลาการ โดย ส่งเสริมให้ทุกคนแข่งขันกันหาประโยชน์ส่วนตัวให้มากที่สุด โดยมีกฎหมายควบคุมมิให้ก้าวก่าย ผลประโยชน์ของผู้อื่น มีบทลงโทษให้รู้สึกรู้ว่าไม่คุ้มที่จะฝ่าฝืนด้วยประการใดทั้งสิ้น หากทำได้เช่นนี้ก็เชื่อว่า ประโยชน์ส่วนรวมจะเกิดขึ้นอย่างเต็มที่โดยอัตโนมัติ 2)ประโยชน์นิยมแบบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (common weal utilitarianism) ของสจ๊วต มิล สำหรับอะไรทุกอย่างที่เกี่ยวกับการอบรมให้การศึกษา เยาวชน ด้วยสูตรว่า The greatest happiness of the greatest number (ความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด) หากอบรมและฝึกฝนให้เยาวชนเคยชินกับการทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเช่นนี้อย่างทั่วถึง ประโยชน์ส่วนตัวจะได้มาเองโดยไม่ต้องไขว่คว้า บ้านไม่ต้องทำรั้วและลูกกรงหน้าต่างไม่ต้องมีก็ได้เป็นการ ประหยัดเงิน เพราะไม่มีโจรผู้ร้าย ลูกสาวเดินในซอยเปลี่ยวคนเดียวก็ไม่ต้องเป็นห่วง เพราะคนทั้งซอย ช่วยกันดูแล 3)หน้าที่นิยมของคานท์(Kantian Deontism) สำหรับเกลี้ยกล่อมผู้สูงอายุและผู้เคร่งศาสนา เมื่อไม่อาจได้อยากดีอะไรแล้วก็ให้เสียสละเพราะเป็นหน้าที่ เพราะเป็นหลักธรรม เพราะเป็นน้ำพระทัย ของพระเจ้า เช่นนี้ จะได้รับความเสียสละด้วยศรัทธามากมายมหาศาล (ดูปรัชญาเซนต์จอห์น, เล่ม 1 หน้า 176-200)

นักนวยุคนิยมเชื่อว่าเหตุผลจะเข้าไปทำหน้าที่แทนศรัทธาที่เล็กราไป พวกเขาเชื่อว่าเพียงแค่เปิด ตาให้กว้างไว้ ตัณหาทั้งหลายก็สงบราบคาบ พวกเขาเชื่อว่าคนเราสามารถควบคุมความสัมพันธ์ต่อกันได้ ดีไม่ยิ่งหย่อนกว่าคำสอนของศาสดา หรือน่าจะมากกว่าเสียด้วยซ้ำ ขณะที่ประชาชนถูกรอบงำด้วย ศรัทธาทางศาสนาจนตาบอดอย่างเช่นในยุคกลาง โดยเชื่อว่าวิถีทางของพวกเขา เป็นวิถีทางของผู้มีอารย ธรรม มีสันติธรรม และตรรกธรรม จึงผยองเรียกขบวนการของพวกเขาว่า Enlightenment ซึ่งน่าจะสงวนไว้ ใช้กับการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่พวกเขาเชื่อว่าการรู้และใช้วิธีการวิทยาศาสตร์สำหรับทุกเรื่อง เป็นการตรัสรู้ที่แท้จริง จึงขอแปลเป็นภาษาไทยว่าขบวนการพุทธิปัญญาที่พอ คือขบวนการที่เชื่อว่าจะเชื่อ ได้เฉพาะประสบการณ์และสิ่งที่พิสูจน์ได้จนถึงประสบการณ์เท่านั้น ก็เห็นว่าดีกว่าปล่อยให้ความรู้สึกพา เข้ารกเข้าป่าไปอย่างสัตว์ป่าที่ยังไม่ได้รับการฝึกให้เชื่อ ด้วยความเชื่อมั่นดังกล่าว พวกเขาจึงได้พยายาม อย่างต่อเนื่องในอันที่จะสร้างระบบจริยธรรมขึ้นมาให้ได้ ซึ่งจะไม่ต้องเอาพระบัญญัติของพระเจ้าองค์ใด มาอ้างอิงต่อไปแล้ว แต่จะประกาศก็ก้องอย่างไม่ต้องอับอายขายหน้าเลยว่า “กูทำได้เองไว้อย” และทั้งๆที่ เป็นจริยธรรมที่ออกจากความคิดของมนุษย์ (อันที่จริงก็น่าจะด้วยเหตุผลที่ว่าออกมาจากสมองของมนุษย์ ด้วยกันนี้แหละ) จึงชักชวนกันว่ามนุษย์ทุกคนที่มีสติสัมปชัญญะ ฟังต้อนรับและยอมทำตาม อนึ่ง พวกเขาไม่เคยย่อท้อที่จะหาวิธีจัดการด้วยเหตุผลให้มนุษย์เราอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยกำหนด กฎหมายขึ้นชุดหนึ่ง ที่จะทำให้สังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยระบบที่ว่าสมาชิกทุกคนของสังคมจะใช้สิทธิเสรีภาพ

เลือกทำอะไรได้อย่างเต็มที่ แต่ก็มักจะเลือกทำอะไรเฉพาะสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยไม่ตะแคงสิ่งผิดและเลวร้าย ผลก็คือ ผู้อยากเผด็จการหลายต่อหลายครั้ง (อาจจะทุกครั้งกระมัง) อ้างว่าขอปกครองตามหลักวิชาการ แล้วก็เผด็จการเอาตามใจ โดยอ้างระบบความรู้เป็นความชอบธรรมโดยมีนักวิชาการรับสมอ้าง และผู้ถูกปกครองก็ยอมรับเพราะเคารพต่อวิชาการอย่างไร้วิจารณ์ญาณ

อาจจะกล่าวได้อย่างมีต้องกลัวผิดว่า สถานภาพความเป็นอยู่ของคนเราย่ำแย่มากภายใต้เงื่อนไขของชีวิตแบบนวนยุค เพราะแม้จะแถลงว่าต่างกันอย่างเด่นชัดจากยุคก่อน คือยุคกลางที่ถือปฐมบทเก่าแก่ว่าหากปล่อยให้นมนุษย์ตัดสินใจเลือกเองอย่างเสรี เขาจะเลือกทำผิด กล่าวคือเสรีภาพของมนุษย์หากไม่มีการตักเตือนให้ระวังตัวอยู่เสมอ ก็จะเอียงไปในทางกิเลสตัณหา ทำให้กลายเป็นศัตรูของการทำดีไป สมมุติฐานปฐมบทนี้ยังคงครอบงำความคิดของนักปรัชญาและนักออกกฎหมายของนวนยุคอยู่มิใช่น้อย

หน้า 6 ข

อาจจะกล่าวได้ว่า แม้สภาพความมีอยู่ของคนเราย่ำแย่ภายใต้เงื่อนไขของชีวิตยุคใหม่จะแตกต่างราวฟ้ากับดินจากยุคกลางก็ตาม แต่ปฐมบทเดิมที่ว่า เจตจำนงเสรีหากปล่อยตามลำพังจะแสดงตัวออกให้เห็น โดยการเลือกทางที่ผิดเสมอ (อิทธิพลของเซนตออคเกสทีน) กล่าวคือ มนุษย์เราหากไม่มีอะไรคอยเหนี่ยวรั้ง จะเอียงสู่กิเลสตัณหาและพร้อมที่จะทำตัวเป็นศัตรูกับสิ่งดี ๆ ปฐมบทเช่นนี้ยังคงครอบงำความคิดของนักปรัชญาและการออกกฎหมายของนักนิติบัญญัติอยู่เสมอ นับเป็นปฐมบทแฝงแต่ไม่ไว้หน้าใครของความคิดจริยะยุคใหม่และของการปฏิบัติ ที่ความคิดจริยะยุคใหม่ยอมรับว่าบุคคลเนื่องจากมีเจตจำนงเสรี จำเป็นต้องมีอะไรคอยกำกับมิให้ทำผิด มิฉะนั้นก็จะทำผิด ไม่ต้องแปลกใจในเรื่องนี้ มองจากเบื้องสูงลงมา ผู้รับผิดชอบในสังคม ผู้รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม อดไม่ได้ที่จะกังวลการใช้เสรีภาพของบุคคลได้ความรับผิดชอบ ถึงอย่างไรก็ต้องระวังไว้ก่อน เพราะเดาไม่ได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น เพราะอะไรก็ไม่น่าแน่นอน เพื่อประกันความปลอดภัยไว้ก่อน อะไรที่ไม่เป็นระเบียบก็สนตะพายให้เข้าระเบียบเสีย การมองของนักปรัชญาและนักออกกฎหมายก็อดไม่ได้ที่จะต้องมองจากยอดของสังคม นั่นก็คือทรรศนะของผู้ที่มีหน้าที่เผชิญภาวะรักษาระเบียบตามกฎหมายและระงับความวุ่นวาย ในทรรศนะของคนเหล่านี้ เพื่อค้ำประกันให้คนเป็นอิสระทำสิ่งที่ถูกต้อง จำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับ เพราะพวกเขามีพลังผลักดันที่น่าเกลียดมากที่จะออกนอกกลุ่มนอกทาง จำเป็นต้องควบคุมให้อยู่หมัด ทั้งจากภายในและภายนอก ไม่ว่าจะโดยผู้ทำเอง โดยฝึกฝนการตัดสินใจของตนให้เฉียบขึ้น โดยควบคุมสัญญาติญาณไว้ให้อยู่ภายใต้การควบคุมของเหตุผล หรือให้ผู้ทำการถูกกดดันจากภายนอกตามกำหนดชนิดให้รู้สึกได้ว่า “ทำผิดแล้วไม่คุ้ม” ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่จะไม่อยากเสี่ยง

หน้า 7 ก

จุดอ่อนของจริยศาสตร์นวนยุคเพื่อธรรมาภิบาล

ทางออก 2 ทางต่อไปนี้ได้ถูกวางแผนจัดการอย่างสัมพันธ์กันอย่างดีโดยนักนวนยุค **ทางที่ 1** ก็คือได้มีการควบคุมมิให้ปัจเจกชนได้ใช้ความคิด จนถึงขนาดตายด้านไม่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือการจูงใจ

ภายนอกได้อย่างเหมาะสม ความพยายามใดๆที่ใช้รางวัลและการลงโทษเพื่อจูงใจให้ทำดีจึงไร้ผล ไม่ว่าจะวางแผนอย่างแนบเนียนชาญฉลาดและละเอียดละไม่สักปานใดก็ตาม วิธีการนี้ใช้ในหมู่คณะนักพรตที่เคร่งวินัยบางหมู่ที่มุ่งอบรมให้สมาชิกเกิดทุนการรักษาระเบียบวินัยตามตัวอักษรจนไม่ยอมได้อะไรในโลกนี้ **ทางออกที่สอง**ที่ได้คิดทำกันไว้ก็คือ พัฒนาพลังส่วนบุคคลให้รู้จักตัดสินใจดี-ชั่ว ด้วยตนเอง (นั่นคือฝึกฝนปัจเจกชนให้พัฒนามโนธรรมของตนจนรู้จักมองว่าพวกเขาน่าจะสนใจอะไร และสนใจเมื่อไร ก็ให้ลงมือทำการทันที) ตลอดจนจัดฉากให้เห็นส่วนได้ส่วนเสียในทำนองว่าหากทำสิ่งที่สนใจอะไร สิ่งสนใจนั้นจะจูงใจพวกเขาให้เชื่อฟังคำสั่งตามที่คุณออกกฎหมายอยากจะทำออกเป็นกฎหมาย ทั้งการพัฒนาพลังตัดสินใจดี-ชั่วและการจัดฉากให้เห็นส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าวถือว่าเป็นเงื่อนไขของกันและกันและเสริมกันและกัน เนื่องจากต้องไปด้วยกันจึงจะมีความหมาย ยิ่งกว่านั้นเงื่อนไขยังมีศักยภาพที่จะใช้เป้าหมายร่วมกันได้เมื่อก่อนนั้นมองจากยอดลงมาจะรู้สึกว่าการตัดสินใจของปัจเจกชนไว้ใจไม่ได้เอาเสียเลย และทั้งนี้เป็นเพราะข้อเท็จจริงว่าเป็นการตัดสินใจของปัจเจกชนในฐานะปัจเจกชน มองอย่างนั้นเป็นการมองของผู้มีอำนาจสูงสุด ยิ่งกว่าจากทฤษฎีของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์และผู้ออกกฎหมาย ถ้าบุคคลที่มีนิสัยเป็นตัวของตัวเองชอบตัดสินใจด้วยใจอิสระย่อมจะรู้สึกร่วมกันที่จะต้านทานการแทรกแซงเพราะรังเกียจการแทรกแซงอิสรภาพที่ใช้เหตุผลเองและการอยู่ใต้อำนาจของผู้จัดการอย่างมีเหตุผลย่อมจะอาศัยกันและกันแต่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติไม่ได้ มันถูกกล่ามไซ้ไว้ด้วยกันไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น (for better or worse) ถูกกำหนดชะตากรรมให้ต้องปะทะกันและต่อสู้กันอย่างไม่สร้างชา โดยไม่เห็นช่องทางที่จะสงบสุขได้อย่างถาวร ความขัดแย้งอันเกิดจากการอยู่ร่วมกันของ 2 แพกเตอร์นี้ ย่อมก่อหวอด ณ ปลายด้านหนึ่งให้เกิดความโน้มเอียงไว้ระเบียบจนถึงกฎต่อกฎที่มีประสพการณ์ว่าเป็นสิ่งกีดขวาง ส่วนปลายอีกด้านหนึ่งนั้นก็ล่อใจผู้รักษาประโยชน์ส่วนรวมให้เห็นช่องทางรวบอำนาจเบ็ดเสร็จ

แม้จะไม่มีกรวยยอมรับตรงๆ แต่ก็ยังเป็นปฐมบทของความคิดทางจริยะแบบนวนยุคโดยปริยาย และเป็นข้อปฏิบัติที่กำชับกันออกมาในทำนองนั้นในขบวนการพุทธปัญญา คือ ถือกันโดยปริยายว่า ใครผู้ใดใช้เสรีภาพ ซึ่งตามเงื่อนไขของนวนยุค มนุษย์ทุกคนจะต้องมีเสรีภาพ ก็จะต้องตะลอมไว้ให้อยู่ภายในวิสัยที่ไม่ใช้เสรีภาพทำผิดเป็นอันขาด และไม่ต้องแปลกใจว่าผู้มองจากเบื้องบนในฐานะผู้รับผิดชอบให้สังคมดำรงอยู่ก็ดี บรรดาผู้พิทักษ์ สวัสดิภาพสังคมที่มองอยู่ระดับพื้นราบก็ดี จะชอบมองให้เห็นว่า เสรีภาพของปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องน่าเป็นห่วงว่าจะทำวุ่นวายในสายตาของผู้เกี่ยวข้อง พวกเขาคิดว่าเรื่องนี้ต้องเพิ่งตั้งแต่ว่างกว่า ถึงแม้ เสรีภาพจะยังพยากรณ์ล่วงหน้าไม่ได้ว่าจะเลยเถิดหรือไม่ก็ตาม แต่เนื่องจากดูเหมือนเสรีภาพเป็นหนทางสู่ความไม่แน่นอนอยู่เป็นประจำ และความแน่นอนที่ต้องการก็คือว่า จำเป็นต้องป้องกันความวุ่นวายไว้ล่วงหน้า หากต้องการค้าประกันให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยมันเป็นหน้าที่ของนักปรัชญาและนักปกครองที่จะต้องมองจากมุมยอด เพราะมีหน้าที่ออกกฎหมายให้เป็นระเบียบและควบคุมความวุ่นวาย ทฤษฎีดังกล่าวย่อมเล็งเห็นว่า หากต้องการให้ปัจเจกใช้เสรีภาพอย่างถูกต้องจำเป็นจะต้องมีการใช้กำลังบังคับกันบ้าง กิเลสที่หนามากๆอาจจะระเบิดขึ้นมาอย่างน่าเป็นห่วงเมื่อไรก็ได้ จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมให้อยู่หมัดไม่ว่าด้วยพลังภายในหรือพลังภายนอกก็ตาม ไม่ว่าผู้มี

กิเลสที่ตนเองจะวางนโยบายว่าตนต้องการการการฝึกฝนให้รู้จักตัดสินผิดถูกได้ดีกว่าเดิม (better judgement) โดยระดับสัญชาตญาณด้วยความช่วยเหลือของสมรรถภาพเหตุผลของตนเองก็ดี หรือโดยให้มีพลังบีบคั้นจากภายนอกที่ได้มีการวางแผนอย่างมีเหตุผลก็ดี เพื่อให้ผู้มีกิเลสรู้สึกตระหนักได้ว่า “เสี่ยงทำผิดแล้วไม่คุ้ม” (doing wrong does not pay) จนแน่ใจได้ว่าคนส่วนมากและในส่วนใหญ่ของเวลา จะไม่กล้าเสี่ยงทำตามกิเลส

นับเป็นปฐมบทของความคิดทางจริยะแบบนวยุคโดยไม่มีการประกาศใจแจ้ง แต่ปรากฏในการปฏิบัติกันเป็นล่ำเป็นสันว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพโดยธรรมชาติของมนุษย์ แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องทำให้ถูกต้องภายในกรอบของนวยุคภาพ การใช้เสรีภาพใดๆที่ล้ำแดนกรอบออกไป ถือว่านอกคอก เป็นการไร้เสรีภาพอย่างผิดธรรมชาติของมนุษย์ จะต้องมีการลงโทษเพื่อให้เซ็ดหลาบและมีให้เป็นที่เยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่น ผู้มีอำนาจในสังคมมีหน้าที่ต้องวางกรอบ และหาผู้รู้กรอบและยอมรับกรอบมาช่วยวางแผนและบริหารให้ประชาชนในความรับผิดชอบเดินตามกรอบ เพราะนั่นหวังว่าจะเป็นเงื่อนไขให้ทุกคนในสังคมได้มีความสุขสงบร่มเย็น

กิเลสเป็นสิ่งที่น่ากลัวแต่ก็เป็นภาวะจำยอม จึงต้องรู้จักบริหารกิเลสของสังคมให้ดี ๆ หามาตรการพอดีๆ ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป คือถ้าให้ประชาชนได้ตอบสนองกิเลสตามใจชอบมากเกินไป สังคมก็จะเสื่อมทรามและวุ่นวาย แต่ถ้าควบคุมมากเกินไปประชาชนส่วนใหญ่จะทนไม่ไหว ก็จะถูกฮือทำให้รัฐบาลล่มได้ อะไรดีๆ ที่ควรจะได้ทำก็จะไม่มีโอกาสได้ทำ อย่างเช่นรัฐบาลครอมเวล (Oliver Cromwell 1599-1658) ในประเทศอังกฤษ ล้มเพราะเคร่งเกินไปจนเกิดความรู้สึกทั่วไปว่า เลือดรัฐบาลเลวๆ ยังจะดีกว่ารัฐบาลที่เคร่งอย่างไม่เข้าท่า

บุคคล 2 กลุ่มข้างต้นจะต้องอยู่ร่วมกันในสังคมนวยุคโดยจำเป็นกล่าวคือ ผู้รักษากฎเคร่งครัดเพื่อมีโอกาสก้าวขึ้นสูงในระบบเครือข่ายของสังคมนวยุค ในขณะที่เดียวกันก็จะมีผู้หลุดระบบเครือข่าย คือเข้าระบบเครือข่ายไม่ได้ เพราะไม่มีความเหมาะสม แข่งขันในระบบเครือข่ายก็รู้แน่ๆว่าสู้ผู้อื่นไม่ได้ ก็เลยเลิกแข่งในระบบ แต่ก็ไม่ยอมจำนนจึงหาทางแข่งนอกระบบ กลายเป็นปัญหาสังคมของสังคมนวยุคมาโดยตลอด บางคนอาจจะหลุดระบบชั่วคราวแต่ภายหลังเข้าระบบได้ และเข้าได้อย่างดี เหมือนอายน์ชไตน์ (Einstein) ก็หมดปัญหาไป แต่ส่วนมากไม่มีโอกาสเข้าระบบเลย จึงแสดงปมเชื่องโดยแฝงฤทธิ์ให้สังคมกังวลและสร้างความเดือดร้อนให้ผู้ใช้เสรีภาพในกรอบอยู่ตลอดเวลา สองกลุ่มนี้อยู่คู่กันในสังคมโดยไม้อาจจะแยกออกจากกันได้ แม้บางคนจะถูกแยกจากสังคมโดยถูกจำจองในแดนพิเศษ แต่ก็หาได้หลุดจากสังคมอย่างสิ้นเชิงไม่

หน้า 8 ก

ทางด้านของลัทธินวยุค

ในที่สุดสังคมนวยุคก็ประสบสภาพจนตรอก (aporia ภาษากรีกแปลว่าไม่มีรู้ ไม่มีทางออก ตรงกับภาษาอังกฤษว่า in a nutshell อยู่ในเปลือกหอย หมายความว่าอยู่ในสภาพขัดแย้งในจิตใจที่แก้ไม่ตก มันเป็นสภาพที่มนุษย์ทำขึ้นมาเองด้วยความสำคัญผิดและในที่สุดก็ต้องยอมจำนน แต่นวยุคภาพก็ยังไม่วาย

มั่นใจว่าชะตากรรมไม่ว่าจะแก้ไขไม่ได้ มั่นใจว่ามันเป็นลักษณะเอกลักษณ์ของนวยุคและน่าจะเป็นนิยามของนวยุคภาพเสียด้วยซ้ำไปว่า การจนตรอกแม้เล่นบทเป็นความขัดแย้งที่ดูเหมือนกับว่าแก้ไขไม่ได้แต่ก็มีหลักการให้แก้ไขได้อยู่ เป็นเรื่องกวนประสาทชั่วคราว เป็นตะกอนความอ่อนแอตกค้างบนถนนสู่ความแข็งแกร่ง เป็นเศษตกค้างจากความไม่มีเหตุผลบนหนทางสู่กฎแห่งเหตุผล เป็นความพลั้งพลาดชั่วคราวของเหตุผล ซึ่งจะได้รับการแก้ไขในไม่ช้า เป็นเครื่องหมายของอิริยาที่ซึ่งชำระไม่สิ้นเกี่ยวกับการประนีประนอมที่เหมาะสมที่สุดระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์ส่วนรวม ขอให้ได้พยายามอีกสักนิด ขอให้ได้ใช้เหตุผลอีกสักหน่อย ก็จะบรรลุลถึงความกลมกลืนอันจะไม่สูญสลายเพราะเข้าถึงระบบเครือข่ายแล้วอย่างแท้จริง แต่นวยุคก็ได้อุสสภาพของตนแล้วว่าตนมีอาการเพียบหนัก ยากที่จะหาทางเยียวยาทั้งๆที่ไม่เคยหยุดยั้งพยายามมาบำบัดตน อาจกล่าวได้ว่า นวยุคภาพจะยังคงเป็นนวยุคภาพต่อไปตราบเท่าที่ยังไม่ยอมเลิกเชื่ออย่างนั้น และยังพยายามอยู่อย่างนั้น นวยุคมีเป้าหมายที่จะแก้ความขัดแย้งและไม่ยอมรับว่ามีความขัดแย้งจริง จะมีก็แต่ความขัดแย้งที่มีทางแก้และกำลังคอยการแก้ไข

เป็นความเชื่อมั่นของขบวนการพุทธิปัญญาว่าพวกตนอยู่ในทางที่ถูกต้องแห่งปัญญามนุษย์ คือใช้วิธีหาความรู้ที่มั่นใจว่าได้ความจริง มีหลักคำประกันที่มั่นคงว่าที่รู้นั้นรู้จริง ตรงกับความเป็นจริงที่ประสานกันเป็นระบบเครือข่าย ปัญญาของมนุษย์สามารถรู้จริงอย่างครบถ้วนตามระบบเครือข่ายสักวันหนึ่งในอนาคต ขณะนี้ยังรู้ไม่ครบถ้วน ความผิดพลาดจึงอาจจะมี ที่จะรู้ว่าผิดพลาดได้ทันทีก็คือมีความขัดแย้งกัน ซึ่งแสดงว่าไม่อะไรก็อะไรไม่เป็นไปตามระบบเครือข่าย จึงต้องเช็คดูว่าส่วนไหน พบแล้วก็ปรับให้ประสานกันเสียก็จะหมดเรื่อง เมื่อถูกต้องด้วยกันแล้วจะต้องประสานกันในระบบเครือข่าย ดังนั้น นักพุทธิปัญญาจึงมั่นใจว่าปัญหาทุกอย่างของมนุษย์จะต้องมีทางแก้และพึงรีบแก้ไข ไม่พึงทิ้งไว้ให้คาราคาซังให้ทุกเรื่องประสานกันแหละดีที่สุด เพราะนั่นแสดงว่าน่าจะอยู่ในระบบเครือข่ายและเดินตามหลักการของวจนศูนยนิยม จากความรู้ส่วนหนึ่งของระบบเครือข่าย กฎตรรกะจะชักนำไปสู่ส่วนอื่นๆของระบบเครือข่ายต่อไปจนกว่าจะครบถ้วน

หน้า 8 ข

ความคิดของจริยธรรมนวยุค ได้จับมือกับการปฏิบัติทางกฎหมายนวยุค ช่วยกันฟันฝ่าอุปสรรคจนบรรลุทางออกที่เป็นแก่นสารภายใต้ 2 ประเด็น คือ ความเป็นสากล(universality) และการมีพื้นฐาน(foundation)

ความเป็นสากล(universality) เป็นมโนภาพที่เพลโทว์ได้เริ่มไว้ สิ่งสากลคือมโนคติสากลในโลกแห่งมโนคติ ฮิวม์เปลี่ยนมาเป็น “ความสม่ำเสมอในธรรมชาติ” (uniformity of nature) ซึ่งคานท์เอามาตีความว่าเป็นช่อง 3 ของกลไกแห่งความเข้าใจ ขบวนการพุทธิปัญญาเอามาตีความว่ากฎทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นกฎวิทยาศาสตร์ หรือกฎจริยธรรมแห่งผลประโยชน์ ล้วนแต่มีความสม่ำเสมอถ้าตรงตามระบบเครือข่าย ถ้าไม่ตรงตามระบบเครือข่ายก็ไม่เป็นสากลและไม่มีคุณค่า เพราะไม่มีอะไรคู่ประกันความถูกต้อง จึงควรสนใจเฉพาะที่เป็นสากลเพราะอยู่ในระบบเครือข่าย เพราะเหตุนี้นักนวยุคจึงพยายามตะล่อมทุกอย่างให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือข่ายโดยมีกฎตายตัวกำกับ ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักยึดถือ

โดยนักกฎหมายและนักจริยธรรมอย่างเป็นอิสระต่อกัน โดยถือว่าต่างก็ประสานตรงกันในระบบเครือข่ายเดียวกัน กฎหมายที่ยุติธรรมจึงสอดคล้องกับหลักจริยธรรมและมีระบบเดียวสำหรับมนุษย์ทุกคน หากมีอำนาจบังคับก็จะใช้บังคับคนทั้งโลก แต่อย่างน้อยก็ใช้บังคับในดินแดนแห่งอธิปไตยหนึ่งที่อำนาจบังคับมีผลใช้

ในการปฏิบัติของนักกฎหมายนั้น ความเป็นสากลได้เคยใช้เป็นข้ออ้างพื้นฐานให้แก่กฎหมายที่ไม่ยอมให้มีกรณียกเว้นในประมวลกฎหมายที่ใช้ในราชอาณาจักรของราชาธิราชของคีโดงค์หนึ่งมาโดยตลอด นักปรัชญาได้เคยนิยามความเป็นสากลว่า เป็นลักษณะเฉพาะของบทบัญญัติจริยธรรมซึ่งมีผลบังคับมนุษย์ทุกคน เพียงแต่มีข้อเท็จจริงว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งเท่านั้น เขาผู้นั้นก็ต้องรู้ว่าเป็นบทบัญญัติที่ถูกต้อง และมีผลบังคับใช้ทันที ความเป็นสากลของนักกฎหมายและความเป็นสากลของนักปรัชญาขบตาให้กัน และพุกเพิดกันและกันโดยไม่เคยรวมตัวกันเลย แต่ก็ได้เคยร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดอย่างได้ผลมาแล้ว ทั้งที่ไม่เคยตกลงหรือเซ็นสัญญาว่าจะร่วมมือกันเลยสักครั้งเดียว ทั้งไม่เคยปรากฏหลักฐานในหอจดหมายเหตุหรือห้องสมุดใดเลยว่ามี การตกลงอะไรกัน เพราะเป็นการร่วมมือแบบพร้อมใจ (conventional) การที่นักกฎหมายบังคับ(หรือตั้งใจบังคับ)ให้มีการปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวาเช่นนั้น ย่อมใช้เป็น “มาตรฐานญาณปรัชญา” คือบันดาลใจให้นักปรัชญาสามารถสร้างแม่แบบเชิงปรัชญาให้แก่ธรรมชาติมนุษย์ ในขณะที่นักปรัชญาประสบผลสำเร็จในการแจ้งเกิดตามธรรมชาติอยู่นั้น นักกฎหมายก็ใช้กลอุบายทางวัฒนธรรม (หรือจะพูดให้ถูกเรื่องกว่านั้นว่ากลอุบายทางการบริหารปกครอง) เพื่อช่วยให้เสนอรูปแบบที่สร้างขึ้นตามวิถีทางแห่งกฎหมายตายตัวอย่างสากลให้แก่พลเมืองของรัฐ ออกมาในรูปกะทัดรัดเป็นชะตากรรมให้พลเมืองต้องรับแบก

ระหว่างผู้ถือกระแสดนความคิดนวยุคด้วยกัน ไม่จำเป็นต้องมานั่งประชุมตกลงหรือให้สัตยาบันต่อกัน เพียงแต่ขบตากันก็รู้แล้วว่า “เราอยู่ในระบบเครือข่ายความคิดเดียวกันนะ” ทำไปตามกฎเกณฑ์และเหตุผลที่ช่วยประสานกฎเกณฑ์ ทุกอย่างจะประสานกันเองอย่างดีโดยอัตโนมัติ ผู้รับกรรมก็คือสามัญชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เกิดมามีลักษณะไม่ตรงกับระบบเครือข่าย กลายเป็นผู้วางตัวยากในสังคม แม้จะมีพรสวรรค์มากมายก็ไร้ประโยชน์ หากพรสวรรค์ของเขาบังเอิญไม่ตรงกับระบบเครือข่ายที่สังคมเชื่ออยู่ เหมือนพระเอกในเรื่องนกป้ายสี(The Painted Bird) นวนิยายโดยเจอร์ซี โคชินสกาย(Jerzy Kosinski)

เรื่องมีอยู่ว่านายเล็กหงุดหงิดเจียบขริม เพราะแฟนไม่มาหา เขาเลือกนกตัวที่แข็งแรงที่สุดมาตัวหนึ่ง เอาสีป้ายเประอะหมดทั้งตัว เขาบีบมันเบาๆ ให้มันร้องออกเสียงเพื่อล่อนกชนิดเดียวกันให้มาหา นกป้ายสีคิดว่าพรรคพวกมาช่วย ตะเกียกตะกายไผบินเข้าไปหา แต่นกตัวอื่นๆที่เห็นนกสีประหลาดพยายามผลักดันให้ออกจากฝูง แต่มันก็พยายามจะอยู่ในฝูงให้ได้ เจ้านกป้ายสีถูกพรรคพวกจู่โจมจิกตัวแล้วตัวเล่า ในไม่ข้ามันก็ไม่อาจทรงตัวในอากาศได้ต่อไป หล่นตู่บลงสู่พื้นดิน ลื่นใจ (ดูรายละเอียดใน *ปรัชญาหลังนวยุค* หน้า 128-136)

หน้า 8 ค

ในการปฏิบัติของนักกฎหมาย ความเป็นสากลก็คือ ประมวลกฎหมายที่ตายตัวอย่างไม่ให้หน้าใคร ใช้บังคับกับพลเมืองทุกคนของรัฐหนึ่งๆ นักปรัชญาสมัยนั้นชวนรับโดยนิยามความเป็นสากลหรือสากลภาพ (universality) ว่าเป็นลักษณะของคำสั่งเชิงจริยะ ซึ่งบังคับทุกคนเสมอหน้ากัน ขอให้ได้ชื่อว่าคนเท่านั้น ก็จะบังคับให้ต้องยอมรับรู้ว่า มีผลบังคับการรับรู้และการยอมรับเป็นสากลภาพ 2 ทางที่ไม่มีวันจะรวมตัวเป็นสากลภาพเดียวอย่างจริงจัง แม้จะขยิบตากันหรือพยักพาดูกันสักปานใดก็ตาม แต่ก็มีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและอย่างได้ผล แม้จะไม่มีข้อตกลงใดๆเกิดขึ้นมากก็ตาม ไม่มีการเซ็นสัญญา ไม่มีการเก็บเข้าห้องเอกสารของรัฐใด หรือหอสมุดของมหาวิทยาลัยใดเลยก็ตาม การปฏิบัติที่บังคับเชิงกฎหมาย หรือตั้งใจบังคับเป็นกฎหมายอย่างเป็นทางการ ก่อให้เกิดฐานสำหรับญาณปรัชญา ซึ่งนักปรัชญาจะใช้เป็นฐานตั้งรูปแบบของธรรมชาติมนุษย์สากลขึ้น ในขณะเดียวกัน นักปรัชญาก็ประสบความสำเร็จในการทำให้สิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมหรือทางการปกครองของผู้ออกกฎหมาย กลายเป็นธรรมชาติไป และความสำเร็จอย่างนี้ก็ได้ช่วยให้เสนอรูปแบบที่สร้างขึ้นอย่างถูกต้องตามกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐในฐานะที่เป็นร่างทรงและหุ่นของชะตากรรมของมนุษย์

หน้า 8 ง

ในทางปฏิบัติของผู้ออกกฎหมายพื้นฐานมีอยู่เพื่อให้รัฐมีอำนาจบังคับบัญชาให้เชื่อฟังกฎหมายตามที่คาดหวังกันอย่างรู้สึกได้ กฎข้อบังคับถือได้ว่า “มันคง” ตราบใดที่ยังมีความเกื้อหนุนจากอำนาจอยู่ ฐานก็มันคงอยู่ได้ด้วยประสิทธิภาพของการเกื้อหนุน สำหรับนักปรัชญานั้นถืออยู่ว่า กฎมันคงก็เพราะมีคนทีคาดว่าจะเดินทางตามกฎยังคงเชื่อถือกฎอยู่ หรือยังพอจะจงใจให้เชื่อมันได้ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม ยังสรุปได้ว่า ความถูกต้องอยู่ที่เดินตามกฎ กฎยังคงมันคงตราบใดที่คนยังคิดว่าจำเป็นต้องมีคำตอบให้แก่คำถามว่า ทำไมจึงต้องเชื่อฟังกฎ ฐานนี้จำเป็นต้องมันคงอย่างไม่มีทางเลือก เพราะคนปัจจุบันเป็นไทแก่ตน แต่ก็ต้องเผชิญกับการเรียกร้องของกฎหมาย และจริยธรรม ทำให้ยากจะขอถามโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำถามว่า “ทำไมฉันต้องมีศีลธรรม อย่างไรก็ตาม นักปรัชญาและนักออกกฎหมายอยากเหมือนกันให้ผู้ถามคำถามเช่นนั้น เพราะคน 2 พวกนี้ได้คิดและได้ปฏิบัติบนฐานปรุสมบทเดียวกันมาว่า กฎที่ดีต้องเป็นกฎที่ออกแบบมาอย่างประดิษฐ์ และเพราะฉะนั้นมีข้ออ้างเหมือนกันว่าบุคคลเมื่อเป็นอิสระ หากไม่มีใครชี้แนะก็ไม่จำเป็นที่จะปฏิบัติตามกฎเสมอไป และถือหลักการเดียวกันว่าจะปฏิบัติอย่างมีศีลธรรม คนเราก็ต้องยอมรับกฎแห่งความประพฤติดีเสียก่อน ซึ่งก็คงจะไม่ใช่เช่นนั้น หากไม่ได้รับการชักจูงใจมาก่อนว่า ปฏิบัติตนอย่างมีศีลธรรมยอมให้ความชื่นบานมากกว่าปฏิบัติผิดศีลธรรม และกฎระเบียบต่างๆที่พวกเขาถูกเรียกร้องให้ยอมถือตามนั้นแหละคือการปฏิบัติอย่างมีศีลธรรม จะกล่าวได้อีกอย่างเหมือนในกรณีของความเป็นสากลว่า มีฐานอยู่ 2 ฐานที่ไม่ยอมรับรวมกันเป็นฐานเดียว แต่ก็ร่วมมือกันและเกื้อหนุนกันเป็นปีเป็นขลุ่ย คนทั่วไปเชื่อว่ากฎมีความชอบธรรมตรงที่ทว่าทำไปแล้วสบายใจ ส่วนการที่ต้องบังคับกันด้วยกฎหมายอย่างไม่ลดราวาคอกก็คงเป็นซี่ปากให้หนักปรัชญาได้เถียงต่อไปไม่รู้จบ

หน้า 9 ก

ขบวนการพุทธปัญญา มองว่าศาสนาทุกศาสนาเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่ก็มองเห็นว่าสังคมต้องการจริยธรรมและกฎหมาย และต้องการมากขึ้นเพื่อทำหน้าที่แทนศาสนาด้วยอีกโสดหนึ่ง จริยธรรมและกฎหมายต้องมีประกาศิตโดยไม่ต้องอิงศาสนา จำเป็นจะต้องหาที่อิงใหม่ให้ จึงมองไปที่ปรัชญาวจนศูนยนิยม จะต้องเน้นความเป็นสากลของวจนศูนยนิยม เพื่อค้ำประกันความเป็นสากลของจริยธรรมและกฎหมาย เพื่อค้ำประกันความเป็นสากลของจริยธรรมและกฎหมาย และเพื่อให้วจนศูนยนิยมมีน้ำหนักก็ต้องสนับสนุนลัทธิปฏิฐานนิยมของกนต์ เมื่อสร้างระบบความคิดได้เช่นนี้ จริยธรรมและกฎหมายก็มีน้ำหนักด้วยเหตุผล ไม่มีความจำเป็นต้องอ้างศาสนามาช่วยค้ำประกัน

ระบบดังกล่าวข้างต้นจำเป็นต้องให้ถึงประชาชนด้วยการศึกษาที่รัดกุม การศึกษาจะต้องอบรมให้ประชาชนเห็นความสำคัญระบบเครือข่ายสากล ให้เชื่อและเห็นจริงว่ารัฐบาลปกครองรัฐด้วยความรู้ความเข้าใจในระบบเครือข่าย และขอรับรองให้ทุกคนร่วมมือโดยสนใจรู้และส่งเสริมการปฏิบัติใดๆให้เป็นไปตามระบบเครือข่าย เพื่อความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สุขของประชาชน ส่วนนี้เรียกว่าพื้นฐาน(อำนาจ)ที่ทำให้ประมวลจริยธรรมและประมวลกฎหมายมีน้ำหนัก การปกครองจึงต้องควบคู่ไปกับการอบรมศึกษา ให้ประชาชนเข้าใจและเชื่อว่าตนเป็นปัจเจกบุคคลที่มีศักดิ์ศรีและเสรีภาพ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องรับผิดชอบต่อสังคม จึงต้องฝึกฝนตนให้ใช้เสรีภาพในกรอบที่ดีที่สุด ซึ่งรัฐรับผิดชอบทำกรอบที่ดีที่สุดให้โดยอาศัยนักวิชาการที่รู้เรื่องระบบเครือข่ายของความรู้ดีที่สุด ประชาชนเข้าถึงระบบเครือข่ายได้น้อยกว่า พึงรับผิดชอบด้วยการเชื่อฟังและมั่นใจว่ารัฐใช้คนถูกต้อง และสร้างกรอบที่ดีที่สุดให้แล้ว ความร่วมมือจากประชาชนในลักษณะนี้เรียกว่า พื้นฐานของจริยธรรมและกฎหมาย(foundation of Ethics and Laws) นับเป็นความสำคัญพอๆกับการค้ำประกันความเป็นสากล(universality) ด้วยการเข้าใจความรู้เป็นระบบเครือข่าย

เรื่องพื้นฐาน(foundation) นั้น นักออกกฎหมายนวยุคนำมาใช้ปฏิบัติเพื่อให้ตนมีอำนาจของรัฐ บังคับใช้กฎหมายโดยคาดการณ์ได้ว่า ประชาชนจะต้องเชื่อฟังและทำตาม กฎหมายถือว่ามีพื้นฐานมั่นคง หากมีอำนาจของรัฐสนับสนุน และพื้นฐานจะมั่นคงได้ก็โดยมีการสนับสนุนอย่างได้ผลจริงๆ สำหรับนักปรัชญานวยุคนั้นกฎหมายถือว่ามีพื้นฐานมั่นคงก็ต่อเมื่อประชาชนที่ต้องถือกฎหมายเชื่อและมั่นใจ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใดก็ตามว่า การรักษากฎหมายเป็นการกระทำที่ถูกต้อง กฎหมายเรียกได้ว่ามีพื้นฐานมั่นคงจะต้องตอบคำถามได้ตรงเป่าว่า “ทำไมฉันจะต้องทำตามกฎหมาย” จำเป็นจะต้องวางพื้นฐานให้หนักแน่นเช่นนี้ เพราะปัจเจกบุคคลที่รักอิสรภาพและมั่นใจว่าตนมีเสรีภาพในบรรยากาศของนวยุค เมื่อเผชิญหน้ากับการเรียกร้องให้ทำตามกฎหมายหรือจริยธรรม ก็คงจะถามปัญหาดังกล่าว คำถามที่สำคัญที่สุดก็คือ “ทำไมฉันจะต้องมีจริยธรรมด้วยละ” (ทำตามกฎหมายเท่านั้นไม่พอหรือ) อย่างไรก็ตามทั้งนักปรัชญาและนักกฎหมายต่างก็คาดหมายจะได้ยินคำถามนี้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้คิดและได้ปฏิบัติอาชีพของตนบนปฐมบทที่ว่ากฎที่ดีต้องเป็นกฎที่จัดฉากออกมา โดยมีข้ออ้างเดียวกัน

ว่าบุคคลเมื่อมีเสรีภาพอาจจะเลียงไม่ปฏิบัติตามกฎได้เสมอ เว้นแต่จะมีตัวช่วยเตือนสติหรือคอยกีดกันไว้ และมีหลักการเดียวกันว่าจะให้บุคคลปฏิบัติตามจริยธรรม พวกเขาจะต้องยอมรับกฎแห่งพฤติกรรมที่ถูกต้องตามจริยธรรมเสียก่อน และพวกเขาจะไม่มีวันยอมรับกฎดังกล่าว หากไม่มีอะไรจูงใจให้เชื่อเสียก่อนว่าปฏิบัติตามจริยธรรม จะได้รับความพอใจมากกว่าปฏิบัติตามอย่างไร้จริยธรรม ทั้งยังต้องจูงใจให้รับรู้ด้วยว่ากฎที่นำมาเสนอให้พวกเขายอมรับนั้นจะชี้บอกให้รู้ว่าทำอะไรเรียกว่ามีจริยธรรม ก็ทำนองเดียวกับกรณีความเป็นสากลเรื่องพื้นฐานก็มี 2 ฝ่ายเช่นกัน และก็เช่นเดียวกัน ไม่มีการผสมผสานแต่ก็ร่วมมือกันและเสริมกันอยู่ในที่ เชื่อกันโดยทั่วไปว่ากฎย่อมได้รับการค้ำประกันความถูกต้องจากการปฏิบัติและการปฏิบัติในร่องในรอยสม่ำเสมอมาจากกรที่ได้มีการศึกษาอย่างดีและถูกต้อง แนวทางนี้น่าจะช่วยให้การทำงานของฝ่ายบังคับกฎหมายให้ได้รับความร่วมมือทำงานได้สะดวกขึ้น ตรงข้ามกับการบีบบังคับด้วยการลงโทษทางกฎหมายอย่างไม่ยั้งมือ เพื่อให้เซ็ดหราบแทนการให้การศึกษานี้ ซึ่งเท่ากับราดน้ำมันเข้ากองไฟ (pour the blood into the dry veins = เทเลือดเข้าไปในเส้นเลือดแห้ง) ก่อให้เกิดการโต้เถียงทางปรัชญาและความรำคาญไม่ไว้วางใจกันก็จะตามมา

หน้า 9 ก

จะว่าไปแล้ว การแสวงหากฎอย่างไม่หยุดหย่อนและไม่ยอมแพ้ โดยหวังว่าจะได้กฎที่อยู่ทนและได้หลักฐานที่ไม่สั่นคลอนนั้น ย่อมได้กำลังใจมาก ข้อเชื่อที่ว่า โครงการของลัทธิมนุษยนิยมมีทางเป็นไปได้ และสักวันหนึ่งจะประสบผลสำเร็จ ในที่สุดมนุษย์จะสร้างสังคมที่ไร้ความขัดแย้งใดๆ สังคมที่ซึ่งผิดซึ่งถูกได้อย่างวิชาตรรกวิทยา ขอให้รอเวลาและขอให้มั่นน้ำใจช่วยกัน เพราะว่าในที่สุดแผนการที่ถูกต้อง และข้ออ้างสุดท้ายจะสามารถพบได้ จะต้องพบได้ และจะพบสักวันหนึ่ง ด้วยข้อเชื่ออย่างนี้ แม้นิวจะถูกไฟลวกก็ไม่เจ็บมากนัก ไม่มีฟางเส้นสุดท้าย และแม้แต่ความผิดหวังในอดีตก็กลับกระตุ้นให้นักสำรวจมีความเพียรพยายามยิ่งขึ้นในปัจจุบัน แม้เคยมีใบสั่งที่รับรองกันมันเหมาะว่า รับรองปลอดพลาตาก็ยังเคยพลาตมาแล้ว ถูกปลดระวางมาแล้ว และถูกปฏิเสธอย่างไม่เหลือเยื่อใยมาแล้ว แต่มนุษย์ก็ไม่เคยลดละความพยายามที่จะหาใบสั่งที่ปลอดพลาตขนานแท้กันต่อไป โดยหวังว่าคราวนี้อยู่ในมือแน่ๆ เพราะอย่างไรเสียก็ต้องมีข้อถูกอยู่ข้อหนึ่งจนได้ ได้เมื่อไรก็คุ้ม เพราะไม่ต้องหากันอีกต่อไปในอนาคต กล่าวได้ว่า ความคิดและการปฏิบัติทางศีลธรรมของนวยุคภาพได้รับแรงบันดาลใจจากความเชื่อในความเป็นไปได้ของระบบจริยธรรมที่ไม่กำกวมและทางไม่ตัน จริงอยู่ระบบดังกล่าวยังหากันไม่พบ แต่ก็อยู่แค่เอื้อมนี้แหละ อาจจะซ่อนที่หัวมุม ถัดไปนี่แหละ

หน้า 9 ข

สรุปได้ว่า การแสวงหากฎอย่างมูมานะไม่ยอมลดละเพื่อให้มีหลักยึดมั่น และแสวงหาพื้นฐานเพื่อไม่ถอยนถอย ทั้งหมัดนี้ได้ขวัญกำลังใจจากความเชื่อว่า แผนการของขบวนการพุทธิปัญญา จะต้องดำเนินไปตลอดรอดฝั่งและได้รับชัยชนะในที่สุด เชื่อว่าในที่สุด (eventually) สังคมที่ปราศจากความขัดแย้งอย่างแก้ไม่ตก สังคมที่มีป้ายบอกทางสู่การแก้ปัญหาอย่างที่ตรรกวิทยาทำได้ จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

เพียงแต่อดใจรอและมีน้ำใจช่วยกันสนับสนุน แผนการที่ถูกต้องและข้อยุติมีทางอยู่แล้ว ต้องพบได้และจะพบในที่สุด ใครที่มีความเชื่ออย่างนี้ แม้จะเอานิ้วมือไปลงไฟก็จะไม่ร้อนมาก จะไม่มีกรณีฟางเส้นสุดท้าย (=จุดวิกฤต) และถ้าหากความหวังของวันวานจะมีอันเป็นไป ก็คงมีผลเพียงแต่ปลุกใจนักผจญภัยให้เพิ่มความพยายามให้มากขึ้นในวันนี้ การเตรียมการเผื่อผิดพลาดอย่างโง่งๆ ในลักษณะของการแอบอ้างย่อมนจะไม่เกิดขึ้น ไม่มีใครยอมเชื่อข้อแอบอ้างและทุกคนจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าเป็นไปไม่ได้ ที่มีจริงก็คือการหาวิธีป้องกันความผิดพลาดอย่างโง่งๆ ที่ทำกันจริงๆ โดยเชื่อว่าการวิจัยอย่างนี้จะต้องมีสักชิ้นหนึ่งที่รับรองว่ายุติปัญหาลงได้หมดสิ้น ไม่จำเป็นต้องค้นคว้ากันต่อไป กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความคิด จริยธรรมและการปฏิบัติของชาวนวยุคคลุกปลุกเราให้เชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะกำหนดประมวลกฎจริยธรรมที่รัดกุมและไม่จนตรอก ทั้งนี้จะสำเร็จได้ด้วยការวางแผนการศึกษาให้รัดกุมถูกต้อง แต่ดูเหมือนว่าจนปานนี้ยังไม่มีใครรู้ว่าประมวลกฎจริยธรรมดังกล่าวนี้อยู่ที่ไหน หวังกันว่าจะพบได้ในไม่ช้า หรืออาจจะเข้าไปอีกนิดเดียว ก็จะมีแน่ๆ คอยไปเถอะ! ชาวหลังนวยุคเหน็บแนมให้

หน้า 10 ก

ความหวังของชาวนวยุคที่จะได้พบระบบเครือข่ายเดียวสำหรับทุกคนเพื่อใช้แก้ปัญหาได้ทุกเรื่องนั้น ชาวหลังนวยุคคิดว่าเป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีทางจะเป็นไปได้ คำว่า “หลัง” ในที่นี้ ไม่เกี่ยวกับเรื่องเวลาก่อน-หลัง (มิได้หมายความว่าหลังนวยุคจะต้องมาเบียดเข้าแทนที่นวยุค หรือแจ้งเกิดในขณะเดียวกันกับที่นวยุคจบบทบาทหรือสลายตัวไป ทั้งไม่ใช่มาบอกว่านวยุคหมดสิทธิ์) แต่ทว่าเพียงแต่ขี้ง (ในรูปแบบข้อสรุปหรือข้อเตือนสติเท่านั้น) โดยบอกให้รู้ว่าที่ชาวนวยุคได้ใช้ความพยายามมุ่งมั่นมานานแล้วนั้น หลงทาง ตั้งสมมุติฐานผิด เมื่อเป็นเช่นนี้ไม่เร็วก็ช้าจะถึงทางตัน (bound to run the course = จบทางวิ่ง) กล่าวได้อีกอย่างว่า ก็นวยุคภาพเองแหละที่จะแสดง (หากยังไม่เคยได้แสดง) และกำลังแสดงอยู่อย่างไม่มีอะไรให้สงสัยได้อีกต่อไปแล้วว่า นวยุคภาพเป็นไปไม่ได้ เป็นความเพ้อฝันลมๆแล้งๆ เสียแรงงานโดยเปล่าประโยชน์ ประมวลกฎจริยธรรมที่เชื่อว่ามีพื้นฐานมั่นคงไม่ถอนแถมและมีความเป็นสากล ทั้งยังประกันคำถามโง่งๆ (fool proof) ไว้แล้วด้วย ซึ่งชาวนวยุคหวังว่าจะหามาใช้ได้ไม่ช้านั้น จริงๆ แล้วไม่มีวันจะหาพบ เราได้ยอมเสี่ยงเอานิ้วลงไฟดูหลายครั้งแล้ว ทำให้เรารู้ขึ้นมาหลายๆอย่างที่เรายังไม่รู้ตอนเริ่มลงเรือสำรวจแสวงหาจริยธรรม คือเรารู้แล้วว่าจริยธรรมที่ไม่กำกวมและไม่พบทางตัน จริยธรรมที่มีความเป็นสากลและมีพื้นฐานอย่างวัตถุวิสัย จริยธรรมที่อยากได้ออย่างนี้มันหาที่ไหนไม่ได้ มันเป็นคำพูดที่ขัดแย้งกันในตัว (oxymoron) ที่จะกล่าวคำจริยธรรมสากล

หนังสือเล่มนี้จะสาธยายให้ฟังเกี่ยวกับเรื่องนี้แหละ คือ จะชอกแซกหามาเล่าให้ฟังดูว่า เมื่อใช้ทฤษฎีหลังนวยุควิจารณ์ความทะเยอทะยานของชาวนวยุคลุ่ จะเกิดผลอะไรออกมาบ้าง

หน้า 10 ข

เราจะลองสำรวจดูกันว่า เมื่อจับจุดอ่อนแห่งความทะเยอทะยานของนวยุคภาพได้อย่างนี้ มีวิจักษณ์ญาณอย่างไรแล้ว จะมีผลตามมาเชิงจริยธรรมประการใดบ้าง บาวมันเชื่อว่าในทฤษฎีวิสัยของหลังนวยุคภาพ จะสังเกตสภาพศีลธรรมของสังคมปัจจุบันได้เป็น 7 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. **ความขัดแย้งทางจริยธรรมเป็นเพียงปฏิทรรศน์** ความขัดแย้งจริง(contradiction) คือกรณีขัดแย้งที่จำเป็นต้องจริงข้างหนึ่งและเท็จข้างหนึ่ง จะจริงหรือเท็จด้วยกันทั้งสองไม่ได้ อย่างเช่น คนกับไม่ใช่คน ส่วนปฏิทรรศน์(paradox) นั้น อาจจริงด้วยกันทั้งคู่ หรืออาจเท็จด้วยกันทั้งคู่ได้ เพราะมีมือที่ 3 เช่น ชาย หญิง อาจจะมีประเภทที่ 3 คือกะเทยได้ สองข้อความต่อไปนี้ผิดทั้งคู่ เพราะขัดแย้งกันและกัน แต่ก็มีผู้อ้างว่าถูกต้องอย่างมั่นใจอยู่บ่อยๆ ข้อความแรกคือ “มนุษย์เป็นคนดีโดยสาร์ตละ ขอให้หมีอะไรช่วยส่งเสริมให้เขาทำดีได้ เท่านั้นเป็นพอ” ข้อความที่สองได้แก่ “มนุษย์เป็นคนเลวโดยสาร์ตละ เพราะฉะนั้นต้องหาทางป้องกันมิให้หมีอะไรมากระตุ้นให้เขาทำผิด” ที่ว่าผิดทั้งคู่นั้นก็เพราะว่าอันที่จริงแล้วมนุษย์เป็นคนกำกวมทางจริยธรรม ความกำกวมปรากฏในใจตั้งแต่ฉากแรกๆของการเผชิญหน้ากับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การจัดระเบียบสังคมอันเป็นผลจากข้อมูลนี้ก็ได้ใช้อำนาจสังคมที่มีอยู่ตั้งสถาบันตลอดจนกำหนดกฎและหน้าที่ที่คิดและเค้นออกมาตามหลักตรรกะ ก็ได้ใช้ความกำกวมของมนุษย์นั้นแหละเป็นวัสดุก่อสร้างสถาบันโดยได้พยายามอย่างสุดเหวี่ยงที่จะชำระล้างความกำกวมที่เป็นตราบาปติดตัวมาแต่เกิด แต่ทว่าความพยายามชำระล้างจะไม่ได้ผล หรือร้ายกว่านั้นก็คือกลับไปปลุกความชั่วให้ตื่นตัวแทนที่จะปลดอาวุธตามที่มุ่งมาตรปรารถนา แม้จะต้องรับรู้ตามกระแสทฤษฎีว่าโครงสร้างปฐมภูมิของมนุษย์คือมีความประสานกันแน่นแฟ้นชัดเจนก็ตาม แต่ระบบจริยธรรมที่ไม่กำกวมไม่อาจเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จึงไม่มีทางจะหาจริยธรรมที่ประสานกลมกลืนกันตามหลักตรรกะ เขามาสมให้กับเงื่อนไขจริยธรรมที่มีความกำกวมในสาร์ตละ เหตุผลจึงไม่มีทางจะควบคุมระดับแรงกระตุ้นให้ผิดจริยธรรม (override moral impulses) อย่างมากได้แค่ปิดปากและตึงกำลัง (silence and paralyze) ผลก็คือทำให้โอกาสทำดีขาดความมีชีวิตชีวา แต่จะอ่อนเปลี้ยกว่าที่ควร จึงเป็นอันว่าไม่มีอะไรค้ำประกันความประพฤติถูก จริยธรรมในมนุษย์ไม่ว่าจะสร้างแรงจูงใจให้มนุษย์ทำการสักปานใดก็ตาม เราต้องทำให้ดำเนินชีวิตต่อไปได้โดยไม่ต้องมีหลักค้ำประกันดังกล่าว เพราะตระหนักดีว่าไม่มีใครรับรองว่ามีสิ่งค้ำประกันที่ต้องการ คือ ต้องทำใจว่าสังคมสมบูรณ์แบบและมนุษย์สมบูรณ์แบบไม่มีในทฤษฎีวิสัย จะมีก็คือทฤษฎีวิสัยตรงข้ามที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมเสียมากกว่า แน่หนอนว่าจริยธรรมจะดูเหมือนว่าเสื่อมลงในทฤษฎีวิสัยเช่นนี้

ที่นักหลังนวยุคกล่าวเช่นนั้น หมายถึงว่าจะคอยให้พบมาตรการสากลเสียจึงค่อยลงมือทำความดีกันนั้น รอไปเถอะอีก 10 ชาตก็ยังไม่พบ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าห้องมือรอทำตั้งหน้ารออยู่รำไป มิใช่เช่นนั้น เพียงแต่ต้องการเตือนสติว่าอย่าหวังลมๆแล้งๆ เหมือน I wait for Godot (ฉันคอยโกโด) แต่โกโดก็ไม่ปรากฏตัวให้เห็นแม้แต่เงา ดังนั้นในทางปฏิบัติ ศาสนาทุกศาสนาที่มีอุดมคติด้วยศรัทธาอยู่แล้ว ให้เสนอจุดใจตามอุดมคติของตนเถิด องค์การเอกชน(NGO) มีอุดมคติที่เสนอด้วยความจริงใจ ไม่มีเป้าหมายแอบแฝงที่ประกาศให้รู้ไม่ได้ เหล่านี้ให้ช่วยกันส่งเสริมคุณภาพชีวิตของมนุษย์อย่างเต็มที่ตามอุดมคติของตน ทั้งนี้โดยตระหนักว่าทุกคนมีส่วนถูกต้องและคงจะไม่มีใครถูกต้องทั้งหมดเพียงฝ่ายเดียวอันเป็นลักษณะของพหุนิยมของหลังนวยุคนิยม(postmodernistic pluralism)) ทุกฝ่ายมีส่วนถูกต้อง แต่ก็

อาจจะบดบังหรือ จึงควรรับฟังกันและกันเพื่อปรับปรุงกันและกันให้ดีขึ้น ไม่ใช่ทุกฝ่ายอาจจะผิดหรืออาจจะ มีฝ่ายที่ผิดทั้งหมด อันเป็นลักษณะของสัมพัทธนิยม(relativism) หรือกึ่งวิมตินิยม(semi-scepticism) ซึ่งดี โนแ่งที่เตือนให้ระวังความผิดพลาด แต่ไม่กระตุ้นให้กำลังให้ทุกฝ่ายมุ่งมั่นแสวงหา

หลังนวยุคสายกลางให้ทั้งความระแวดระวังและกำลังใจ อีกทั้งจูงใจให้ช่วยกันแสวงหาให้ช่วง วิกฤตและหัวเลี้ยวหัวต่อเช่นนี้

หน้า 11 ก

2.. จริยธรรมมีลักษณะเฉพาะตัว

หากพิจารณาจากประสบการณ์ภายในของตัวเองแต่ละคน ก็คงจะพบเองว่า ปรัชญาหรือทฤษฎีทาง จริยธรรม โดยธรรมชาติของมันย่อมไม่เดินตามเหตุผลอยู่แล้ว ทั้งนี้ก็เพราะว่ามันได้ชื่อว่า จริยธรรมก็เพราะ มันเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการพิจารณาด้วยเหตุผลในเรื่องเป้าหมายและการคำนวณเรื่องกำไรขาดทุน มันไม่เข้า กรอบวิธีและจุดหมาย จะอธิบายในแง่ของประโยชน์หรือการให้บริการก็ไม่ได้ หรือในแง่ที่ตัวประธาน จริยธรรม(moral subject) ต้องการใช้นั้นก็ไม่ได้อีก หรือตามลักษณะบริการที่แต่ละกลุ่มบุคคลต้องการใช้ บริการก็ยังคงไม่ได้เช่นกัน แม้แต่จะคอยให้มีเหตุแล้วจะเรียกบริการตามลักษณะของเหตุแต่ละครั้งก็ไม่ได้ อยู่ดี ปรัชญาหรือทฤษฎีทางจริยธรรมไม่เกิดขึ้นตามเกณฑ์ ไม่เกิดขึ้นซ้ำซาก ไม่ซ้ำรอยเดิม และเดาล่วงหน้า ยาก จะให้เข้าร่องรอยที่จะเปิดทางให้เสนอเป็นปรากฏการณ์ที่มีกฎกำกับก็ย่อมไม่ได้ เพราะเหตุนี้เองโดย เฉพาะที่ปรากฏการณ์จริยธรรมไม่อาจจะใช้รหัสจริยธรรม(ethical code) ระบบใดระบบหนึ่งอธิบายให้ ครอบคลุมอย่างทั่วถึงได้ ดังที่นักทฤษฎีนิยามอยากจะได้โดยให้มีภูมิเกณฑ์ตายตัวที่ใช้ได้กับทุก สถานการณ์จริยะ อย่างเช่นคานท์เสนอให้ใช้ความสำนึกในหน้าที่ เบนธัมเสนอให้ใช้ประโยชน์ส่วนตัว และมิลเสนอให้ใช้ประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น บางคนอยากให้นักจริยธรรมคิดกันตามรูปแบบของ กฎหมาย เพราะมันพยายามเหมือนกฎหมายที่จะนิยามว่ากิจกรรมใดในสถานการณ์ที่เป็นจริง จะเหมาะ หรือไม่เหมาะประการใด จึงกำหนดเป็นอุดมคติขึ้นว่า จะต้องความหายนามที่ครอบคลุมและไม่กำกวม แต่จริง ๆ แล้วก็ยากที่จะหาได้จริง ชนิดที่ว่าจะต้องได้กฎชัดเจนสำหรับชี้ขาดว่าปรากฏการณ์ทางจริยธรรม ใดเหมาะและไม่เหมาะ โดยไม่มีแดนสีเทาให้ลังเลใจจนต้องมาตีความกันอย่างกำกวมๆ และยกย่อน แดน สีเทานั้นแหละกลายเป็นหนามยอกอกชาวทฤษฎี เป็นแดนยกเว้นที่ทฤษฎีนิยามไม่ต้องการ เพราะทำให้ กฎเกณฑ์มีปัญหา แต่จนแล้วจนรอดก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้สำเร็จ กล่าวได้อีกอย่างว่า จริยธรรมทฤษฎีทำ การบนปฐมบทว่าในแต่ละสถานการณ์แห่งชีวิต เราจะต้องสามารถและควรกำหนดได้ว่า อย่างไรดีและ อย่างไรเลวมากมายที่ตรงข้ามแล้วแต่แล้ว และเมื่อกระทำลงไปเช่นนี้ไม่ว่าในสถานการณ์ใดโดยอมถือนี่ได้ว่ามี เหตุผล และผู้กระทำก็ควรได้ชื่อว่าเป็นผู้มีเหตุผลด้วย แต่ทว่าปฐมบทนี้เองก็ละเลยสิ่งที่มีลักษณะ จริยธรรมจริงๆในการมีจริยธรรม เพราะว่ามันย้ายปรากฏการณ์ทางจริยธรรมจากแดนแห่งอิสรภาพส่วน บุคคล มาอยู่ในแดนแห่งการถูกปกครองด้วยอำนาจชี้ขาดของผู้อื่น มันเข้ามาแทนความผู้ถูกระเบียบที่ควร เรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อจะทำตัวเองให้มีจริยธรรมอันประกอบด้วยความรักความรับผิดชอบ มันกลับหยิบเอาความ รับผิดชอบไปยกให้แก่ออกกฎหมายและผู้รักษาระหัสดีความ ซึ่งแต่ก่อนเคยยกย่องความรักความรับผิดชอบต่อ

ผู้ด้อยโอกาส ด้วยมโนธรรมเฉพาะตัว อันควรจะเป็นบริบทให้จริยธรรมยื่นหยัดอยู่ได้ ดังที่พระเยซูได้ตรัสไว้ว่า ใครปฏิบัติต่อคนด้อยโอกาสอย่างไรก็เท่ากับปฏิบัติต่อพระเจ้าเอง แม้จะไม่ได้นึกถึงพระเจ้าในขณะที่ช่วยผู้ด้อยโอกาสนั้นก็ตาม ซึ่งตามนัยสากลอาจตีความได้ว่า ใครช่วยผู้ด้อยโอกาสไม่ว่าด้วยวิธีใด ย่อมถือได้ว่ามีความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ว่าจะพิจารณาด้วยมาตรฐานใดก็ตาม

หน้า 11 ข

3. ผู้ปฏิบัติจริยธรรมระดับต่าง ๆ ต้องการมาตรการต่างกัน

ชาวหลังนวยุคมองเห็นว่า ภาวะจริยธรรม(morality) ย่อมประสบทางตันโดยปริยาย มีไม่ก็เรื่องทีเลือกแล้วต้องดีโดยจำเป็น (ก็เฉพาะเรื่องจืดจาง และไม่สำคัญสำหรับชีวิตเท่านั้น) การเลือกปฏิบัติจริยธรรมส่วนมากจะต้องตัดสินใจเลือกระหว่างความต้องการที่ขัดแย้งตรงกันข้าม อย่างไรก็ตามที่สำคัญที่สุดก็คือว่า ความต้องการทางจริยธรรมนั้น หากปฏิบัติตามอย่างเต็มที่จริง ก็จะไปสู่ผลลัพธ์ที่ผิดจริยธรรมโดยอัตโนมัติเสียด้วยซ้ำ ที่เห็นได้ชัดๆ ตรงประเด็น เช่นว่า ความต้องการดูแลผู้ด้อยโอกาส (care for the Other) หากมุ่งมั่นทำถึงจุดสุดขีด ก็จะกลายเป็นการทำลายอิสรภาพของผู้ด้อยโอกาส กลายเป็นใช้อำนาจกดขี่ไปเสีย อย่างไรก็ตาม ไม่มีความต้องการทางจริยธรรมอันใดจะสำเร็จเสร็จสิ้นไปได้ ถ้าหากผู้ปฏิบัติจริยธรรมไม่กระตือรือร้นพยายามออกแรงจนสุดความสามารถ แต่ก็ต้องไม่ลืมข้อเท็จจริงว่าผู้ปฏิบัติจริยธรรมจะต้องเคลื่อนไหว รู้สึก และทำการในบริบทแห่งความกำกวม หันไปทางไหน (shot through) ก็จะไปพบแต่ความไม่แน่นอน กล่าวได้ว่า สถานภาพทางจริยธรรมที่ไร้ความกำกวมนั้น พบได้แต่ในอุดมรัฐที่ต้องการสร้างขอบฟ้าที่อาจจะจำเป็นเพื่อกระตุ้นให้เกิดผู้ปฏิบัติจริยธรรม (moral self) แต่ไม่ใช่เป้าหมายจริงของการปฏิบัติจริยธรรม น้อยครั้งนักที่การปฏิบัติจริยธรรมจะบรรลุความพอใจอย่างสมบูรณ์ ความรับผิดชอบที่มีอยู่ในใจให้บุคคลจริยธรรมมุ่งมั่นนั้น ย่อมจะนำหน้าสิ่งที่ทำไปแล้วและที่สามารถจะทำได้อยู่เสมอ ความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรค (contrary notwithstanding) ผู้ปฏิบัติจริยธรรมจะพบว่าเงื่อนไขไม่แน่นอนตามเป็นเงาตามตัวอยู่ตลอดเวลา แต่ก็นั่นแหละ ความจริงก็คือว่า เครื่องหมายแห่งการเป็นผู้ปฏิบัติจริยธรรมก็คือ ไม่แน่ใจว่าตนได้ทำสิ่งที่พึงกระทำครบถ้วนแล้วหรือยังนั่นเอง ความมีจริยธรรมได้แก่ความพยายามที่จะพัฒนาจริยธรรมเรื่อยไปจนตลอดชีวิตนั่นเอง เพราะผู้มีจริยธรรมจะรู้สึกว่า ยิ่งเรียนรู้มากขึ้นและได้มีประสบการณ์จากการปฏิบัติมากยิ่งขึ้นเท่าไร จะรู้สึกว่าจริยธรรมที่ยึดถือมาก่อนนั้นยังไม่ครบถ้วน ต้องแก้ไขและสร้างจริยธรรมสำหรับตน ที่น่าพอใจสำหรับตน นับวันแต่จะมากขึ้นเป็นเงาตามตัวเหมือนขึ้นภูเขา ยิ่งขึ้นสูงขึ้นไปก็จะรับความสดชื่นมากขึ้นและเห็นทางที่ดีกว่าขึ้นไปเรื่อยๆ ผู้มีจริยธรรมจึงต้องปรับตัวต่อความวุ่นๆ และสถานการณ์ใหม่อยู่ๆ ไปจนกว่าจะถึงนิพพาน (ตามคติพุทธ) หรือสวรรค์ (ตามคติคริสต์) ระบบจริยธรรมของผู้บรรลุธรรมระดับต่างๆ จึงต้องต่างกันโดยจำเป็น จะเกณฑ์ให้พระพุทธรูปเจ้า (ผู้ตรัสรู้เอง) พระอรหันต์ (ผู้บรรลุธรรมโดยอาศัยพระพุทธรูปเจ้า) โสดาบัน (ผู้อยู่ในทางบรรลุธรรม) อุบาสกอุบาสิกา (ผู้ตั้งใจบรรลุธรรม) พวกบัวใต้น้ำ (ผู้ยังไม่เห็นธรรม) มาร (ผู้พยายามขจัดธรรม) เหล่านี้จะใช้เกณฑ์จริยธรรมเดียวกันได้อย่างไร ศาสนาต่างๆ ก็กำหนดข้อห้ามข้อบังคับไว้สำหรับเป็นมาตรการต่ำสุดสำหรับระบุได้ว่าใครถือได้ว่าเป็นสมาชิกของศาสนานั้นๆ มาตรฐานอุดมคติจริงๆ ไม่มี

ศาสนาใดระบุนี้ได้ อย่างมากได้เพียงชี้ตัวอย่างผู้บรรลุมাত্রฐานนั้นแล้ว แต่มันคืออะไรระบุนี้ไม่ได้ ผู้บรรลู่ถึงด้วยตนเองจึงจะรู้และเข้าใจ สมาชิกอื่นๆได้แต่พิศวงและยกย่อง

หน้า 12

4. เรื่องจริยธรรมทำให้เป็นสากลไม่ได้

ที่พูดเช่นนี้มีได้หมายความว่าต้องถือ ลัทธิสัมพัทธนิยมทางจริยธรรม ซึ่งมักจะพูดออกมาในทำนองข้อความว่า ระบบจริยธรรมเป็นเพียงประเพณีท้องถิ่นที่และชั่วคราว ซึ่งก็หมายความว่าจริยธรรมในสถานที่หนึ่งและเวลาหนึ่งแน่นอนว่าจะถูกเขม่นในที่อื่นและเวลาอื่น และเพราะเหตุนี้ความประเพณีทางจริยธรรมที่ถือว่าดีมาจนถึงบัดนี้ ก็อาจจะกลายเป็นเรื่องสัมพัทธ์ทางเวลาและสถานที่ โดยอธิบายได้ว่าเกิดขึ้นจากความเชื่อถือพิลึกพิลั่นของท้องถิ่นที่และเผ่าพันธุ์ประกอบกับจินตนาการสร้างสรรค์ของแต่ละวัฒนธรรม และยิ่งแสดงให้รู้ด้วยว่าบ่อยๆมักจะห้ามเปรียบเทียบกันระหว่างระบบต่างๆทางจริยธรรม และเหนือสิ่งใดก็คือไม่สนับสนุนให้ทำการสำรวจค้นคว้าในเรื่องการเปรียบเทียบ จะยกเว้นให้ก็เฉพาะเรื่องบ่อเกิดที่ผิวเผินและบังเอิญพัวพันกับจริยธรรมเท่านั้น เท่าที่พูดมาข้างต้นนี้เป็นแนวคิดของนวยุคสุดขีด ข้าพเจ้าจะให้เหตุผลคัดค้านทฤษฎีทาง จริยธรรมสัมพัทธ์อย่างเลยเถิดไปอย่างนี้ และจะคัดค้านไปถึงทฤษฎีสุนิยม (nihilism) เสียเลยด้วยที่เชื่อว่าเกณฑ์จริยธรรมเชื่อถือไม่ได้เลยแม้แต่มาตรการเดียว เราจะยืนยันว่า 'เรื่องจริยธรรมทำให้เป็นสากลไม่ได้' ตามที่เราสนับสนุนในหนังสือเล่มนี้ จะมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง หนังสือเล่มนี้จะคัดค้านลัทธิสากลนิยมที่ตีความออกมาเป็นรูปธรรม ซึ่งในนวยุคใช้เป็นข้อประกาศความตั้งใจอย่างแอบแฝงนิดหน่อยที่จะลงมือจัดการปิดบังความแตกต่างด้วยโครงการหนักๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อขจัดบ่อเกิดที่ไร้เป้าหมาย ที่ผลิตตามใจชอบ และอะอะอย่างควบคุมไม่ได้ ที่จะเอาไปใช้ตัดสินทางจริยธรรม ความคิดและการปฏิบัติของนวยุคแม้จะยอมรับว่าในปัจจุบันมีความแตกต่างในความเชื่อทางจริยธรรม มีการกระทำที่ได้รับการยกย่องขึ้นเป็นขนบธรรมเนียม และมีความหลากหลายเรื่อยมาในอดีตเกี่ยวกับการวางท่าจริยธรรมของบุคคลก็ตาม แต่ก็ยังถือว่าเป็นเรื่องบัดขบมากที่จะยอมรับว่าจริยธรรมเป็นเช่นนั้นจริงๆ จึงถือว่าเป็นการทำลายให้ต้องเอาชนะให้ราบคาบให้จงได้ แต่ก็จะไม่สู้รบปรบมืออย่างเปิดเผย ไม่ยอมให้เห็นว่าต้องการยึดเยียดระบบจริยธรรมที่ตนเองชอบให้แก่ประชาชน ซึ่งถือจริยธรรมกันหลากหลายหลายระบบ อย่างไรก็ตามนักนวยุคสุดขีดก็มีเป้าหมายแน่วแน่ชัดเจนที่จะขจัดชนชั้นที่ประชาชนที่อยู่ใต้การปกครองแล้วนั้นให้แน่นยิ่งขึ้น แต่จะกระทำอย่างลึกลับ โดยอ้างว่าเป็นจริยธรรมเดียวสำหรับมนุษย์ทุกคน อันสามารถขจัดและเข้าแทนที่ระบบจริยธรรมท้องถิ่นที่ทุกรูปแบบ ความพยายามเช่นนี้ ตามที่เราเห็นกันอยู่ในขณะนี้ อาจจะทำกรในรูปแบบของการยึดเยียดกฎจริยธรรมที่อยู่ภายใต้การควบคุมบังคับจากภายนอก เข้าแทนการมีตัวตนจริยธรรมที่มีความรับผิดชอบโดยตนเอง และนั่นหมายถึงการทำให้ไร้ความสามารถหรือถึงกับทำลายตัวตนจริยธรรมไปเสียเลย เมื่อเป็นเช่นนั้น ผลรวบยอดก็คือว่าการทำเรื่องจริยธรรมให้เป็นสากล ผลต่อมาก็คือทำให้ความกระตือรือร้นทางจริยธรรมเงียบเสียงไปอย่างจืด ทั้งยังทำให้ความสามารถทางจริยธรรมหันเหไปสู่เป้าหมายที่กำหนดขึ้นตามเกณฑ์สังคมศาสตร์ ซึ่งอาจจะรวมเป้าหมายที่ผิดจริยธรรมเข้าไว้ด้วยก็ได้ และอันที่จริงก็เป็นเช่นนั้นจริงๆเสียด้วย ผู้ใช้วิจารณ์ญาณตาม

กระบวนการที่ 5 จึงเห็นความจำเป็นจะต้องคัดค้านในส่วนที่เลยเถิด เก็บส่วนไม่เลยเถิดเอาไว้พัฒนาต่อ นี่คือความหมายของลัทธิหลังนวยุคสายกลางว่า Reject none, reread all (ไม่ละเลยสิ่งใด สนใจย้อนอ่านทุกเรื่อง) เมื่อย้อนอ่านแล้วก็ให้ปฏิบัติ 3 กล้าเป็นอาจิ้น คือกล้าเผชิญปัญหา ประเมินวิธีปฏิบัติ เร่งรัดทำการด้วยความรับผิดชอบ

ส่วนลัทธิหลังนวยุคสุดขั้วนั้น เลยเถิดจนกลายเป็นลัทธิสัมพัทธนิยม และสุญนิยมซึ่งเวสเตอร์มาร์ค (Westermarck 1862-1939) ได้เกริ่นไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยสอนว่า เนื่องจากการตัดสินใจทางจริยธรรมมีพื้นฐานอยู่บนอาวค จึงมีแนวตัดสินใจต่างกัน สาเหตุแห่งความแตกต่างกันมีดังนี้

ความเข้าใจแตกต่างกันเกี่ยวกับธรรมชาติอันแท้จริงของการปฏิบัติ และผลที่เกิด จากการปฏิบัตินั้น ๆ เช่น คนโบราณและบางเผ่าในปัจจุบันถือว่าการฆ่าพ่อแม่ที่ชราหรือพิการเป็นความกตัญญูหรืออย่างน้อยพึงกระทำ “สิ่งที่ปรากฏแก่พวกเราส่วนมากว่าเป็นการปฏิบัติที่ร้ายกาจ อาจจะถูกถือว่าเป็นการกระทำแห่งความเมตตาและได้รับการเห็นชอบหรืออาจจะได้รับการเรียกร้องโดยคนชราเสียด้วยซ้ำ”

การทิ้งทารกก็เป็นกิจกรรมที่ได้รับการเห็นชอบในหลายแห่งในยุคโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทารกพิการและทารก (ทารกเพศหญิง) เช่น ชาวอินเดียสมัยพระเวท ชาวสพาร์เทอที่เด็กพิการ แอริสทาเทิลว่ารัฐควรกำหนดว่าครอบครัวหนึ่งควรมีบุตรกี่คน เกินกว่านั้นควรทำแท้งเสียแต่แรก โรมเห็นชอบให้ทิ้งเด็กพิการเท่านั้น โรมไม่กลัวพลเมืองล้น แต่กลัวพลเมืองพิการ

ความเชื่อในศาสนาและไสยศาสตร์ อาจจะทำให้มีการตัดสินใจกันไปต่าง ๆ และอาจจะขัดแย้งกันด้วย อาจจะทำให้ฆ่าคนแต่ในเวลาเดียวกันเรียกร้องให้เอาคนมาบูชาอันต์ สั่งให้เมตตากันแต่ก็ส่งเสริมการเบียดเบียนทำร้ายคนต่างศาสนาหรือต่างความเชื่อ ถือการฆ่าตัวตายเป็นบุญก็มี เป็นบาปก็มี (ดูรายละเอียดในชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่ม 5 หน้า 206-225)

หน้า 13 ก

5. เหตุผลเป็นเพียงเครื่องมือจูงใจ

ในแง่ของระเบียบเหตุผล จริยธรรมย่อมไร้เหตุผลและจะต้องถูกจัดอยู่ในระดับไร้เหตุผลอยู่วันยังค่ำ เรื่องใดก็ตามในสังคมเบ็ดเสร็จที่มุ่งสร้างความเป็นรูปแบบเดียวและเฉียวเฉียวให้เกิดการกระทำวางระเบียบให้ประสานกันอย่างดีในเครือข่ายเดียวกัน หากตัวตนทางศีลธรรมใดเรียกร้องอิสรภาพอย่างไม่ย่นย่อและปรากฏเด่น ย่อมถูกกล่าวหาว่าทำตัวเป็นที่สะดุดที่สำนักงานควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เขาจะถูกมองว่าเป็นเชื้อแห่งความสับสนไร้ระเบียบภายในระเบียบแบบแผน เป็นผู้ที่อยู่นอกกรอบของเหตุผลอันดีงาม เป็นกระบอกเสียงของตัวเองและเพื่อตัวเอง ไม่ยอมเข้าใจว่าเหตุผลสามารถวางแผนออกแบบและจัดการให้โครงการต่างๆที่เสนอไว้ เป็นจริงขึ้นมาอย่างสมบูรณ์แบบ เพื่อจัดการให้มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็น

แต่แท้ที่จริงแล้วพลังกระตุ้นให้มีศีลธรรมก็เป็นบ่อเกิดที่ขาดมิได้สำหรับงานบริหารให้เกิดระเบียบแบบแผนขึ้นมาได้อย่างแท้จริง เพราะมันเป็นตัวจัดสรรวัตถุดิบแห่งภาวะสังคมและความทุ่มเทให้แก่ผู้อื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้แหละเป็นปัจจัยให้เกิดระเบียบสังคมอันพึงประสงค์ ที่สำคัญก็คือจะต้องจัดการอบรมให้พลังเหล่านี้เชื่อง ต้องใส่ตะพาย แล้วนำเอามาใช้ประโยชน์ ไม่ใช่เอาแต่ลดละและตัดญาติขาดมิตรกันไปเลย หมายความว่าต่อแต่นี้ไป ความกำกวมภายในการจัดการกับตัวตนศีลธรรมโดยอาศัยการจัดแจงของสังคมนั้น จำเป็นต้องจัดการอบรมตัวตนศีลธรรมให้รู้จักสำนึกทำการตามหน้าที่ ไม่ใช่ทำอะไรก็ได้ตามใจ ตัวตนศีลธรรมนี้ต้องคอยเช็คและขัดเกลาให้อยู่ในร่องรอยอยู่เสมอ มิให้ชะงักการพัฒนาเติบโตและมีพลังชีวิตเหือดแห้งหายไป การจัดการให้ระบบศีลธรรมรับผิดชอบต่อสังคม มีเรื่องทำซับซ้อนและละเอียดอ่อน ซึ่งมักจะเพิ่มความกำกวมแทนที่จะลดลงไป

หน้า 13 ข

6. ตัวตนสังคมเป็นจุดเริ่มต้นของจริยธรรม

เนื่องจากความพยายามของสังคมในการตราจริยธรรมออกเป็นกฎหมายมีผลกระทบอย่างกำกวมมาก จนไม่รู้ว่าจะควรจะทำหรือไม่ควรกระทำ เราจึงต้องยอมรับเป็นปฐมบทว่า ความรับผิดชอบทางศีลธรรมอันควรเริ่มจากการทำเพื่อผู้อื่นก่อนที่จะอยู่กับผู้อื่นได้อย่างเรียบร้อย จึงควรถือว่าความรับผิดชอบเช่นนี้เป็นความเป็นจริงแรกของตัวตนศีลธรรม เป็นจุดเริ่มต้นไม่ใช่จุดสรุปของชีวิตสังคม ตัวตนศีลธรรมจะต้องมีอยู่ในตัวก่อนที่จะตัวตนศีลธรรมจะคิดรับผิดชอบต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะมันได้มาจากการเรียนรู้ หรือโดยการประเมินค่า หรือโดยเคยมีความระทมทุกข์ หรือโดยการเคยลงมือกระทำตามที่มันไม่มีฐานรองรับ ไม่มีสาเหตุเป็นที่มา ไม่มีตัวการใดกำหนดมันขึ้น ด้วยเหตุผลเดียวกัน เราสามารถอยากให้มีมันเกิดขึ้นมาได้ตามใจ หรือจะทำให้มันสูญสิ้นไปได้ตามใจ จะถามว่าจำเป็นด้วยหรือที่จะมีอยู่เฉพาะหน้า มันก็ให้เหตุผลไม่ได้ว่าทำไมในเมื่อระบบศีลธรรมไม่มีรากฐาน จึงไร้ความหมายที่จะถามว่ามันเป็นไปได้ได้อย่างไร เพราะถามอย่างนี้ ระบบศีลธรรมต้องหาคำตอบมาตอบได้อย่างน่าพอใจ แต่มันก็หาคำตอบไม่ได้ เนื่องจากความสำนึกในความรับผิดชอบภายในตัวการศีลธรรมมีมาก่อนตัวบทที่นำออกใช้ชักชวนกันในสังคม คำต่างๆที่จะใช้ให้ ความชอบธรรมหรือให้เหตุผลใดๆย่อมมาพร้อมกับตัวบท นั่นคือมาภายหลัง ไม่ใช่ก่อนความสำนึก รับผิดชอบ คำถามต้องการให้รับรองต้นกำเนิดของระบบศีลธรรม จึงเป็นไปไม่ได้ ตัวการศีลธรรมมีมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ ระบบศีลธรรมมาภายหลังสิ่งต่างๆเหล่านี้ทั้งหมด มาเมื่อไรในตนมนุษย์กำหนดไม่ได้ มันเป็นการสร้างจากความเปล่า หากจะมีการสร้างอย่างนี้ก็กรณีนี้แหละเป็นตัวอย่างได้เป็นอย่างดี คำถามนี้ในที่สุดก็ทำให้ต้องยอมรับโดยปริยายว่า ความรับผิดชอบทางศีลธรรมเป็นสิ่งลึกลับตรงข้ามกับเหตุผล ต้องยอมรับว่าตัวตนจะเป็นตัวตนศีลธรรมอย่างปกติก็เพราะต้องทำบทบาทพิเศษและมีอำนาจ นั่นคือตัวตนจะเป็นตัวตนศีลธรรมก็ต้องในขั้นแรกยกเลิกองค์ประกอบส่วนอื่นๆของตนบางส่วน ที่จะต้องยกเลิกบ่อยที่สุดก็คือ ต้องยกเลิกประโยชน์ส่วนตน แม้การกระทำทางศีลธรรมโดยทั่วไปก็มักจะไม่เห็นแก่ตัวอย่างไม่มีเงื่อนไขอยู่แล้ว แต่ที่จะต้องรับรู้เป็นปฐมบทสำหรับเรื่องนี้ก็คือ การมีอยู่เพื่อผู้อื่นยิ่งกว่าเพื่อตนเป็นเรื่องศีลธรรมชาติอยู่ และการมีอยู่หรือภาวะนี้ผู้นั้นจะชั่วตรงข้ามกัน อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบถ้าจะพูด

อย่างตรงไปตรงมาก็คือ การสร้างองค์ประกอบหรือสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ตนเอง หากไม่คิดจะทำเช่นนั้น เส้นทางจะเปลี่ยนจากการพัฒนาตัวตนศีลธรรมมาเป็นการพัฒนาตัวตนสังคมไป มนุษย์เราได้รับการฝึกฝนให้ปฏิบัติตามกฎหมายที่หนูนหลังโดยอำนาจและการล้างสมองให้เชื่อปรัชญาตามต้องการมาแล้วนานแสนนาน คงต้องใช้เวลาหลายศตวรรษที่จะเปลี่ยนแนวคิดให้เชื่อแนวตรงข้ามได้

หน้า 14 ก

7. นักหลังนวยุคแฉให้เห็นว่าสังคมนวยุคปฏิบัติลัทธิปิดกั้นทางจริยธรรม(moral parochialism) แต่ก็พยายามสวมหน้ากากอวดอ้างว่าส่งเสริมจริยศาสตร์สากล ความจริงนั้นนักนวยุคพยายามประสาน 2 เรื่องที่เข้ากันไม่ได้ในสาร์ตละ เรื่องหนึ่งก็คือจรรยาบรรณ (ethical code) ระบบเดียวโดยมีอำนาจบ้านเมืองสนับสนุน อีกเรื่องหนึ่งก็คือเงื่อนไขที่ทำให้มีตัวตนจริยธรรม(moral self \neq moral subject) อันเป็นเงื่อนไขที่ลึกลับซับซ้อนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด นักหลังนวยุคยังแฉให้เห็นความหลงผิดของสังคมนวยุคที่แอบอ้างว่าเป็นผู้มีประกาศิตชี้ขาดสุดท้าย และเป็นผู้พิทักษ์ระบบจริยธรรมแต่ผู้เดียวที่เชื่อใจได้ นักหลังนวยุคแสดงทรรศนะวิสัยว่า จรรยาบรรณต่างๆก็ดี การปฏิบัติจริยธรรมต่างๆ ก็ดี ล้วนแต่เป็นเรื่องสัมพันธ์ แต่ก็ เป็นเรื่องที่บรรดานักนวยุคกำชับและสนับสนุนว่าเป็นผลของจรรยาบรรณปิดกั้นที่พวกนวยุคพยายามสนับสนุนด้วยอำนาจการเมือง บันดาลให้จรรยาบรรณดังกล่าวหยิ่งผยองอยากจะเป็นระบบสากล ไม่ยอมรับรู้ว่แท้ที่จริงก็มีเพียงสถานภาพจริยธรรม “ที่ไม่มีประมวล” และเป็นเพียงความประพฤติทางจริยธรรมซึ่งพวกหลังนวยุคประณามว่า เป็นระบบปิดกั้น มันเป็นจรรยาบรรณที่ติดเชื่อสัมพันธ์นิยมนั่นเอง แหละโดยที่เชื่อนั้นเป็นเพียงการสะท้อนหรือการตกตะกอนของลัทธิปิดกั้นในเผ่าเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะอำนาจสถาบันย่อยๆรวบรวมประกาศิตจริยธรรมไว้ในมือทั้งหมด หากมีอำนาจใหญ่ด้านการเมืองหรือวัฒนธรรมรวมศูนย์ วิธีจัดความหลากหลายก็คือ ขยายขอบเขตและขยายอำนาจสถาบัน ออกครอบคลุมไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการเมืองหรืออำนาจทางวัฒนธรรมก็ตาม (ทั้งนี้ก็เพราะว่านักต่อสู้เพื่อนวยุคภาพเมื่อต่อกรกับสัมพันธ์นิยมทางจริยธรรม ก็ยอมจะเรียกร้องขอความร่วมมือโดยปริยายอยู่แล้ว) วิธีจัดความหลากหลายนำไปอย่างแน่นนอนสู่การสำคัญผิดว่า คำอธิบายจริยธรรมนั้นแหละคือจริยธรรม สำคัญผิดคิดว่าจรรยาบรรณนั้นแหละคือตัวตนจริยธรรม(moral self) สำคัญผิดว่าการเดินตามกฎเกณฑ์ที่ผู้อื่นคิดขึ้นมาบังคับนั้นแหละคือเสรีภาพที่ตนพึงมี”

ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับทั้ง 2 สูดขั้ว คือ ความคิดนวยุคสุดขั้วตามที่นิยมเชื่อกันทั่วไป และความคิดของนักเขียนหลังนวยุคหัวร้อนระอุที่คิดว่าตนกำชัยชนะ (triumphalism = ลัทธิชัยชนะนิยม) ประเภททุกอย่างดีหมด (everything goes) เพราะความใหม่ ความคิดของตน แท้ที่จริงแล้วมีหลังนวยุคสายกลางที่ไม่เชื่อว่าศีลธรรมแบบหลังนวยุคเป็นแบบสัมพันธ์นิยม (relativism) ไม่ต้องเรียกฝ่ายใดใน 2 ฝ่ายดังกล่าวมาว่ากล่าวตักเตือนหรือยกย่องให้เป็นตัวอย่างแบบอ้อมค้อม เพราะขณะนี้พบว่ามีระบบจริยธรรมมีสำนักต่างๆมากมายเหลือเกิน ซึ่งต่างฝ่ายก็ไม่ยอมลดราวาศอก ไม่ยอมรวมกลุ่มกับใคร ทำให้รู้สึกว่าการตั้งนักปรัชญาให้ประนีประนอมกันให้ได้นั้นยากมากนัก พอกับนโยบายการลดอาวุธของชาติต่างๆซึ่งก็ต้องพอใจ

กับข้อแก้ตัวว่า “ทำอะไรไม่ได้” (nothing can be done) เพราะไม่มีใครยอมใครนั่นเอง ผลก็คือตรงข้ามกับที่ควรจะเป็น คือสังคมยุคใหม่ปฏิบัติศีลธรรมแบบกลุ่มใครกลุ่มมัน (parochialism) ภายใต้หน้ากากชวนเชื่อว่าสนับสนุนจริยธรรมสากล

เป็นข้อเท็จจริงว่า มีความไม่ลงรอยกันอย่างถึงแก่ระหว่างระบบจริยธรรมที่มีอำนาจหนุนหลัง กับเงื่อนไขซับซ้อนอย่างมากมายไม่รู้จบของตัวตนผู้ปฏิบัติศีลธรรม นี่คือนัยที่แท้จริงเด่นชัดในปัจจุบันและก็เป็นข้อเท็จจริงเช่นเดียวกันว่า ในสังคมมีคนชอบแอบอ้างว่าตนเป็นผู้มีอำนาจชี้ขาดเรื่องระบบศีลธรรม และเป็นผู้พิทักษ์ระบบศีลธรรมอย่างเชื่อถือได้ ฝ่ายเชื่อก็เชื่อไปฝ่ายไม่เชื่อก็คัดค้านกันไป ทางฝ่ายหลังนวยุคสุดซึ้งก็เสนอทฤษฎีวิสัยว่า ระบบจริยธรรมและการปฏิบัติศีลธรรมเป็นสิ่งสัมพัทธ์ ทั้งยังอ้างด้วยว่าสำหรับชาวหลังนวยุคนั้นเรื่องของศีลธรรมเป็นไปตามการส่งเสริมของนักการเมืองที่ยึดยึดระบบจริยธรรม ที่ตนอยากจะสนับสนุนและพยายามแอบอ้างว่าเป็นระบบศีลธรรมสากล เพื่อให้ฝ่ายตนมีอำนาจกว้างขวางทั้งยังชอบอ้างเชิงปรีชาด้วยว่า จริยธรรมที่ฝ่ายอื่นเผยแพร่ไม่ใช่เรื่องศีลธรรม และความประพฤติศีลธรรมก็ไม่อาจทำเป็นระบบ ใช้ได้ในวงแคบ การที่นักการเมืองเลือกสนับสนุนระบบศีลธรรม/จริยธรรมตามใจชอบอย่างนี้แหละคือสัมพัทธ์นิยมขนานแท้ แต่พวกเขาไม่ยอมรับรู้ จุดอ่อนก็คือระบบศีลธรรม/จริยธรรมดังกล่าวเป็นเพียงผลพวงจากการคำนึงและการตกตะกอนจากความคิดแคบๆของอำนาจที่อยู่เบื้องหลังสถาบัน และยึดอำนาจทางจริยธรรมมาเป็นของตน ซึ่งจริงๆแล้วไม่มีสิทธิ์จะกระทำเช่นนั้น การจัดการความหลากหลายด้วยวิธีขยายขอบข่ายและเขตอำนาจของสถาบันหนึ่งๆ ไม่ว่าจะเป็สถบันการเมืองหรือวัฒนธรรม ซึ่งชาวนวยุคชอบรวมเข้าด้วยกันย่อมจะนำไปสู่การนำเอาระบบจริยธรรมเข้าแทนระบบศีลธรรม ระบบศีลธรรมเข้าแทนที่ตัวตนศีลธรรม อำนาจเบ็ดเสร็จแทนอิสรภาพ (ฟูโก)

ชาวหลังนวยุคได้ตั้งเข็มทฤษฎีวิสัยใหม่ ประสบผลสำเร็จในการพิสูจน์ให้เห็นว่าคำพยากรณ์ที่ว่าความเป็นสากลยี่ห้อที่ใช้อำนาจหนุนหลังโดยหวังจะครอบครองมวลมนุษยนั้น หาได้นำเชื่อถือจริงๆไม่ ทั้งนี้โดยหลังนวยุคภาพได้เจาะผ่านม่านหนาที่บั้นแห่งปรัมปราลงไปจนถึงสภาพศีลธรรมร่วมของมวลมนุษย อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของความเป็นมนุษย์ ก่อนที่การบริหารจัดการสมรรถภาพทางศีลธรรมโดยสังคมจะเข้าไปจัดการให้ผิดแผกกันออกไป แน่นนอนว่าความต้องการของสังคมที่จะได้ความสากลเพื่อบริหารงานได้ในแนวเดียวกัน ก็ทำได้ผลอยู่มีใช่น้อยๆ จริงอยู่จะให้มนุษยชาติทั้งหมดมีเอกภาพทางศีลธรรมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่อย่างน้อยต้องไม่ใช่ตั้งเป้าหมายสุดท้ายที่การสร้างบรรยากาศโลกาภิวัตน์ด้วยอำนาจการเมือง โดยยกจริยธรรมขึ้นบังหน้า แต่จะต้องมีขอบฟ้าอุดมการณ์ที่ไม่ใช่คติพจน์ที่ว่า “หากไม่ยอมเรา ทุกอย่างจะพังทลาย” ที่ชอบอ้างกันในยุคชาติรัฐ ในชาติที่กำลังตั้งรัฐ ในประชาคมตามชนบและประชาคมที่กำลังหาชนบเผ่าและชนบเผ่าใหม่ จนกลายเป็นกระบอกเสียงประกาศชัดว่าฉันได้รับแต่งตั้งหรือแต่งตั้งตัวเอง โดยคาดหวังอย่างลมๆแล้งๆ (จะเข้าขั้นความเพ้อฝันก็ใช่) ว่าสักวันหนึ่งตัวตนศีลธรรมอิสระจะได้รับการปลดปล่อยพร้อมความสำนึกในความรับผิดชอบทางศีลธรรมกลับคืนมาอย่างสมบูรณ์ ในฐานะที่เป็นทฤษฎีวิสัยของตัวตนศีลธรรมที่แหงหน้าขึ้นบนอย่างมั่นใจ ไม่มีอะไรชักชวนให้วอกแวกหนีอุดมคติแห่งชีวิตที่พร้อมเผชิญหน้ากับความกำกวมอันไม่มีทางเลี่ยงของภาษามนุษย์และไม่มีทางจะเยียวยา แต่จะต้องมี

ฐานที่เป็นจริงที่เป็นแหล่งที่มาของความรับผิดชอบอันรู้ชะตาของตนอย่างดีว่าต้องเป็นอย่างไร แต่ก็พร้อมรับและยินดีรับชะตากรรมที่เป็นจริงอย่างนี้

หน้า 15 ก

ผู้ที่เป็นนักหลังนวยุคจะต้องค้นหาต่อไปเพื่อหาจริยธรรมประจำตัว เพื่อกำหนดตัวตนศีลธรรมของตนเอง และกำหนดจริยธรรมประจำตัว ซึ่งจะต้องปรับปรุงต่อไปเรื่อยๆตามครรลองแห่งความรู้และประสบการณ์ของตน โดยศึกษาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับทุกคนที่พร้อมที่จะแลกเปลี่ยนกันอย่างจริงจังและจริงใจเพื่อเรียนรู้จากกัน และปรับปรุงโดยรู้จากกันและกัน โดยไม่หวังว่าจะพบจริยธรรมตายตัวสำหรับตน แต่จะพบจริยธรรมที่เติบโตไปเรื่อยๆจนกว่าจะสิ้นอายุขัยของมนุษย์หนึ่ง

ความเป็นจริงเก่าสำหรับจรรยาบรรณใหม่

ผลอันสืบเนื่องมาจากการยึดถือกระบวนทัศน์ศัคนวยุคก็คือ คนไร้ศาสนามากขึ้น ยึดปัจเจกนิยม (individualist) มากขึ้น เห็นแก่ตัวมากขึ้น คิดแต่ประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น โลกียวิสัย (secularized) มากขึ้น เป็นนักปฏิบัตินิยมมากขึ้นก็ยิ่งเอาเปรียบกันมากขึ้น ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดจากปรัชญานวยุคซึ่งปรัชญาหลังนวยุคจะต้องรับถ่ายทอดมาเป็นข้อเท็จจริงส่วนหนึ่งด้วย และพยายามแก้ปัญหามูลฐานแห่งความเป็นจริง

ชาวหลังนวยุควิจารณ์ชาวนวยุค (เสริม)

1. เรื่องความเป็นสากล (Universality)

ชาวนวยุคชอบยืนยันสิ้นสุดชั่วเกินจริง ถ้ามีชั่วตรงกันข้ามได้ 2 ชั่วก็จะแบ่งข้างกันเชื้อฝ่ายละชั่ว ไม่ชอบกำกวม เพราะถ้าไม่อยู่สุดชั่วก็ไม่ได้ชื่อว่าชาวนวยุค เช่น ในเรื่องความโน้มเอียงทำดีหรือทำชั่ว บางคนคิดว่าคนเราหากปล่อยตามธรรมชาติจะชอบทำดี (ผู้คิดเช่นนี้มีรูสโซเป็นอาทิ) แต่บางคนกลับเห็นว่าคนเราโดยธรรมชาติชอบทำความชั่ว (ผู้คิดเช่นนี้มีเซนตอออกเกสทินเป็นอาทิ) หรือในอีกประเด็นหนึ่งว่าคนเรามีมโนธรรมตัดสินได้ชัดเจนว่าตนกำลังทำตามมโนธรรมหรือฝ่าฝืนมโนธรรม เพราะเชื่อว่าทุกคนมีมโนธรรมประจำใจให้เห็นว่าอะไรดีอะไรชั่วชัดเจน เพราะฉะนั้นเมื่อตัดสินใจทำอะไรลงไปย่อมต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ แอร์เรสทาเทิลเป็นคนประเภทนี้ ตรรกวิทยาของท่านจึงมีแต่จริงหรือเท็จ ไม่มีก้ำกึ่งๆ จริงเป็นสีขาว เท็จเป็นสีดำ ทุกอย่างมีแต่ขาวหรือดำ ไม่มีเทาๆ

นักหลังนวยุคชี้ให้เห็นว่า นักคิดข้างต้นนี้ล้วนแต่สำคัญผิด แม้แบบจริงๆไม่มีในโลก มโนธรรมแจ่มแจ้งชัดเจนไม่มีในโลก มีแต่ก้ำกึ่งๆ อ้ำๆอึ้งๆ รักที่เสียดายน่อง สองจิตสองใจ (ambivalent) เห็นความดีก็ไม่ชัด เห็นความชั่วก็ไม่ชัด ตัดสินใจก็พะว้าพะวง น้อยครั้งจะเฉียบขาด หากคนไม่บกพร่องไม่มีก็หมายความว่าบกพร่องอย่างนี้แหละคือธรรมชาติแท้ของมนุษย์ เราจึงควรฝึกใจให้อยู่ได้อย่างบกพร่อง กระทบกระทบแทนอย่างนี้แหละ และไม่ต้องไปกังวลใจ ต้องฝึกให้พอใจกับความเป็นมนุษย์บกพร่องให้ได้แล้วก็สบายใจ

2. เรื่องเหตุผล (Rationality)

ชาวนวยุคเสนอทฤษฎีมากมายหลายทฤษฎีเพื่อเป็นคำอธิบายตายตัวของการทำดีหรือไม่ดี ทำดี คือ การทำตามกฎที่ปัญญาเชื่อว่าเป็นเป้าหมายของชีวิตและเป็นตัวกระตุ้นให้ทำดี ถ้าไม่ทำตามกฎเกณฑ์ ก็ถือว่าทำผิดศีลธรรม กฎจึงถือว่าเป็นเหตุผลของการทำดีหรือทำชั่ว และชาวนวยุคต่างก็กำหนดกฎเกณฑ์ ขึ้นมาต่าง ๆ กัน และถกเถียงเอาชนะกันด้วยเหตุผล แต่ก็ไม้อาจจะลบล้างกันได้

ชาวหลังนวยุคชี้ให้เห็นว่า มนุษย์เราเวลาจะทำดีก็เพราะอยากจะทำ ทำแล้วจึงค่อยคิดหาเหตุผล เอาทีหลังว่า รู้สึกว่าได้ทำดีนั้นเพราะเหตุใด จริงๆ แล้วทำดีกันก็เพราะรักความดี มันทำให้ผู้ทำรู้สึก ว่า “เชื่อง” จะเห็นเหตุผลหรือไม่ก็ยังไม่อยากจะทำอยู่นั้นแหละ มันมีอะไรที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ชี้ขาดให้ทำ อย่างนั้นแล้วก็ภูมิใจ ด้วยเหตุผลใดก็ได้ ไม่สำคัญ ที่สำคัญก็คือได้รู้สึกว่ามี ความรับผิดชอบ หากขาด ความรู้สึกว่าได้รับผิดชอบก็รู้สึกว่ามีผิด จะมีเหตุผลใดมาช่วยแก้ตัวให้อย่างไรก็ไม่ยอม จะเรียกว่าเป็นไป ตามมโนธรรมก็คงจะได้กระมัง แต่เป็นความเข้าใจมโนธรรมแบบหลังนวยุค

3. เรื่องจนตรอก (Aporeticity)

กรณีความประพฤติที่เรียกได้ว่าโปร่งใส (transparent) หาได้ยากมาก คือที่จะชี้ขาดลงไปได้ จะแจ่มแจ้งว่าดีหรือชั่ว ฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูกอย่างชัดๆ นั้นยากมาก ส่วนมากจะมีเงื่อนไข (conditional) มอง ได้หลายด้าน หากจะรวบรวมเงื่อนไขให้ครบถ้วนเสียก่อนจึงตัดสินใจและตัดสินใจ ก็ไม่แน่ใจว่าจะรวบรวมได้ หมดจริง นักจริยศาสตร์จึงพบกรณีจนตรอก (aporetic) อยู่ตลอดเวลา ศีลธรรมของแต่ละศาสนาอาจจะ ง่ายกว่า เพราะเชื่อเสียชี้ขาด ส่วนนักหลังนวยุคนั้นพยายามเห็นใจทุกฝ่ายและพิจารณารอบด้าน คือตก ลงอะไรก็ไม่ได้ ก็ปล่อยให้ต่างฝ่ายต่างเชื่อของตนไป ขอแต่อย่าใช้ความรุนแรงต่อกันก็แล้วกัน

นักหลังนวยุคจึงแนะนำให้ทำใจและฝึกฝนจิตใจให้อยู่ในโลกแห่งพหุนิยม (pluralism) การอบรม ศีลธรรมและ/หรือจริยธรรม ควรอบรมให้เป็นผู้รู้จักรับผิดชอบด้วยจุดยืนและมโนธรรมของตนเอง ยิ่งกว่าจะ อบรมให้เป็นนักกฎหมายทางจริยธรรม นักกฎหมายจำเป็นต้องเป็นนักกรณีนิยม (casuistic) เพื่อให้ ประชาชนเชื่อถือ แต่นักจริยธรรมจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อคุณภาพชีวิต (ทั้งของตนเองและของผู้อื่น) จึง จะเป็นมหาบุรุษที่สังคมยกย่อง

ลักษณะของลัทธิหลังนวยุคสายกลาง

ลัทธิหลังนวยุคสายกลางเดินสายกลางระหว่างลัทธิวจนศูนย์สุดขีด (extreme logo centrism) กับ ลัทธิหลังนวยุคสุดขีด (extreme postmodernism) จึงเป็นส่วนหนึ่งของลัทธิพหุนิยม (pluralism) ลักษณะที่ สำคัญ คือ

4. ในด้านวิมตินิยม (Scepticism) ลัทธิหลังนวยุคสายกลาง แม้จะสงสัยบางเรื่องของวจน ศูนย์ แต่ก็ไม่ได้เลยเถิดไปถึงขั้นสงสัยทั้งหมดอย่างลัทธิสัมพัทธนิยม (relativism) และลัทธิศูนย์นิยม (nihilism)

ลัทธิสัมพัทธนิยมคิดว่าความจริงสัมพัทธ์ไม่มี มีแต่ความจริงที่สัมพัทธ์กับอะไรบางอย่าง เช่น สัมพัทธ์กับเวลา สถานที่ และตัวบุคคล แต่ไม่ปฏิเสธลัทธิบริบทนิยม (contextualism) เพราะลัทธิบริบท

นิยมไม่ปฏิเสธความจริงสัมพัทธ์ เพียงแต่สอนว่าความจริงสัมพัทธ์อธิบายตรงๆไม่ได้ เพราะเราไม่มีภาษาอรรถสัมพัทธ์ใช้ การชี้แจงทั้งหลายจึงขึ้นกับบริบทของผู้ชี้แจงว่าจะสามารถชี้แจงได้แค่ไหนและอย่างไร

ลัทธิมนุษยศาสตร์กลางเชื่อว่าเอกภพมีความเป็นจริงและกฎเกณฑ์ซึ่งอาจจะเป็นระบบเครือข่ายหรือไม่ก็ได้ และเครือข่ายอาจสถิต (static) หรือพลวัต (dynamic) ก็ได้แต่นักหลังนวยุคเชื่อเอกภพมีระบบเครือข่ายพลวัตที่เราไม่รู้ไม่หมด

5. ในด้านสร้างสรรค์ (Creativism) ลัทธิหลังนวยุคสายกลางไม่สิ้นหวังเหมือนลัทธิหลังนวยุคสุดขั้ว แต่ก็ไม่ฝากความหวังไว้กับอุดมคติของลัทธิมนุษย ที่กำหนดกฎเกณฑ์ไว้เป็นระบบ เครือข่ายตายตัวเป็นมาตรฐานและอ้างว่าคนดีสมบูรณ์แบบ คือคนรู้ตามกำหนดและเลือกประพฤติตนตามกำหนด ถือการแหวกแนวว่าเป็นการแข็งข้อ นอกกริต และเป็นภัยต่อสังคม เป็นเหตุให้ผู้มีความสามารถสร้างสรรค์ต้องเลือกเอาระหว่างการเป็นคนนำสรรเสริญตามกฎเกณฑ์โดยไม่สร้างสรรค์ กับการถูกตราหน้าว่าเป็นคนไม่พึงปรารถนาของสังคมโดยมูมานะสร้างสรรค์ตามพรสวรรค์ของตน นับเป็นโคกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นมากมายในบรรยากาศนวยุค

นักหลังนวยุคสายกลางต้องการแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งถือว่าสำคัญมาก สำหรับยุคโลกาภิวัตน์ มิฉะนั้นยากที่มนุษยชาติจะเดินหน้าต่อไปได้อย่างปลอดภัย

6. ในด้านจุดเริ่มต้นของปรัชญา ชาวหลังนวยุคสายกลางไม่รอให้แก้ปัญหาปรัชญาบริสุทธิ์เสียก่อนแล้วจึงอนุมานสู่มาตรการจริยธรรมอย่างที่ว่านวยุคอยากจะทำและทำไม่สำเร็จ ทั้งไม่สิ้นหวังอย่างนักหลังนวยุคสุดขั้ว แต่ขอใช้สามัญสำนึกกำหนดวิถีทางที่น่าจะเหมาะสมกับมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์อย่างที่สุดว่า ให้เริ่มจากมนุษย์ผู้รับผิดชอบและชี้ให้เห็นว่าจะเป็ผลดีต่อมนุษยชาติอย่างมากที่สุด ใครจะกล่าวหาว่าเป็นลัทธิปฏิบัตินิยมใหม่ (neopragmatism) ในฐานะที่ถือเอาประสิทธิผลเป็นเกณฑ์เลือกก็ตามใจ หรือใครจะประณามว่าเป็นลัทธิเหตุผลนิยม (irrationalism) ในฐานะที่ไม่เริ่มจากการหลงเชื่อเหตุผลก็ตามใจ

7. ในด้านความจริงใจ (Sincerity) ชาวหลังนวยุคสายกลางอ้างว่าตนจริงใจในการกล้าพูดตามที่คิด ผิดกับชาวนวยุคที่คิดและทำอย่างหนึ่งแต่แถลงอีกอย่างหนึ่ง อย่างในเรื่องศีลธรรมชาวนวยุคล้วนแต่มองและปฏิบัติในมุมแคบเฉพาะในบริบทของตน (parochialism) แต่เวลาแถลงแล้วทำเชิง คือประกาศว่าความคิดของตนเป็นจริยศาสตร์สากล (universal ethics) ผลที่เกิดก็คือมีจริยศาสตร์สากลเกิดขึ้นมากมาย และไม่มีอันใดเลยที่เป็นสากลจริงๆ ส่วนชาวหลังนวยุคสุดขั้วก็ไม่กล้าสู้ปัญหา ไม่คิดหาทางแก้ไขสถานการณ์เลย หลบฉากอยู่ในวิมตินิยมอย่างไร้ความรับผิดชอบ

สรุป

หนังสือ Postmodern Ethics ของ Zygmunt Bauman ได้ขยายความ 7 ข้อข้างบนนี้ออกเป็น 7 บท โดยขยายข้อความข้อละบทตามลำดับตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 7

หมายเหตุ

1. จริยศาสตร์วิชาชีพ (กีรติ บุญเจือ)
2. Professional Ethics (Kirti Bunchua)
3. จริยศาสตร์หลังนวยุค (ฉบับนี้)
4. Postmodern Ethics (Zygmunt Bauman)